

Editörden

Değerli Okuyucular,

Dergimizin 3/1. sayısını sizlerle buluşturmanın mutluluğunu ve onurunu yaşadığımızı belirtmek isterim.

Dergimizin bu sayısının Kapak sayfası, Cengiz ALYILMAZ ve Semra ALYILMAZ'ın arşivlerinde bulunan, üzerinde Selçuklu Dönemi betimlemesini barındıran, Ünlü Çini Sanatçısı Mesude Künen (Dedemin Çini Sanat Atölyesi) tarafından yapılan bir İznik Çinisi'nden hareketle Sanat Danışmanlarımız Değerli Bilim Adamları Doç. Dr. Onur ER ve Öğr. Gör. Mehmet Fatih KILIÇ tarafından hazırlandı

Dergimizin sizlerle buluşmasında özverili şekilde çalışan Uluslararası TEKE Derneği ve TEKE Akademi mensuplarına, Doç. Dr. Onur ER'e, Öğr. Gör. Mehmet Fatih KILIÇ'a ve emeği geçen herkese teşekkür eder; dergimizin ilgililerine yararlı olmasını ve alana katkı sağlamasını dilerim.

Doç. Dr. Faruk POLATCAN

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Araştırma Makalesi

Aynur AKSEL ve Ülkü Selin YILDIZ

Yabancılara Türkçe Öğretiminde Ders Kitabındaki Kültürel Unsurların İncelenmesi:
Uludağ Türkçe Öğretim Seti (A2) Örneği

1-16

The Examination of Cultural Elements in Turkish Language Teaching to Foreigners:
A Case Study of Uludağ Turkish Teaching Set (A2)

Derleme

Akif ŞİMŞEK

Yabancı Yazarlar Tarafından Yazılmış Türkçe Sözlüklerin İncelenmesi (13.Yüzyıl-
20.Yüzyıl)

17-34

*The Examination of Turkish Dictionaries Written by Foreign Authors (13. Century- 20.
Century)*

İsmail ÇOBAN

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi'nin Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretimi Alanına Katkıları - Bir Kaynakça Çalışması

35-50

Contributions of International Journal of Turkish Literature Culture Education (TEKE) to the Field of Teaching Turkish to Foreigners- A Bibliographical Study

Kitap Tanıtımı

Orkun ÖZAŞIK

Fazıl Özdamar'ın İran Türklerinde Köroğlu Destanı Adlı Çalışmasının Tanıtımı

51-61

The Introduction of Fazıl Özdamar's "The Epic of Köroğlu among Iranian Turks"

Bahar ARGUZ ve Simge BİLBİY

"Türkçenin İkinci / Yabancı Dil Olarak Öğretimi" Adlı Eser Üzerine

62-75

On The Work Titled "Teaching Turkish As A Second / Foreign Language"and a Foreign Language

Yayıncı / Publisher

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Derneği

Editör / Editor

Doç. Dr. Faruk POLATCAN

farukpolatcan@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-6897-8932>

Fırat Üniversitesi

Eğitim Fakültesi

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü

Editör Yardımcısı / Editor Assistant

Dr. Bahattin ŞİMŞEK

b.simsek@atauni.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0001-9707-5313>

Atatürk Üniversitesi

TÖMER

İngilizce Dil Editörü / English Language Editor

Öğr. Gör. Yasin AKTAŞ (Fırat Üniversitesi)

Sanat Danışmanı / Art Advisor

Öğr. Gör. Mehmet Fatih KILIÇ (Bitlis Eren Üniversitesi)

Yayın Danışma Kurulu / Board of Editorial Advisor

Prof. Dr. Fahrettin GÖKTAŞ (*Fırat Üniversitesi Rektörü*)

Prof. Dr. Fuat BOZKURT (*Emekli Öğretim Üyesi*)

Prof. Dr. Mahmut DOĞRU (*Fırat Üniversitesi*)

Prof. Dr. Yavuz AKPINAR (*Emekli Öğretim Üyesi*)

Yayın Kurulu / Editorial Board

Prof. Dr. Aleksandr TSOI (*Lodz Üniversitesi / Polonya*)

Prof. Dr. Duygu UÇGUN (*Pamukkale Üniversitesi*)

Prof. Dr. Ergin JABLE (*Priştina Üniversitesi / Kosova*)

Prof. Dr. Fatma BÖLÜKBAŞ KAYA (*İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa*)

Prof. Dr. Hasan BAĞCI (*Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi*)

Prof. Dr. İlhan ERDEM (*İnönü Üniversitesi*)

Prof. Dr. İsa HABİBBEYLİ (*Azerbaycan Millî İlimler Akademisi / Azerbaycan*)

Prof. Dr. Kasımcan SADIKOV (*Şarkşinaslık Enstitüsü / Özbekistan*)

Prof. Dr. Kemal ABDULLA (*Bakü Slavyan Üniversitesi / Azerbaycan*)

Prof. Dr. Luvsandojiin BOLD (*Moğolistan Bilimler Akademisi / Moğolistan*)

Prof. Dr. Musa ÇİFCİ (*Uşak Üniversitesi*)

Prof. Dr. Nurboy JABBOROV (*Özbekistan Alişir Nevai Üniversitesi / Özbekistan*)

Prof. Dr. Tazegül DEMİR ATALAY (*Kafkas Üniversitesi*)

Prof. Dr. Tsend BATTULGA (*Moğolistan Millî Üniversitesi / Moğolistan*)

Doç. Dr. Efecan KARAGÖL (*Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi*)

Doç. Dr. Emrah BOYLU (*Bartın Üniversitesi*)

Doç. Dr. Kübra ŞENGÜL (*Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi*)

Doç. Dr. Spartak KADIÜ (*Tiran Üniversitesi / Arnavutluk*)

Dr. Öğr. Üyesi Cenan İŞÇİ (*Dokuz Eylül Üniversitesi*)

Dr. Öğr. Üyesi Nazım MURADOV (*Lefke Avrupa Üniversitesi / KKTC*)

Dr. Aida GJİNALİ (*Tiran Üniversitesi / Arnavutluk*)

Dr. Chen HAO (*Çin*)

Dr. Fahri VALEHOĞLU HACILAR (*Azerbaycan*)

Dr. Negizbek ŞABDANALİYEV (*Kırgızistan - Türkiye Manas Üniversitesi / Kırgızistan*)

Namık HACILAR (*Gürcistan*)

3(1) Sayısının Hakemleri / Reviewers of Issue 3(1)

Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ (*Bursa Uludağ Üniversitesi*)

Doç. Dr. Ayşe ATEŞ (*İnönü Üniversitesi*)

Doç. Dr. Efekan KARAGÖL (*Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi*)

Doç. Dr. İsmail ÇOBAN (*Artvin Çoruh Üniversitesi*)

Doç. Dr. Kürşad Çağrı BOZKIRLI (*Kafkas Üniversitesi*)

Doç. Dr. Nurullah ŞAHİN (*Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi*)

Doç. Dr. Onur ER (*Düzce Üniversitesi*)

Dr. Öğr. Üyesi Burcu KAYA ÇAKI (*Bursa Uludağ Üniversitesi*)

Dr. Öğr. Üyesi Hakan SARITİKEN (*Düzce Üniversitesi*)

Dr. Öğr. Üyesi Hatice Çiğdem YILDIRIM (*Başkent Üniversitesi*)

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ÖZŞAVLI (*Kilis 7 Aralık Üniversitesi*)

Dr. Bahattin ŞİMŞEK (*Atatürk Üniversitesi*)

Dr. Murat Sami TÜRKER (*Anadolu Üniversitesi*)

Dr. Fadime YİĞİT (*Millî Eğitim Bakanlığı*)

B e z g e k Yabancılar a Türkçe Öğretimi Dergisi, üç ayda bir (Mart, Haziran, Eylül, Aralık) yayınlanan ulusal hakemli bir dergidir.

B e z g e k Yabancılar a Türkçe Öğretimi Dergisi'nde yayınlanan tüm yazıların dil, bilim ve hukuki açıdan bütün sorumluluğu yazarlarına, yayın hakları *B e z g e k Yabancılar a Türkçe Öğretimi Dergisi*'ne aittir.

Yayıncının yazılı izni olmaksızın kısmen veya tamamen herhangi bir şekilde basılamaz, çoğaltılamaz.

Yayın Kurulu dergiye gönderilen yazıları yayınlayıp yayınlamamakta serbesttir.

Gönderilen yazılar iade edilmez.

B e z g e k Yabancılar a Türkçe Öğretimi Dergisi, Eurasian Scientific Journal Index (ESJI), Google Akademik, HOLLIS, idealonline, International Scientific Indexing (ISI), ROOTINDEXING, ROAD ve WorldCat tarafından dizinlenmektedir.

E-ISSN: 2822-5767

BEZGEK

Yabancılara Türkçe Öğretimi Dergisi
Journal of Teaching Turkish Language to
Foreigners

Araştırma Makalesi

Cilt 3 (2024) Sayı 1 1-16

Yabancılara Türkçe Öğretiminde Ders Kitabındaki Kültürel Unsurların İncelenmesi: Uludağ Türkçe Öğretim Seti (A2) Örneği

The Examination of Cultural Elements in Turkish Language Teaching to Foreigners: A Case Study of Uludağ Turkish Teaching Set (A2)

Aynur Aksel¹ Ülkü Selin Yıldız²

Aksel, A. ve Yıldız, Ü. S. (2024). Yabancılara Türkçe Öğretiminde ders kitabındaki kültürel unsurların incelenmesi: Uludağ Türkçe öğretim seti (A2) örneği. *Bezgek yabancılara Türkçe öğretimi dergisi*, 3(1), 1-16.

Makale Hakkında

Geliş Tarihi: 25.01.2024
Kabul Tarihi: 13.03.2024
Yayın Tarihi: 15.03.2024

Anahtar Sözcükler

Yabancılara Türkçe
Kültür aktarımı
Kültürel unsurlar
Materyal değerlendirme
Türkçe öğretimi

Article Info

Received: 25.01.2024
Accepted: 13.03.2024
Published: 15.03.2024

Keywords

Teaching Turkish to
foreigners
Cultural transfer
Cultural elements
Material Evaluation
Turkish teaching

Öz

Dil, insanların ait oldukları toplumu ve kültürü yansıtmaya aracıdır. Bu sebeple de dil öğretimi sürecinde o dili konuşan toplumunun yapısını ve kültürel değerlerini doğru aktarmak da önem arz etmektedir. Bir yabancı dil öğrenmek, sadece bir dilin yapısal kullanımını değil; aynı zamanda o dile ait yeni bir kültürle tanışmayı, o kültürle aşina olmayı ve nihayetinde o kültürü benimsemeyi de içerir. Bu bağlamda, yabancılara Türkçe öğretiminin (YTÖ) önemli bir unsuru Türk kültürünün de öğretilmesidir. Bu öğretim için hazırlanan materyallerin temel bir parçası olan ders kitapları hedef dilin kültürünü en etkili şekilde yansıtmalıdır. Bu çalışmada, Bursa Uludağ Üniversitesi Türkçe Öğretim Uygulama ve Araştırma Merkezi tarafından yayımlanan Uludağ Türkçe Öğretim Seti-A2 seviye kitabında yer alan metinlerde Türk kültürü ile ilgili hangi unsurların yer aldığı tespit edilip alt başlıklarla sınıflandırılıp yorumlanmıştır. Araştırma bulgularına göre, temel kullanıcı (A2) seviyesi için hazırlanan bu ders kitabında kültürel unsurlardan 'günlük yaşam, sosyal yaşam ve coğrafya ve mekânlar' konularında oldukça fazla aktarım tespit edilmiş; 'gelenek, folklor, müzik, yeme içme alışkanlıkları' konularında bazı eksiklikler görülmüş; 'yasaklar, dil ve tarih bilinci ve sevgisi, değerler, doğum ve evlilik gelenekleri, danslar' konularında ise herhangi bir veriye rastlanmamıştır. Bulgular dil öğretimi açısından yorumlanmış ve YTÖ alanı için öneriler sunulmuştur.

Abstract

Language is a tool for reflecting the society and culture to which people belong. Therefore, accurately conveying the structure and cultural values of the society that speaks that language is also important in the process of language teaching. Learning a foreign language involves not only the structural use of a language but also getting acquainted with and eventually embracing the culture associated with that language. In this context, an important element of teaching Turkish to foreigners (TTF) is the teaching of Turkish culture. Course materials, which are a fundamental part of this teaching, should effectively reflect the culture of the target language. In this research, it was determined which elements of Turkish culture are included in the texts of the Uludağ Turkish Teaching Set-A2 level book published by the Bursa Uludağ University Turkish Teaching Practice and Research Center, and these elements were classified and interpreted with subheadings. According to the research findings, it was found that there is quite a lot of transfer in the cultural elements from 'daily life, social life, and geography and places' in this course book prepared for the basic user (A2) level; some deficiencies were observed in the subjects of 'tradition, folklore, music, eating and drinking habits'; and there was no data on

¹ Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa, Türkiye. aynuraks@uludag.edu.tr

² Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa, Türkiye. ulkuselinyildiz@gmail.com

'prohibitions, language and history consciousness and love, values, birth and marriage traditions, dances'. The findings were interpreted in terms of language teaching, and suggestions were made for the TTF field.

Giriş

Dil ve Kültür

Bireyler arasındaki iletişimi sağlayan dil, yalnızca toplumsal bir işlevi olduğunu göstermekle kalmayıp aynı zamanda ait olduğu toplumla kültürel bir bağ oluşturma rolünü de üstlenir (Demirel, 2010). Kültür, bir topluluğun uzun yıllar boyunca geliştirdiği yaşam tarzlarının temsil ettiği belleği gibidir. Milletın geçmiş asırlarda ortaya koyduğu ilgi, algı, tutum ve davranışların yansıması olarak kültür, maddi ve manevi değerlerin birleşimiyle oluşan bir mirası nesiller arasında aktarır. İnsanlar, kültürleri ile var olurlar. Tarih, sanat, edebiyat, düğünler, bayramlar, şiirler, şarkılar, türküler, deyimler, atasözleri vb. unsurlar, ait oldukları toplumun dilinden, geleneklerinden izler taşır. Tüm bunlar, bir yaşam tarzının sembolleri olarak kültürün parçaları olarak düşünülebilir (Göçer, 2012).

Sosyal bir varlık olan insan, toplum içerisinde aktif olabilmek için çevresindeki bireylerle iletişim kurmak durumundadır. İnsanlar arasındaki iletişim resim, işaret, jest ve mimiklerle sağlanabilir, ancak hiçbir araç dil kadar etkili bir iletişimi mümkün kılamaz. Bu sebeple, bir kişi içinde bulunduğu toplumla veya yabancı bir toplulukla verimli iletişim sağlayabilmek için dile ihtiyaç duyar. Alyılmaz (2018), öğrenilen yeni dillerin hem öğretene ve öğreneni hem de onların mensup oldukları toplumları birbirine yakınlaştırdığını ifade etmektedir. Bu anlamda, dilin insanlar arasında etkileşim aracı olarak kullanılması, dilin toplumsal bir görevi olduğunu gösterir. Ayrıca, dil mensup olduğu toplumla ve o toplumun kültürü ile ilişki kurma rolünü de üstlenir (Demirel, 2010). Dilin nesilden nesile ve insandan insana bu aktarılması yeteneği bilgi aktarımının da vazgeçilmez bir aracı olduğu anlamına gelir. Bir dili, o dilin iklimi dâhilinde öğrenen hedef kitleler, o dilin ve kültürün meydana getirdiği maddi ve manevi mirasın da taşıyıcısı hâline gelirler (Alyılmaz, 2018, s. 2460).

Dil ve kültür arasındaki ilişki incelendiğinde, bu iki kavramın birbirine sıkıca bağlı olduğu görülür. Dil güçlendikçe, insanın kültür birikimi de gelişir ve zenginleşir (Pehlivan, 2007). Dil, kültürün bir unsurunu oluşturmanın yanı sıra aynı zamanda kültürün taşıyıcısı, koruyucusu, geliştiricisi ve değiştiren ögesi olarak da rol oynar (Memiş, 2016). Düşünce ve değerlerle birlikte var olan dil ile kültür arasındaki bağ, dilin kültürle olan ilişkisini ortaya koyar. Aksan (1979) tarafından da vurgulandığı üzere kültüre ait inanç, gelenek, davranış, maddi ve manevi unsurların aktarımında bir kelime bile etkindir. Dilin yapı ve kullanım biçimleri, bir kültürün bireyleri arasında paylaşılan normları ve değerleri yansıtır. Bu nedenle, iletişimsel yetkinlik modeliyle dil ve kültür arasındaki ilişki temel alan bir anlayış benimsenmektedir (Ökten ve Kavanoz, 2014). Bireyler, kültürü oluşturan öğeleri ve bu öğeler arasındaki ilişkileri eğitim yoluyla öğrenir ve dil aracılığıyla kurup devam ettirirler (Memiş, 2016).

Kültürün en güçlü taşıyıcısı olan dil aracılığıyla, sözlü ve yazılı kültür ürünleri bir nesilden diğerine aktarılmaktadır. Kültür, bir milletin geleneklerini, yaşam koşullarını ve kısacası tarihini dilin bir mektubu olarak günümüze taşır. Okur ve Keskin (2013), dilin kültürün bir aynası olarak görüldüğünü aktarmaktadır. Bir kültürün o toplumun bireyleri tarafından sürdürülebilmesi ve gelecek kuşaklara iletilmesi açısından hayati öneme sahip olan en önemli öğelerden biridir; çünkü kültür, dil aracılığıyla yaşatılır (Okur ve Keskin, 2013). Bir milletin tarih boyunca gelişen yaşam tarzlarının özü olan kültür, sözlü ve yazılı dil aracılığıyla günümüze ulaşmış ve yine dil sayesinde gelecek nesillere aktarılacaktır (Göçer, 2012). Bu bilgiler ışığında dilin, kültürün vazgeçilmez bir bileşeni olduğu ve dil olmaksızın kültürün anlatılamayacağı ifade edilebilir. Dil olmayan bir kültür veya kültürden bağımsız bir dil düşünülemez; çünkü dil, kültürün bir parçası ve taşıyıcısıdır. Geçmişten günümüze, yeryüzündeki tüm

diller özünde kültür ve düşünce yapısının bir yansıması şeklinde ortaya çıkmıştır. Bir dilin oluşumu ve diğer dillerden ayrışması, o dilin biçimlenmesine katkı sağlayan değerler ve düşünce yapısına özgü kültüre ait unsurlarla ilişkilidir (Okur ve Keskin, 2013).

Yabancılar Türkçe Öğretiminde Kültür Aktarımı ve Bu Alanda Yapılan Çalışmalar

Her kültürün kendine özgü bir dil kullanarak kimliğini oluşturduğunu söyleyebiliriz. Dil, içinde kültürün tüm özellikleri ile birlikte tarihsel ve toplumsal birikimleri de barındırır. Bu nedenle, Kramsch (1993) dil öğrenmeyi, o kültürü tanımak şeklinde ifade etmiştir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi veya Yabancılar Türkçe Öğretimi (YTÖ) ise Kaşgarlı Mahmut'un Divân-ı Lügât-it Türk adlı ilk ders kitabıyla başlamış olup, bu geçmiş 11. yüzyıla kadar uzanmaktadır (Alyılmaz, Biçer ve Çoban, 2015). Bu kitap, Türkçenin yapısal, biçimbilimsel ve anlamsal özelliklerine ek olarak Türkçe deyim, atasözü ve Türk kültürü hakkında bilgiler içermektedir (Hengirmen, 1993). Türkçe öğretimi alanındaki bir diğer önemli eser ise Ali Şir Nevâî'nin 15. yüzyılda yazmış olduğu Muhâkemetü'l-Lügâteyn adlı eseridir. Bu eserler başta olmak üzere Türkçenin yabancılar öğretimi için hazırlanmış pek çok değerli eser mevcuttur.

Cumhuriyet Dönemi'nden sonra YTÖ için büyük adımlar atılmıştır. 1984 yılında Ankara Üniversitesi bünyesinde kurulan Türkçe ve Yabancı Dil Uygulama ve Araştırma Merkezi (TÖMER) ile birlikte bu alanda büyük atılımlar gerçekleşmiş; pek çok üniversitede açılan merkezlerle YTÖ kurumsal kimlik kazanmıştır (Biçer, 2023). Ege TÖMER, Gazi TÖMER ve Bolu Abant İzzet Baysal TÖMER gibi daha sonradan kurulan merkezlerle birlikte YTÖ faaliyeti pek çok merkezde yürütülmeye başlanmıştır. Son yıllarda Türkiye'de eğitim, sağlık ve turizm gibi alanlardaki yaşanan olumlu gelişmelerle paralel olarak ülkemize Uzak Doğu ülkeleriyle, Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinden, Kafkaslardan, Asya ve Orta Doğu ülkeleri başta olmak üzere Avrupa ve Amerika'dan da çok sayıda lisans ve lisansüstü eğitim almak ve Türkçeyi öğrenmek üzere gelen öğrencilerin sayısı oldukça artmış bulunmaktadır (Alyılmaz, Biçer ve Çoban, 2015). Bu artışla birlikte Türkçe öğretiminde çağdaş, kalıcı, etkin öğretim metotları ve teknikleri benimsenmeye ve dil öğretimine etkisi olan tüm unsurlar dikkatle incelenmeye başlanmıştır.

Yabancı dil öğretiminde kültürel yetkinliğe vurgu yapan Byram ve Zarate'ye (1997) göre, yabancı dil öğrencilerinin yeni bir dil öğrenirken sadece dilbilgisi ve kelime bilgisine değil, aynı zamanda dilsel ve kültürel yetkinliğe de ihtiyaçları vardır. Başka bir deyişle, yabancı dil eğitimi, öğrencilerin dili sadece teknik bir araç olarak değil, aynı zamanda kültürel bağlam içinde iletişim için etkili bir şekilde kullanabilecekleri bir araç olarak da görmeleri gerektiğini kabul etmektedir. Bu anlamda, kültürel yetkinliğin kazanılmasında da ders kitapları kritik bir işlev üstlenmektedir (Okur ve Keskin, 2013). Yabancı dil öğrenen bir insanın o dile tam anlamıyla hâkim olması, yalnızca dilin yapısını bilmesiyle sınırlı kalmaz. Yabancı dili öğrenen kişinin, öğrendiği dilin derinliklerindeki anlamları kavraması ve içselleştirmesi gerekmektedir. Bu süreç sonucunda öğrenci, o dilin kültürünü daha kolay bir şekilde anlayabilir. Öğrencinin, o dilde kabul etme, reddetme, hitap edebilme, teşekkür ve önerme gibi kullanımlar konusunda da bilgilenmesi gerekmektedir. Öğrencinin kendi kültüründen gelen davranışlar, sözler veya tonlamalar öğrendiği dilde farklı şekillerde algılanabilir. Öğrenci, dilin hem dilsel hem de kültürel yapısını öğrendikçe o dilde yetkinleşebilir (Okur ve Keskin, 2013). Bu nedenle, öğrenilen dilin kültürel öğelerinin de iyice kavranması büyük bir öneme sahiptir.

Alan yazında YTÖ ders kitaplarında kültür aktarımıyla ilgili yapılmış olan pek çok çalışmaya rastlanmaktadır (Bayraktar, 2015; Demirtaş, 2021; Erdal vd., 2018; İşcan ve Yassıtaş, 2018; Kutlu,

2015; Mutlu ve Gülşah, 2020; Ökten ve Kavanoz, 2014). Bu çalışmalarda YTÖ ders kitaplarındaki metinler, etkinlikler, söz varlığı, öğretmen tutumları gibi farklı noktalar incelenmiştir.

YTÖ materyallerinden A2 düzeyinde kullanılan İstanbul, Yedi İklim, Yeni Hitit, İstanbul ve Dilmer kitaplarının incelenip bu kitaplarda Türklere ait kültürel öğelere ne ölçüde yer verildiğinin sorgulandığı çalışmada Erdal vd. (2018), kitaplarda Türk kültürüne ait geleneksel sanatlar, yemekler, ünlü Türk şahsiyetler, geleneksel yaşantı, filmler, ünlü yerler gibi konularla kültürel aktarım yapıldığını tespit etmiş ve daha zengin görsel içeriklerle bu aktarımların desteklenmesi gerektiğini de önermişlerdir.

Ökten ve Kavanoz (2014) tarafından yapılan bir araştırmada YTÖ kitaplarından olan Elementary Turkish A Complete Course for Beginners, Lale Türkçe Kitabı, Turkish Grammar for foreign Students, Türkçe Öğrenelim ve Yeni Hitit I Yabancılar için Türkçe Ders Kitabı kitapları Byram'ın (1997) sınıflandırmasına göre 'sosyal kimlik ve sosyal grup, sosyal etkileşim, inançlar ve davranışlar, sosyal ve siyasi kurumlar, sosyalleşme ve hayat döngüsü, milli tarih, milli coğrafya ve klişeler ve milli kimlik' olmak üzere sekiz kategoride analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda kitaplarda sunulan Türk kültürü unsurlarının kültürlerarası öğrenmeyi desteklemede eksik kaldığı görülmüş; iletişimsel şekilde dil öğrenme yöntemi kullanılırken, sosyal etkileşime vurgu yapılmış olsa da dilbilgisi ve kelime bilgisi öğretiminin öne çıkarılıp kültürlerarası yetkinliği destekleyen toplum dilbilim, anlambilim, edimbilim gibi çalışmaların ihmal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada öğrencilere dil becerilerini ve dil kalıplarını kültürel bağlam içinde hangi durumlarda ve nasıl kullanacakları konusunda yeterli rehberlik yapılmadığı sonucuna da ulaşılmıştır.

Kutlu (2015) tarafından yapılan bir araştırmada da Gazi Yabancılar için Türkçe Öğretim Seti (B1-B2 seviye) kültürel aktarım aracı olarak incelenmiştir. Araştırmada kültür öğelerinin kullanımının genellikle edebiyat odaklı olduğu, diğer kültür öğelerine edebi metinlere kıyasla daha az yer ayrıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca, araştırma bulgularına göre tespit edilen öğelerin kullanımında bölümlere eşit bir dağılımın sağlanmadığı da gözlemlenmiştir. B1 ve B2 kitaplarının incelenmesi sonucunda, Türk kültür unsurlarına yeterli düzeyde yer verildiği görülmüştür. Araştırmacılar her ünitenin sonunda bir kültür köşesinin bulunmasıyla metinler aracılığıyla kültürün öğretilmesinin kolaylaştırılabileceğini önermişlerdir (Kutlu, 2015).

Demirtaş (2021) tarafından yapılmış bir çalışmada da YTÖ ders kitaplarındaki atasözü ve deyimlerin kültür aktarım aracı olarak katkısı incelenmiştir. Bu çalışmada Yunus Emre Enstitüsü - Yedi İklim Türkçe Ders Kitapları (C1 / C2) ve İstanbul Üniversitesi Dil Merkezi - İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı (C1/+) içerisindeki okuma - dinleme metinleri, soru-cevap, yazma ve değerlendirme etkinlikleri incelenmiştir. Araştırma bulgularına göre kitaplarda verilen atasözü ve deyimlerin bazıları dışında öğrencilerin seviyeleri ile uyumlu olduğu; tüm kitapların atasözü sayısına bakıldığında oldukça yetersiz olduğu ancak deyim olarak bakıldığında ise oldukça yeterli olduğu tespit edilmişti. Yine bu çalışmada atasözü öğretimiyle ilgili yetersizlik olduğu da tespit edilmiştir.

İşcan ve Yassıtaş (2018), Yunus Emre Enstitüsüne ait Yedi İklim Öğretim seti ders kitabı B1 ve B2 seviyelerini incelemiş, her iki seviye de kültürel aktarım açısından dengeli bir yaklaşım olduğunu; kitapların Türk kültürü ile ilgili aktarımda başarı sağlayabilecek özellikte olduğunu saptamıştır. Buna karşın her iki kitapta da yerel kültür unsurlarından sosyal yaşam alanına ait kültürel unsurlara dair bir izlenim bulunamamıştır. Araştırmacılara göre bu durum, kültürel bilgi transferi açısından bir eksiklikdir. Ek olarak, her iki kitapta da yabancı kültürel öğelerin yeterince işlenmediği görülmüştür. Araştırmacılara göre, kültürlerarası iletişim perspektifinden yaklaşıldığında, incelenen kitaplarda

öğrencilerin kültürlerarası iletişim becerilerini kazanmasını ve dolayısıyla kültürel anlamda farkındalık geliştirmesine olumsuz etki edecek bazı eksiklikler bulunmaktadır.

Mutlu ve Gülşah (2020), YTÖ için temel materyal olarak kullanılmakta olan ders kitaplarının (Gazi Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe) C1 seviyelerinde geçen kültür öğelerini inceledikleri çalışmalarında, Gazi Yabancılar İçin Türkçe ders materyalinde en sık rastlanan kültürel unsurların atasözü ve deyimler, en düşük oranda karşılaşılan kültürel unsurun da kişiler arası ilişkiler olduğunu; İstanbul Yabancılar İçin Türkçe ders kitabında ise en fazla vurgulanan kültürel unsurların edebiyat, sanat ve müzik iken, en az vurgulanan kültürel unsurun yine kişiler arası ilişkiler olduğunu tespit etmişlerdir.

YTÖ kültür aktarımı konusunda Türkiye’de yapılmış lisansüstü tezlerinin analiz ve değerlendirmesini yapan Ayrancı (2019), YTÖ alanında kültür aktarımı konusuna yapılan çalışmaların oldukça sınırlı olduğunu tespit etmiştir. Buradan da yola çıkarak hâlihazırdaki çalışmamızla alana katkı sağlanması hedeflenmektedir.

Araştırmanın problemini “YTÖ ders kitabı olan Uludağ Türkçe Öğretim Seti A2 seviye kitabında yer alan metinlerdeki Türk kültürel unsurlar nelerdir?” sorusu oluşturmaktadır. Araştırmanın problemi çerçevesinde şu alt sorulara yanıt aranmıştır:

1- Uludağ Türkçe Eğitim Seti A2 seviyesi ders kitabındaki metinlerde *Günlük Yaşam* konusuyla ilgili Türk kültürüne ait öğeler nelerdir?

2- Uludağ Türkçe Eğitim Seti A2 seviyesi ders kitabındaki metinlerde *Kişiler Arası İlişkiler* konusuyla ilgili Türk kültürüne ait öğeler nelerdir?

3- Uludağ Türkçe Eğitim Seti A2 seviyesi ders kitabındaki metinlerde *Değerler ve Eğitim* konusuyla ilgili Türk kültürüne ait öğeler nelerdir?

4- Uludağ Türkçe Eğitim Seti A2 seviyesi ders kitabındaki metinlerde *Edebiyat, Sanat ve Müzik* konusuyla ilgili Türk kültürüne ait öğeler nelerdir?

5- Uludağ Türkçe Eğitim Seti A2 seviyesi ders kitabındaki metinlerde *Gelenekler ve Folklor* konusuyla ilgili Türk kültürüne ait öğeler nelerdir?

6- Uludağ Türkçe Eğitim Seti A2 seviyesi ders kitabındaki metinlerde *Sosyal Yaşam* konusuyla ilgili Türk kültürüne ait öğeler nelerdir?

7- Uludağ Türkçe Eğitim Seti A2 seviyesi ders kitabındaki metinlerde *Coğrafya ve Mekân* konusuyla ilgili Türk kültürüne ait öğeler nelerdir?

Bu araştırmanın amacı, Uludağ Türkçe Öğretim Seti A2 seviyesi kitabındaki metinlerdeki Türk kültürüne ait unsurları tespit etmek ve bu unsurları belirlenen çerçevede sınıflandırmaktır.

Yöntem

Bu araştırma nitel araştırma deseni ile gerçekleştirilmiştir. Veriler, doküman incelemesi modeli kullanılarak toplanmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar (Yıldırım ve Şimşek, 2005). Bu veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. “İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenen bir teknik olarak tanımlanır” (Büyüköztürk vd., 2017, s.259).

Araştırmacılar, araştırma konusu ile ilgili mevcut kaynakları inceleyip değerlendirmiş ve belge olarak, Uludağ Türkçe Öğretim Seti (A2 seviyesi) kitabını kullanmıştır. Yabancı dil öğretiminde ders kitapları Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metni'nin çizdiği çerçeve programına göre; başlangıç seviyesindeki kullanıcılara yönelik A1 ve A2, orta düzeydeki kullanıcılara yönelik, B1 ve B2, ileri düzeydeki kullanıcılara yönelik ise, C1 ve C2 seviyelerinde hazırlanır.

Bu çalışmada A2 seviyesinde ders kitabındaki kültürel öğeler tespit edilip sınıflandırılırken, Okur ve Keskin (2013) tarafından uyarlanmış çerçeve baz alınmıştır. Bu sınıflandırmaya göre kültürel unsurlar aşağıdaki gibi yedi alt başlıktan oluşmaktadır:

- a) Günlük Yaşam
- b) Kişiler Arası İlişkiler
- c) Değerler ve Eğitim
- ç) Edebiyat, sanat ve Müzik
- d) Gelenekler ve Folklor
- e) Sosyal Yaşam
- f) Coğrafya ve Mekân

İşcan ve Yassıtaş (2018) tarafından Yedi İklim Türkçe Öğretim (B1 ve B2 seviyesi) setlerindeki kültürel aktarımın incelenmesi için de kullanılmış olan bu araç, bu çalışmamız için alanında uzman olan bir araştırmacının onayıyla sınıflandırma aracı olarak kullanılmıştır. Kitapta tespit edilen öğeler alt başlıklarla sınıflandırılıp yorumlanmıştır.

Bulgular

Günlük Yaşam

Araştırmanın birinci sorusu olan: “Uludağ Türkçe Eğitim Seti A2 seviyesi ders kitabındaki metinlerde Günlük Yaşam konusuyla ilgili Türk kültürüne ait öğeler nelerdir?” sorusu için tespit edilen bulgular aşağıda sunulmuştur. İncelenen kitapta, günlük yaşamla ilgili aşağıdaki alt kategorilere ait kültürel unsurlar tespit edilmiştir.

a) Yiyecek-içecek: ‘Türk kahvesi (s.74), baklava (s.34), çorba (s.8, 33), çörek (s.8), simit (s.63), kaymak (s.63), mantı (s.158), kazandibi (s.107), çağ kebabı (s.158), dolma (s.56), sarma (s.56)’ gibi Türk kültüründe önemli olan yiyecek-içecek isimleri okuma metinlerinde ve diyaloglarda kullanılmıştır. Çay sözcüğü 17 kez kullanılarak en sık tekrarlanan içecek olmuştur.

b) Yemek zamanları, sofrada: ‘Kahvaltı’ sözcüğü kitapta 15, ‘öğle yemeği’ 2, ‘akşam yemeği’ ise 3 kere geçmektedir. Türk kültüründe kahvaltı ve diğer öğünlerde hangi yemeklerin tercih edildiği, yerel yemek adları gibi ayrıntılar yoktur.

c) Resmî tatilleri-çalışma zamanları: Resmî tatillerle ilgili bilgiye rastlanmamıştır.

d) Boş zaman etkinlikleri, hobileri: Boş zaman etkinlikleri olarak okçuluk (s.41), ebru yapmak (s.41), cirit (s.31), dikiş dikmek (s.63) gibi Türk kültürüne ait sözcükler tespit edilmiştir.

e) Karşılıklı konuşmalarda yaşa, cinsiyete, yakınlık derecesine, sosyal statüye, resmiyete göre kullanılacak sözler ve kalıplar: Diyaloglarda ‘canım (s.3), dostum (s.38), tatlım (s. 3), hocam (s.43),

efendim (s.157), çok incessin (s.3)' gibi farklı ortamlarda sosyal statüye ve resmiyete göre farklı kullanılan hitap ve kalıp sözler tespit edilmiştir.

f) Yeme ve içme alışkanlıkları: Türk yemeklerinin baharatlı olduğu (s. 71) örneğinden başka "Kahvaltıda simit, peynir, bal ve kaymak yemeye bayılırım" (s.63) ifadesiyle Türk kahvaltı kültürüne ait bilgi verilmiştir. Bu ifade bilgilendirici bir metinde değil, hikâye edici bir metinde geçmektedir.

g) Oyunlar: Olimpiyat oyunları dışında kültürel unsurları içeren oyunlarla ilgili bir metne rastlanmamıştır. Bilgisayar oyunları ile ilgili sözcükler mevcuttur ('Minecraft' ve 'PUBG' (s.36) ancak yerel veya ülke çapında yaygın olan geleneksel oyunlara dair bir bilgilendirme tespit edilmemiştir.

h) Spor: Kitapta 'spor' sözcüğü metin ve alıştırmalarda 72 kez tekrarlanmıştır. Türk Ritmik Jimnastik takımıyla ilgili metinde bu sporla ilgili bilgiler verilmiştir (s.29). Kitapta 'futbol' sporu 14 kez tekrarlanmıştır. Boks (s.73) sporu ile ilgilenen milli boksör hakkındaki metinde de bu spora yer verilmiştir. Dağcılık (s.66), dalış (s.167), paten (s.40), tırmanış (s.66), yürüyüş (s.66), dağ kayağı (s.68), basketbol (s.73), badminton (s.73), rafting (s.129), halter (s.153), paten kaymak (s.154) ile ilgili bilgiler de verilmiştir. Ayrıca Türkiye'nin en başarılı dağcılarında biri olan Tunç Fındık hakkında bir okuma parçası verilmiştir (s.66).

i) Müzik: Kitapta 'müzik' sözcüğü 12 kez tekrarlanarak cümle içinde kullanılmıştır. Türk müziği ile ilgili olarak, Barış Manço'nun müzik grubu kurduğu bilgisi verilmiştir. Gökhan Kırdar'ın Yerine Sevemem adlı şarkısını tamamlama etkinliği yapılmıştır (s.106). 'Bağlama çalma' ifadesi ise kitap içerisinde Türk kültürünü yansıtan bir enstrüman olarak karşımıza çıkar (s.102). Türk müziği ile ilgili özel bir bilgiye rastlanmamıştır.

Kişiler Arası İlişkiler

Araştırmanın ikinci sorusu olan: "Uludağ Türkçe Eğitim Seti A2 seviyesi ders kitabındaki metinlerde Kişiler Arası İlişkiler konusuyla ilgili Türk kültürüne ait öğeler nelerdir?" sorusu için tespit edilen bulgular aşağıdaki gibidir. İncelenen kitapta, kişiler arası ilişkiler ile ilgili aşağıdaki alt kategorilere ait kültürel unsurlar tespit edilmiştir.

a) Kişiler: 'Babacığım (s.45), anneciğim (s.8, 44), Aliciğim (s.43), dedeciğim (s.164)' gibi samimi ilişkilerde kullanılan ifadeler vardır.

b) Selamlaşma ifade ve davranışları: 'Canım annem (s.134), canım (s.3), tatlım (s.3), hoş geldin canım (s.3), hoş geldiniz (s. 145, 157,), hoş geldin (s.3), selam söyle (s.134), hoş bulduk (s.3, 145, 157), merhaba (s.3, 18, 38, 63, 65, 79, 135, 155, 159, 162, 164, 166, 167) gibi selamlaşma ifadelerine yer verilmiştir.

c) Aile yapıları ve ilişkileri, kuşaklar arası ilişkiler: Kitapta 'aile' sözcüğü 36 kez tekrarlanmış olsa da Türk aile yapısıyla ilgili özel bir metne rastlanmamıştır. Kişilerin aileleriyle yaşadığına dair iki metin (s.63, s. 114), ailece yapılan etkinliklere dair örnek cümleler (s.70, s. 123, 129, s.143) mevcuttur.

d) Politik ve dinsel gruplar arası ilişkiler: Süryani ve Müslüman iki gencin aşkına dair efsanenin anlatıldığı metinde bu farklılıklara gönderme vardır. 'Süryani bir aile (s.19), Müslüman bir çocuk (s.19)' ifadeleriyle dini gruplara göndermeler yapılmıştır. Naim Süleymanoğlu hakkındaki metinde de (s.153) Bulgaristan'da Müslüman halka yapılan asimilasyona yer verilmiştir. Din ve dinsel gruplar arasındaki ilişkilere dair başka bir unsura rastlanmamıştır.

e) Konuk etme-ikram ve hediyeler: "Zaten Türklerin misafirlere davranışı çok sıcak" (s.158) ifadesiyle kültürel unsura gönderme vardır. Kitapta 'misafir' sözcüğü 11 kere geçerken 'konuk' (s. 96,

157) sözcüğü 2 kere geçmektedir. Türk kültüründe önemli bir yeri olan misafir ağırlama ile ilgili ayrıntılara yer verilmemiştir. İncir Cipsi adlı metinde, karakter tarafından incir cipsi ikram edilmektedir (s.109). ‘Hediye’ sözcüğü 1 kez masal metninde (s.8), bir kez de örnek cümle etkinliğinde kullanılmıştır (s. 111). Sayfa 129’da ‘hediyelik eşya’ sözcüğü 2 kere kullanılmıştır.

Değerler ve Eğitim

Araştırmanın üçüncü sorusu olan: “Uludağ Türkçe Eğitim Seti A2 seviyesi ders kitabındaki metinlerde Değerler ve Eğitim konusuyla ilgili Türk kültürüne ait öğeler nelerdir?” sorusu için tespit edilen bulgular aşağıdaki gibidir. İncelenen kitapta, değerler ve eğitim ile ilgili aşağıdaki alt kategorilere ait kültürel unsurlar tespit edilmiştir.

a) Değerler: Bu öge ile ilgili olarak metinlerde veya alıştırmalarda bir veriye rastlanmamıştır. Türk kültürünü geçmişten günümüze yansıtan komşuluk, akrabalık, arkadaşlık ve evlilik gibi kavramlara ait metinlere yer verilmediği tespit edilmiştir.

b) Eğitim: ‘Okul’ sözcüğü kitapta 79 kez geçmiş, cümle alıştırmalarında ve metinlerde bolca kullanılmıştır. Türk eğitim sistemi, okulları hakkında bir metne rastlanmamıştır. Türkiye’deki bazı üniversitelerin isimleri metinlerde geçmektedir: Hacettepe Üniversitesi (s.18), Bursa Uludağ Üniversitesi (s. 23, 79), Bilgi Üniversitesi (s.36), Bilkent Üniversitesi (s.66), Trabzon Üniversitesi (s.73), İstanbul Üniversitesi (s.141).

c) Dil ve Tarih Bilinci / Sevgisi: Bu konuyla ilgili veri tespit edilmemiştir.

d) Okuma Sevgisi: Kazakistan’da cezaevindeki tutukluları teşvik etmek amacıyla ‘Sınır tanımayan okuma’ projesi hakkındaki metinde öğrencilere okuma sevgisi kazandırma hedeflenmiştir (s.73).

Edebiyat, Sanat ve Müzik

Araştırmanın dördüncü sorusu olan: “Uludağ Türkçe Eğitim Seti A2 seviyesi ders kitabındaki metinlerde Edebiyat, Sanat ve Müzik konusuyla ilgili Türk kültürüne ait öğeler nelerdir?” sorusu için tespit edilen bulgular aşağıdaki gibidir. İncelenen kitapta, edebiyat, sanat ve müzik ile ilgili aşağıdaki alt kategorilere ait kültürel unsurlar tespit edilmiştir.

a) Edebiyat: Dünyaca ünlü yazarımız Yaşar Kemal ile ilgili bir metin vardır (s.93). Bunun haricinde başka edebi bir eser veya yazara ait metne rastlanmamıştır.

b) Müzik: Kitapta Barış Manço (s.6) hakkında biyografik bir metin bulunmaktadır. Gökhan Kırdar’ın Yerine Sevemem adlı şarkısını tamamlama etkinliği yapılmıştır (s.106). Ayrıca Haluk Levent’in Akdeniz Akşamları (s.143) ve Ayna grubunun Yeniden De Sevebiliriz adlı şarkılarını dinleme etkinliği bulunmaktadır (s.147). Müzik dinleme ile ilgili pek çok ifade geçse de bilinen Türk müzisyenleri, müzik türleriyle ilgili bir metin bulunmamaktadır. ‘Bağlama ve bağlama çalmak’ (s.102) ile ilgili birer cümle mevcuttur.

c) Sanat: ‘Resim’ sözcüğü 15 kez geçmektedir. Türk ressam Nuri İyem ile ilgili bir metin mevcuttur (s.46). Barış Manço’nun ‘devlet sanatçısı’ (s.6) olduğu belirtilmiştir. ‘Ebru’ sanatı bir kez geçmiştir (s.41). Bu sanat hakkında bilgi verilmemiştir.

d) Gösteri sanatları: ‘Tiyatro’ sözcüğü (s.39) 6 kez geçmiştir ancak Türk tiyatrosuna veya tiyatrocularına dair bir örneğe rastlanmamıştır. ‘Sinema’ sözcüğü de etkinlik olarak 11 kez kullanılmıştır ancak Türk sinemasıyla ilgili bir bilgiye veya göndermeye rastlanmamıştır.

e) El sanatları geleneği: ‘Ebru’ sanatı bir kez geçmiştir (s.41) ancak bu sanat hakkında detaylı bilgi aktarılmamıştır.

f) Diğerleri: Ünlü Türk bilim insanları olan Özlem Türeci ve Uğur Şahin (s.6) hakkında metin verilmiştir. Buna ek olarak Türkiye’nin en başarılı dağcılarında biri olan Tunç Fındık (s. 66) hakkında da bir metin verilmiştir.

Gelenekler ve Folklor

Araştırmanın beşinci sorusu olan: “Uludağ Türkçe Eğitim Seti A2 seviyesi ders kitabındaki metinlerde Gelenek ve Folklor konusuyla ilgili Türk kültürüne ait öğeler nelerdir?” sorusu için tespit edilen bulgular aşağıdaki gibidir. İncelenen kitapta, gelenek ve folklor ile ilgili aşağıdaki alt kategorilere ait kültürel unsurlar tespit edilmiştir.

a) Özel günler ve Gelenekler: Düğün, nişan, doğum günü, evlilik seremonileri, kına, bayram gibi özel günlere ait herhangi bir bilgilendirici metne rastlanmamıştır. Doğum günü ile ilgili sadece 4 ifade vardır ve bunlar da dil bilgisi alıştırmalarında cümle örnekleri olarak verilmiştir (s.103).

b) Sözlü anlatımlar ve sözlü gelenekler: Masal konusunun işlendiği 1. ünite de bolca masallara yer verilmiştir. ‘Bir varmış bir yokmuş. Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde çok uzak diyarların birinde...’ (s.14) ifadesi kullanılmıştır. ‘Gümüş Gözlü Dev’, ‘Şahmeran’ (s.19), ‘Kırk Azizler Dağı ve Suzan (Suzi)’ (S.19) metinlerinde de masal ve efsanelere yer verilmiştir. İzleme becerisi için ‘Dede Korkut’ (s.21) ile ilgili video izletilerek kültürel aktarım unsuru olarak bundan yararlanılmıştır.

c) Dini kurallara dayalı davranışlar: Dini kurallara dayalı davranışlarla ilgili fazlaca bir ögeye rastlanmamıştır. Kelimelerin doğru yazımları ile ilgili bir bölümde “abdest” kelimesinin doğru yazılışı verilmiştir (s.147). Ayrıca “her kandil Eyüp Sultan Türbesi’nde dua etmek” ifadesi (s.34) ile dua etme ritüelinden bahsedilmiştir ancak detaylı bir bilgilendirme yapılmamıştır.

d) Doğum, evlilik gelenekleri: Doğum ya da evlilik gelenekleri hakkında herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır.

e) Festivaller, törenler, kutlamalar: İzcilik hakkında verilen bir metinde ‘And İçme Töreni’ ve bunun öneminden bahsedilmiştir (s.60). Doğum günü ile ilgili sadece 4 ifade verilmiştir ve bunlar da dil bilgisi alıştırmalarında cümle örnekleri olarak ifade edilmiştir (s.103).

f) Danslar: Türk kültürünü yansıtan herhangi bir dans ile ilgili içerik bulunmamaktadır.

g) Toplumsal uygulamalar, ritüeller, bâtıl inançlar: ‘Dilek dilemek (s.19)’, “her kandil Eyüp Sultan Türbesi’nde dua etmek” ifadesi (s.34) ile dua etme ritüelinden bahsedilmiştir.

h) Halk bilgisi, evren ve doğa ile ilgili uygulamalar: Dağlarda Gezen Adam: Tunç Fındık metninde Toroslardan (s.66) bahsedilmiştir. Ayrıca, Manavgat Şelalesi, Düden Şelalesi ve Kurşunlu Şelalesinden (s.129), Pamukkale Travertenleri, Oylat Kaplıcaları, Uludağ, Erciyes Dağı ve Palandöken Dağından bahsedilmiştir (s.130).

i) Deyimler: Kumrular ile ilgili verilen bilgilendirici metinde “çifte kumrular” deyiminin açıklaması verilmiştir (s.48).

Sosyal Yaşam

Araştırmanın altıncı sorusu olan: “Uludağ Türkçe Eğitim Seti A2 seviyesi ders kitabındaki metinlerde Sosyal Yaşam konusuyla ilgili Türk kültürüne ait öğeler nelerdir?” sorusu için tespit edilen bulgular aşağıdaki gibidir. İncelenen kitapta, sosyal yaşam ile ilgili aşağıdaki alt kategorilere ait kültürel unsurlar tespit edilmiştir.

a) Moda: Kitapta ‘moda’ sözcüğüne rastlanmasa da Türk modacı Bünyamin Aydın’ın tanıtıldığı metinde dolaylı olarak Türk modacının dünya modasına katkısı aktarılmıştır.

b) Yasaklar: Bu öge ile ilgili bir veriye ulaşılamamıştır.

c) Alkış ve güzel hareketler: Kitapta ‘Tebrik ederim (s.36, 79),’ ifadesi sadece 2 kere geçmektedir.

d) Teknolojik gelişmeler: Türkiye’nin yerli otomobili, Türkiye’nin Otomobili Girişim Grubu (TOGG) 2020 projesi ile ilgili bilgilendirme metni verilmiştir (s.25).

Coğrafya ve Mekân

Araştırmanın yedinci sorusu olan: “Uludağ Türkçe Eğitim Seti A2 seviyesi ders kitabındaki metinlerde Coğrafya ve Mekân konusuyla ilgili Türk kültürüne ait öğeler nelerdir?” sorusu için tespit edilen bulgular aşağıdaki gibidir. İncelenen kitapta, coğrafya ve mekân ile ilgili aşağıdaki alt kategorilere ait kültürel unsurlar tespit edilmiştir.

a) Yer (iller ve/veya diğer yerleşim yerleri): “Türkiye’de 81 tane şehir bulunmaktadır (s.92)” cümlesiyle Türkiye’deki iller hakkında bilgi verilmiştir. Kitapta Türkiye’nin pek çok ilinin adı geçmekte, bu illerden bazılarıyla ilgili bilgiler de yer almaktadır. İstanbul 23, Bursa 30, Trabzon 4, Alanya 29, Ankara 26, Eskişehir 1, Konya 1, Çankırı 1, Kırıkkale 1, Antalya 10, Muğla 2, İzmir 7, Gaziantep 1, birkaç kez metinlerde yer almıştır. Türkiye’nin başkenti Ankara hakkında bir metin bulunmaktadır (s.91). Türkiye’nin tarihi ve turistik yerlerinden Ayasofya (s.137), Alanya (s.139), Efes Antik Kenti (s.130), Zeugma (s.130), Göbeklitepe (s.130), Kaş (s.167), Pamukkale (s.19), Kız Kulesi (s.152), Tarihî Likya Yolu (s.167), Anıtkabir (s.91) gibi önemli yerlere de yer verilmiştir. Bursa’nın ilçelerinden Nilüfer (s.53), Şehreküstü (s.79), Hamitler (s.79), Arabayatağı (s.79) ve Çekirge (s.16), semtlerine de metinlerde yer verilmiştir. Bursa’da bulunan Panorama Bursa Tarih Müzesi, Tophane ve Uludağ Kebapçısı gibi yerel mekânlar, konuşma konusu olarak örnek cümlelerde geçmiştir. Buralar hakkında ayrıntılı bilgi verilmemiştir. “Bursa’daki Oylat Kaplıcası’na gidip pek çok hastalığa iyi gelen kaplıca sularından şifa alabilirsiniz” (s.130) ifadesiyle Bursa’nın turistik yeri hakkında kısa tanıtım yapılmıştır. Kitapta ‘Türk Hamamı’ ifadesi 16 kez tekrarlanmış, farklı metinlerde kullanılmıştır ancak hamamlarla ilgili bilgilendirici bir metin verilmemiştir. Aşağıda verildiği gibi Türkiye’nin ünlü turistik beldeleriyle ilgili bilgilendirici metin bulunmaktadır (s.130).

Görsel 1: Nasıl bir tatil (s. 130)

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu çalışmada, dil öğretiminin önemli bir parçası olan ders kitabındaki metinler kültürel aktarım aracı olarak incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme, Uludağ Türkçe Öğretim Seti A2 seviyesi ders kitabındaki metinlerdeki Türk kültürel unsurları temel alınarak [Okur ve Keskin \(2013\)](#) tarafından hazırlanan çerçeve doğrultusunda yapılmıştır. Kültürel unsurlar tespit edilip alt kategorilerle analiz edilmiştir. [Okur ve Keskin \(2013\)](#) tarafından uyarlanan çerçeve dâhilinde kitaptaki kültürel öğeler incelenirken bu öğelerin var olup olmadıkları, mevcut olanların sınıflandırılması ve kitabın hangi sayfalarında geçtiği bilgisi ve önemli görülen öğelerin sıklıkları da verilmiştir.

Bu araştırmada incelenen kitapta 'Günlük Yaşam' ile ilgili bolca kültürel unsur aktarımının mevcut olduğu görülmüştür. Bu bulgu öğrencilerin ders kitabındaki metinler sayesinde Türkiye'deki günlük yaşantı hakkında bolca örneğe ulaşıp kolaylıkla bilgi edinmesine yardımcı olabileceğini gösterir. 'Müzik' alt başlığında ise Türk kültürüne ait müzik türleri hakkında verinin olmadığı tespit edilmiştir. Türk enstrümanlarından sadece bağlama ile ilgili iki tane etkinlik cümlesi mevcuttur. Bu anlamda müzik ile ilgili kültür aktarımında zayıflık tespit edilmiştir. [Mutlu ve Gülşah \(2020\)](#) tarafından yürütülen çalışmada İstanbul Yabancılar İçin Türkçe ders kitabında ise en fazla vurgulanan kültürel unsurların edebiyat, sanat ve müzik olduğu tespit edilirken hâlihazırdaki çalışmamızda Uludağ Türkçe Öğretim Seti A2 seviye kitabı metinlerinde ise bu konularda eksiklik olduğu görülmüştür. Bu seviyede Türk kültürünün zengin bir parçası olan müzik unsurlarına (şarkı, türkü, enstrümanlar vb.) dair bilgilere daha çok yer verilmesi önerilmektedir. Metin bazındaki bu eksiklik görsel veya işitsel materyallerle desteklenebilir; öğrencilerin Türk kültüründe önemli bir yeri olan müzikle ilgili daha iyi bilgilendirilmeleri sağlanabilirdi.

'Yeme-İçme Alışkanlıkları' alt başlığındaki bulgularda belirtildiği üzere Türk kültüründe önemli bir yeri olan yeme içme kültürüne ait az sayıda bilgi verilmiştir. Bunun yerine yerel ve ulusal yemek isimlerine ve yemek tariflerine ise bolca yer verilerek kültürel aktarım sağlanmıştır. Yeme-içme ile ilgili tespit edilen bu zayıf aktarım bulgusu [Bayraktar'ın \(2015\)](#) Yeni Hitit I kitabı incelemesindeki bulgularla benzerlik göstermektedir. Zengin Türk mutfağına ait daha fazla metnin olması kültürel aktarım için daha iyi olacaktır. Metinleri destekler nitelikte Türk kültürüne ait yeme-içme alışkanlıklarına dair daha fazla görsel materyalin kullanılması da kültürel aktarımın sağlanmasına katkı sunacaktır.

Araştırmamızda 'Değerler ve Eğitim' ana başlığında incelenen metinlerde Türk kültürüne mensup edebiyatçılar, edebi eserler, müzik eserleri, görsel sanatlar gibi unsurların aktarımında eksikler tespit edilmiştir. Sadece edebiyatçı Yaşar Kemal ve Nuri İyem ile ilgili birer metin mevcuttur. Bu bulgu, B1 ve B2 seviye kitaplarındaki kültürel aktarımı inceleyen [Kutlu'nun \(2015\)](#) bulguları ile uyumlu değildir. Bu benzerliğin kitapların seviye farkından kaynaklandığı düşünülmektedir. Her ne kadar

incelediğimiz kitap A2 seviyesi olsa da Türk sanat ve edebiyat alanında önde gelen pek çok sanatçı ve yazara ve onların eserlerine ait metinlere daha çok ihtiyaç olduğu da göz ardı edilmemelidir. Türk edebiyatının önemli örnekleri sadeleştirme, kısaltma, alıntılama gibi yöntemlerle öğrenci seviyesine uygun hale getirilip her seviyedeki ders kitabında yer almalıdır. Metin sadeleştirilmesinin YTÖ alanında katkı sağladığını ispatlayan akademik çalışmalar da (Başkapan ve Aytan, 2023; Eroğlu, 2015) bu önerimizi desteklemektedir. ‘Değerler ve Eğitim’ ana başlığı altında ‘dil ve tarih sevgisi’ konusunda ise herhangi bir metne rastlanmamıştır. A2 seviyesi ders kitabında Türkçeyi temel seviyede öğrenenlere Türk tarihi ya da eğitim sistemi gibi özel ve karmaşık konularla ilgili ayrıntılı bilgi içeren metinler yer alması beklenmese de bu konuları basit ve anlaşılır bir şekilde öğretebilecek metin seçimine gidilebilir. Böylelikle kültürün ana unsurlarından olan dil, tarih ve değerler konuları da metinler aracılığıyla aktarılabilir. Yine aynı alt başlıkta Türk kültürünü yansıtan komşuluk, akrabalık, arkadaşlık ve evlilik gibi kavramlara ait metinlere yer verilmediği de tespit edilmiştir. YTÖ kitaplarındaki somut olmayan kültürel unsurların aktarılmasının incelendiği çalışmada Öztürk (2020) de benzer bulgulara ulaşmış; temel ve başlangıç seviye kitaplarındaki kültürel aktarımın diğer üst seviyelere oranla daha az ve yetersiz olduğunu vurgulamıştır. Burada da önerimiz başlangıç seviyesinden ileri seviye kadar tüm ders kitaplarında ülkemize ait olabildiğince çok kültürel değerlerin metinlerde yer almasıdır. Bunun için kısa diyaloglar, haber metinleri, davetiyeler, kısa öyküler vb. yazılı ve görsel materyallerden faydalanılmalıdır.

‘Gelenekler ve Folklor’ başlığı incelendiğinde ise yine kültürümüze ait özel günler, festivaller, dini ve milli bayramlar, danslar gibi kültürel unsurlara ait metinlere rastlanmaması, bu alanda kültürel aktarımın göz ardı edildiğini göstermektedir. Özdemir (2013) tarafından da altı çizildiği üzere zengin Türk geleneklerinden olan bayramlar, festivaller, milli günler ve danslar gibi folklorik öğelerin öğretilmesi Türk dilini de içine alan zengin kültürün aktarılması için oldukça önemlidir. Çalışmamızda yine aynı ana başlığa ait alt başlık olan ‘Deyimler’ için az sayıda örnek ifade tespit edilmiştir. Bu bulgu da Demirtaş ve Kaçmaz (2012) tarafından yapılan inceleme ile paralellik göstermektedir. Özkan (2017), YTÖ ders kitaplarını incelediği çalışmasında başlangıç seviyelerinde atasözü ve deyimlerin diğer seviyelere göre daha az kullanıldığını tespit etmiştir. Bu anlamda her iki çalışma arasında benzerlikler mevcuttur. Deyimler, dilin kültürel mirasını yansıtırken aynı zamanda iletişimi zenginleştirir. YTÖ ders materyallerinde deyimlere daha fazla yer vermek, öğrencilerin dilin yapısını ve kültürel derinliğini daha iyi anlamasına yardımcı olabilir. Bu şekilde öğrenciler, dilin sadece temel yapılarını değil aynı zamanda o dilin içinde yer aldığı kültürü de daha yakından keşfetmiş olacaklardır.

‘Sosyal Yaşam’ başlığındaki inceleme sonucunda Türk kültürüne ait sosyal yaşam ile ilgili bolca örnekler yer verilmiştir. Bu bulgular İşcan ve Yassıtaş (2018) tarafından yapılan çalışma bulguları ile uyumlu değildir çünkü araştırmacıların incelediği Yedi İklim Türkçe setinin B1 ve B2 seviyelerinde bu başlık altında bulguya rastlanmazken hâlihazırdaki çalışmada boş zaman etkinlikleri, yeme-içme alışkanlıkları, spor gibi konularda bolca aktarım tespiti yapılmıştır. Sosyal yaşama ilişkin unsurlar mevcutken ‘Yasaklar’ alt başlığına dair bir veri elde edilmemiştir. Oysaki her toplumun kendine özgü birtakım toplumsal kuralları ve de yasakları vardır. Toplumsal kuralların ve yasakların aktarımının öğrenen kişiler tarafından anlaşılabilmesi için bu konu üzerinde de durulması faydalı olacaktır.

‘Coğrafya ve Mekân’ ana başlığı incelendiğinde, kitapta bolca hem Bursa’da hem de Türkiye’de bulunan önemli tarihi ve turistik yerlerle ilgili metinler görülmektedir. Bu anlamda başarılı bir aktarım söz konusudur. Bu bulgular, farklı kitapların A2 seviyelerindeki kültürel unsurların incelendiği çalışmada Erdal vd. (2018) tarafından bulunan Türkiye’nin farklı şehirlerinde var olan değerlerin geniş bir ölçüde yer alması gibi bulgularla benzerlik göstermektedir.

Sonuç olarak, Uludağ Türkçe Öğretim Seti A2 seviyesi ders kitabı metinlerinin kültürel unsurları aktarma anlamında incelenmesi; olumlu, olumsuz ve eksik yönlerinin tespiti YTÖ alanında yapılacak akademik çalışmalara ve materyal hazırlama süreçlerine katkı sağlayacaktır. YTÖ kitaplarıyla kültür öğretimi, Türk dili öğretiminin ayrılmaz bir parçası olarak benimsenmeli ve bu kitaplar öğrencilere Türk halkının yaşam tarzını, değerlerini, tutum ve inançlarını öğrenme fırsatı sunmalıdır (Ökten ve Kavanoz, 2014). Bu sayede, öğrencilerin Türk kültürüyle ilgili anlayışları artırılarak daha zengin bir dil deneyimi elde etmeleri sağlanabilir. Başlangıç seviyesinden başlayarak gerek metinlerle gerek görsel ve işitsel materyallerle Türk kültürüne ait unsurların öğrencilere tanıtılması sağlanmalıdır. Kalenderoğlu (2015) da özellikle kitap yazım sürecinde, belirlenen seviyelere uygun kelime dağarcığıyla metinler oluşturmanın yanı sıra, her seviyede ve beceride kültürel unsurlara dikkat etmenin son derece önemli olduğunu vurgulayarak kültür aktarımının dil öğretimine katkıda bulunan tüm becerilere yayılması gerektiğini vurgulamaktadır.

Son söz olarak, araştırmamızın bulgularından yola çıkarak Türkçe eğitim kitaplarında temel seviyelerde Türk kültürüne ait unsurların aktarılmasında metin içeriklerinin titizlikle gözden geçirilmesi gerekliliğini vurgulamak isteriz. İncelen Uludağ Türkçe Öğretim Seti A2 seviye ders kitabındaki metinlerde Türkçenin temel kuralları doğru ve etkin sunulmuş; örnekler ve uygulamalarda kültürel öğelerden bolca faydalanılmıştır ancak özellikle edebiyat, sanat, gelenek ve folklor gibi konularda yapılan kültürel aktarımları zayıf kalmıştır. Gerek kitaptaki metinler, görseller, dilbilgisi etkinlikleri gerekse dinleme etkinliklerinde kültürel unsurların etkili bir şekilde aktarılması ve bununla uyumlu olarak tüm dil becerilerinde bu aktarılan bilginin etkin bir şekilde kullanılması büyük önem arz etmektedir. Hazırlanacak ders kitaplarında, dil öğretiminin ayrılmaz parçası olan kültürel faktörlerin ayrıntılı bir ön hazırlıkla en etkili bir şekilde aktarılması gerekliliği tüm paydaşların dikkatinden kaçmamalıdır. Kültürel aktarımın sağlanması noktasında metin oluşturma sürecine ve doğru metin seçimine daha titizlikle ve hassasiyetle yaklaşılması önerilmektedir.

Kaynaklar

- Aksan, D. (1979). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilimi I*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Alyılmaz, C. (2010). Türkçe öğretiminin sorunları. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 5(3), 728-749.
- Alyılmaz, S. (2018). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde hedef kitlenin / “öğrenen”in önemi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 7(4), 2452-2463.
- Alyılmaz, S. ve Alyılmaz, C. (2018). Ağız bilimi çalışmalarının Türkçe öğretimi açısından önemi. *Türk Dünyası*, 45, 7-38.
- Ayrancı, B. (2019). Türkiye’de yabancılara Türkçe öğretiminde kültür aktarımı alanında yapılan lisansüstü tezlerin analizi ve değerlendirilmesi. *Söylem Filoloji Dergisi*, 4(2), 446-454.
- Başkapan, A. ve Aytan, T. (2023). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde Sabahattin Ali’nin ‘Hasan Boğuldu’ Hikâyesinin A2 Seviyesine Uyarlanması. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(15), 54-79.
- Bayraktar, S. (2015). Yeni Hitit 1 yabancılar için Türkçe ders kitabının kültür aktarımı açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Yabancı Dil Olarak Türkçe Araştırmaları Dergisi*, (2), 7-23.

- Bıçer, N. (2023). Türkçe eğitiminde güncel durum. Alyılmaz, C., Onur, E. R., ve Çoban, İ. (Ed.). *Türkçe eğitiminin güncel sorunları* içinde (s. 45-69). Teke Akademi. *Türkçe eğitiminin güncel sorunları*. Teke Akademi.
- Bölükbaş, F. ve Keskin, F. (2010). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde metinlerin kültür aktarımındaki işlevi. *Turkish Studies*, 5(4), 221-235.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi.
- Byram, M., & Zarate, G. (Eds.). (1997). *The sociocultural and intercultural dimension of language learning and teaching*. Council of Europe.
- Demirel, Ö. (2010). *Yabancı dil öğretimi*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Demirtaş, İ. ve Kaçmaz, E. (2021). *Yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki atasözü ve deyimlerin kültür aktarımına katkısı* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi.
- Erdal, K., Dağdeviren, İ., Gökhan, O., Şen, H. H., ve Şenay, E. (2018). Yabancılara Türkçe öğretimi ders kitaplarında kültürel öğeler (A2 Düzeyi). *TÜRÜK Uluslararası Dil Edebiyat ve Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 1(12), 11-23.
- Eroğlu, S. (2015). *Metindilbilimsel ölçütler çerçevesinde Ömer Seyfettin'in üç nasihat hikâyesinin yabancılara Türkçe öğretimi için sadeleştirme denemesi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Göçer, A. (2012). Dil-kültür ilişkisi ve etkileşimi üzerine. *Türk Dili*, 729(1), 50-57.
- Hengirmen, M. (1993). Türkiye'de Türkçeyi yabancı dil olarak öğreten kurumlar ve eğitim araçları. *Dil Dergisi*, 11, 5-8.
- İşcan, A. ve Yassıtaş, T. (2018). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarında kültür aktarımı: Yedi iklim Türkçe öğretim seti örneği (B1-B2 düzeyi). *Aydın Tömer Dil Dergisi*, 3(1), 47-66.
- Kalenderoğlu, İ. (2015). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan temel düzey (A1, A2) ders kitaplarında kültür aktarımı. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum Eğitim Bilimleri ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(12). 73-83.
- Kutlu, A. (2015). Yabancılara Türkçe öğretiminde kültürün araç olarak kullanımı: gazi yabancılar için Türkçe öğretim seti örneği (B1-B2 seviyesi). *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 23(2), 697-710.
- Memiş, M. R. (2016). Yabancı dil öğretiminde eğitim ortamı ve kültür aktarımı. *Electronic Turkish Studies*, 11(9).
- Mutlu, H.H. ve Gülşah, S. (2020). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan C1 seviye ders kitaplarındaki kültür unsurlarının incelenmesi (Gazi yabancılar için Türkçe - İstanbul yabancılar için Türkçe). *Dil Dergisi*, 1(171), 91-108.
- Okur, A. ve Keskin, F. (2013). Yabancılara Türkçe öğretiminde kültürel öğelerin aktarımı: İstanbul yabancılar için Türkçe öğretim seti örneği. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(2), 1619-1640.
- Ökten, C. E. ve Kavanoz, S. (2014). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimini hedefleyen ders kitaplarında kültür aktarımı. *Electronic Turkish Studies*, 9(3), 845-862.

- Özkan, E. (2017). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarında Türk kültür öğeleri olarak atasözleri ve deyimler. *International Journal of Social And Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 4(10), 295-300.
- Özdemir, C. (2013). Dil-kültür ilişkisi: folklor ürünlerinin Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde yeri ve işlevi. *Milli Folklor*, 25(97), 157-166.
- Öztürk, B. K. (2020). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde somut olmayan kültürel mirasın aktarımı. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 288-312.
- Pehlivan, F. (2007). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kültürlerarası etkileşim odaklı yaklaşım uyarınca metin çalışmaları [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi], İstanbul Üniversitesi.

Extended Abstract

Mastery of a foreign language by a learner is not limited to knowing the structure of the language. The learner needs to grasp and internalize the depths of meaning in the learned language. As a result of this process, the student can more easily understand the culture of that language. According to Byram and Zarate (1997), foreign language learners need not only grammar and vocabulary knowledge but also linguistic-cultural competence when learning a new language. Foreign language education should focus on the development of this competence, allowing students to use the language not only as a technical tool but also effectively within a cultural context. When examining the perspective that textbooks play a role as instructional tools in the transfer of cultural knowledge, it is observed that these books play a significant role in the transmission of cultural information (Okur and Keskin, 2013).

This research examines how elements of Turkish culture are reflected in the Uludağ Turkish Teaching Set-A2 level book published by the Bursa Uludağ University Turkish Teaching Application and Research Center. In this study, the role and importance of textbooks used in Turkish classes as a foreign language were discussed, considering language teaching as an intercultural interaction domain. Specifically, textbooks used as a tool for cultural transmission were evaluated and examined in the context of teaching Turkish to foreigners. This evaluation was conducted based on specific criteria, focusing on the Turkish cultural elements in the Uludağ Turkish Teaching Set A2 level textbook. Turkish cultural elements were examined and analyzed with subcategories. Within the framework adapted by Okur and Keskin (2013), the cultural elements in the book were examined, providing information on the pages where these elements were mentioned and the frequencies of significant elements.

The findings of the research indicate that there is a significant amount of cultural element transmission related to Daily Life in the book. However, in the subheading of Music, no data was found regarding Turkish music genres, and only two activity sentences related to the Turkish instrument "bağlama" were present. Weaknesses were identified in the cultural transmission related to music. Similarly, as indicated under the subheading of Eating and Drinking Habits, limited information was provided about the important aspect of Turkish culture, while local and national food names and recipes were extensively covered, facilitating cultural transmission. In the section on Values and Education, texts examined for elements related to Turkish culture, including literature, literary works, music, and visual arts, showed deficiencies. Only one text each was available for the literary figures Yaşar Kemal and Nuri İyem. This finding is not consistent with Kutlu's (2015) findings on cultural transmission in B1 and B2 level books, but the difference in the levels of the examined books may be a contributing

factor. Regarding music, there could have been references to Turkish music elements even at the A2 level.

When examining Traditions and Folklore, the lack of information on special days, festivals, religious and national holidays, and dances specific to Turkish culture indicates the neglect of cultural transmission in this area. Similarly, in the subheading of Idioms, only a few examples were identified, parallel to the findings of Demirtaş & Kaçmaz (2012). Therefore, it suggests the necessity of using idioms more as a cultural element in materials.

In the section on Social Life, a considerable number of examples related to Turkish social life were provided. These findings differ from the study conducted by İşcan and Yassıtaş (2018), where no findings were reported under this title for the B1 and B2 levels of the Yedi İklim Turkish set they examined. The absence of data on Prohibitions under this section suggests a need to address the transmission of societal rules and prohibitions.

In the Geography and Place section, there were numerous texts about significant historical and touristic places both in Bursa and Turkey. This successful transmission aligns with the findings of Erdal et al. (2018) regarding cultural elements in A2 level books.

In summary, as observed in this research, some cultural elements were given less emphasis in basic beginner-level books. While the fundamental rules of Turkish were presented, cultural elements were used in examples and exercises but not sufficiently. These findings align with the results of Okur and Keskin (2013). When using cultural elements, it is crucial to ensure an equal distribution of these elements. According to the classification of cultural elements created in this study's content, some cultural elements were not touched upon, especially when considering A-level books. While individuals learning Turkish at a basic level may not be exposed to examples from complex topics such as Turkish history or educational philosophy, incorporating simple cultural elements into units is possible. Since teaching Turkish to foreigners does not specifically target a certain age group or class, textbooks should cater to every level (Alyılmaz, 2010). Ökten and Kavanoz (2014) suggest that cultural instruction should be embraced as an integral part of Turkish language teaching, providing students with opportunities to acquire knowledge about the lifestyle, values, attitudes, and beliefs of the Turkish people. In this way, students' understanding of Turkish culture should be enhanced, leading to a richer language experience. Kalenderoğlu (2015) also emphasizes the importance of paying attention to cultural elements at every level and skill during the book-writing process. Besides creating texts with vocabulary appropriate for specified levels, it is crucial not to limit cultural transmission to texts focused solely on reading skills.

In conclusion, attention should be paid to cultural transmission elements in Turkish educational textbooks at all levels, from beginner to advanced. In this regard, the necessary sensitivity of all decision-makers, especially those involved in material preparation, will contribute to the successful realization of cultural transmission. Effectively conveying cultural elements in texts, visuals, grammar activities, and listening exercises, and harmoniously using this transmitted information in all language skills, holds great importance. The detailed preparation and effective utilization of cultural factors, an integral part of language teaching, should not escape the attention of all stakeholders in the development of textbooks.

BEZGEK

Yabancılara Türkçe Öğretimi Dergisi
Journal of Teaching Turkish Language to
Foreigners

Araştırma Makalesi

Cilt 3 (2024) Sayı 1 17-34

Yabancı Yazarlar Tarafından Yazılmış Türkçe Sözlüklerin İncelenmesi (13.Yüzyıl-20.Yüzyıl)

The Examination of Turkish Dictionaries Written by Foreign Authors (13. Century- 20. Century)

Akif ŞİMŞEK¹

Şimşek, A. (2024). Yabancı Yazarlar Tarafından Yazılmış Türkçe Sözlüklerin İncelenmesi (13.Yüzyıl-20.Yüzyıl). *Bezgek Yabancılara Türkçe Öğretimi Dergisi*, 3(1), 17-34.

Makale Hakkında

Geliş Tarihi: 27.10.2023
Kabul Tarihi: 10.01.2024
Yayın Tarihi: 15.03.2024

Anahtar Sözcükler

Türkçe Sözlükler
Yabancılar
Sözlükçülük

Öz

Sözlük, bir dilin sözcüklerini abece sıralaması ile vererek onları açıklayan ve tanımlayan yapıdır. Türk sözlükçülüğünün evveliyatı 11. yüzyıla dayanmaktadır. Kaşgarlı Mahmut tarafından 1072 yılında kaleme alınan Divan-ü Lügat-it Türk adlı eser Türk dilinin ilk sözlüğü ve dil bilgisi kitabı olarak kabul edilmektedir. O günden bu yana Ali Şir Nevai, Sümbülzade Vehbi, Ahmet Vefik Paşa, Muallim Naci, Mütercim Asım Efendi, Şemsettin Sami, E.Kemal Eyüboğlu, Ömer Asım Aksoy, Hüseyin Kazım Kadri gibi birçok ilim insanı Türkçe sözlükler kaleme almıştır. Aynı zamanda Türk sözlükçülük tarihine yabancı yazarlar da katkı sağlamışlardır. Bu makalenin amacı da yabancılar tarafından yazılan veya Türkiye coğrafyasında bir dönem yaşayıp Türkçe öğrenen yabancılar tarafından kaleme alınan sözlüklerin bir kısmına değinmektir. Bu amaç doğrultusunda doküman incelemesi yöntemi seçilmiş ve Google Akademik'in ve Ulusal Tez Merkezi'nin veri tabanları taranmıştır. Araştırmada İtalya'dan Rusya'ya; Almanya'dan Fransa'ya; Irak'tan Polonya'ya; Macaristan'dan Gürcistan'a kadar birçok sahada yabancı ilim insanları tarafından yazılan Türkçe sözlükler hakkında bilgiler verilmiş ve bu eserler kronolojik olarak tanıtılmıştır. Nihayetinde geçmişten günümüze yabancılar tarafından yazılan Türkçe sözlük veya bünyesinde Türkçe sözlük bulunan 42 eser tespit edilmiştir. Bu eserlerin bir kısmı müstakil sözlük özelliği taşıyan bir kısmı da bünyesinde dil bilgisi kurallarını ve dönemin konuşma yapısını içermektedir. Yabancılar tarafından kaleme alınan Türkçe sözlüklerin bazıları ekonomik, ticari, askeri amaçlarla; bir kısmı da misyonerlik, öğretim, Türkçe konuşma yapısını öğretme amacıyla yazıldığı tespit edilmiştir.

Abstract

A dictionary is a work that presents and defines the words of a language in alphabetical order. The history of Turkish lexicography dates back to the 11th century. The work titled Divan-ü Lügat-it Türk, written by Kaşgarlı Mahmut in the year 1072 is considered the first dictionary and grammar book of the Turkish language. Since then, many scholars such as Ali Şir Nevai, Sümbülzade Vehbi, Ahmet Vefik Paşa, Muallim Naci, Mütercim Asım Efendi, Şemsettin Sami, E. Kemal Eyüboğlu, Ömer Asım Aksoy, Hüseyin Kazım Kadri have written Turkish dictionaries. Foreign authors have also contributed to the history of Turkish lexicography. The purpose of this article is to briefly discuss some dictionaries written by foreigners or by foreigners who lived in the geographical area of Turkey and learned Turkish during a certain period. For this purpose, a document analysis method was chosen, and the databases of Google Scholar and the National Thesis Center were searched. The research provides information about Turkish dictionaries written by foreign scholars in various fields from Italy to Russia, from Germany to France, from Iraq to Poland, from Hungary to Georgia, and introduces these works

Article Info

Received: 27.10.2024
Accepted: 10.01.2024
Published: 15.03.2024

Keywords

Turkish Dictionary
Foreigners
Lexicography

¹ Millî Eğitim Bakanlığı, Kocaeli, Türkiye. akfmskk@gmail.com

chronologically. In the end, 42 works were identified that were written by foreigners from the past to the present, either as Turkish dictionaries or containing Turkish dictionaries. Some of these works function as independent dictionaries, while others include grammar rules and the speech structure of the period. It was determined that some of the Turkish dictionaries written by foreigners were intended for economic, commercial, and military purposes, while others were written for missionary work, education, and teaching Turkish speech structure.

Giriş

Dünyada en çok konuşulan diller arasında ilk sıralarda yer alan ve binlerce yıllık geçmişi olan Türkçe; Asya'dan Avrupa'ya, Sibirya'dan Afrika'ya kadar konuşulan kadim bir dildir. Türkçe, sadece Türkiye coğrafyasında değil birçok ülkede yüzlerce yıldır öğrenilmekte ve öğretilmektedir. Bir dil öğretilirken kullanılan materyallerin başında da sözlükler gelmektedir. Tarihten günümüze bu amaç doğrultusunda hem ana dili hem de yabancı dil konuşurları tarafından Türkçe sözlükler yazılmış ve yayımlanmıştır. Bu çalışmada da yabancılar tarafından hazırlanan Türkçe sözlüklere yer verilmektedir.

Sözlük, yeni kelimelerin öğretilmesinde başvurulan ana kaynaktır (Özbay ve Melanlıoğlu, 2013). Sözlükler, o dilin sözcük hazinesini bir araya getiren, sözcükleri madde madde açıklayan kapsamlı ilmi çalışmalardır. Akalın (2010) sözlük kelimesini söz- kökünden türediğini belirtmekte ve sözlüğü bir dilin kelimelerini tür, söyleyiş, anlam ve kullanım özellikleriyle birlikte ve alfabetik sıra ile veren eser olarak tanımlamaktadır. Bir dildeki sözlüksel birimlerin tümünü ya da bir bölümünü, genellikle abecesel düzene, kimi durumlarda da konulara ya da kavramsal alanlara göre tanımları, tanıkları, söylenişleri, kökenleri, kullanımları, dil bilgisi ulamları, eş anlamlıları ya da bir başka dildeki karşılıklarıyla sunan yapıtlara sözlük denir (Vardar, 1983). Bu sözlükleri oluşturmaya, yazmaya, sistemati bir biçimde ele almaya ise sözlükçülük denilebilir. Sözlükçülük, "Sözlük hazırlama veya yazma işi." olarak tanımlanmaktadır. Akalın (2010) leksikografi sözcüğü yerine sözlükçülük ifadesinin kullanılması gerektiğini belirtmektedir. Usta'ya (2010) göre sözlükçülük, dilin söz varlığını ortaya koymaya çalışan ve leksikolojinin parçası olarak görülen bir alandır.

Kaşgarlı Mahmut tarafından kaleme alınan Divan-ı Lügat-it Türk'ten bu yana sözlükler öğretim aracı olarak farklı coğrafyalarda kullanılmaktadır. Bu eser Türk sözlükçülüğünün en önemli eserlerinden biri olarak gösterilmektedir. Aynı zamanda Türk sözlükçülüğüne Ali Şir Nevai, Sümbülzade Vehbi, Ahmet Vefik Paşa, Muallim Naci, Mütercim Asım Efendi, Şemsettin Sami, E.Kemal Eyüboğlu, Ömer Asım Aksoy, Hüseyin Kazım Kadri gibi birçok yazarın, ilim insanının katkıları olmuştur.

Devletlerarasında ekonomik, toplumsal ve siyasi ilişkilerin varlığı karşılıklı olarak dillerin öğrenilmesini sağlamıştır. Osmanlı'nın üç kıtada yayılması ve bir imparatorluk haline gelmesi diğer devletlerin Osmanlı ile ekonomik ve siyasi ilişkiler kurmasına zemin hazırlamıştır. Bunun bir sonucu olarak yabancılar tarafından birçok Türkçe gramer kitapları ve Türkçe sözlükler yazılmıştır. Bu husus dünya nazarında Türkçenin ne denli önemli görüldüğünün göstergelerinden biridir.

Yapılan literatür taraması sonucunda hem ana dil konuşurları hem de yabancılar tarafından Türkçe sözlüklerin ve Türkçe gramer kitaplarının incelendiği birçok makale ve tez tespit edilmiştir. İşgören (2011) Türkçenin etimolojik sözlüklerini ele aldığı çalışmada Türkiye dışında Türk dili üzerine yapılan etimolojik çalışmalara ve Türkiye'deki etimolojik çalışmalara değinir. Yabancılar tarafından yazılmış bazı Türkçe sözlükler de müstakil olarak ele alınmıştır (Koçoğlu, 2006; Coşkun, 2014; Kartallıoğlu, 2018; Bekar ve Güngör, 2020; Cikia ve Üstünyer, 2021). Fakat bu eserler sadece sözlük özelliği taşımamaktadır. Sözgelimi P.F. Viguier'in Elemens de la Langue Turque adlı eseri dil bilgisi kitabı olmasının yanı sıra sözlük özelliği de taşımaktadır. Yabancılar tarafından Türkçe dil bilgisi kitabı olarak da oluşturulmuş eserler mevcuttur. Marcontonio Giustiniani'nin 17. yüzyılda Türkçe gramer kitabı öne çıkmaktadır ve ayrıca Abu Said tarafından yazılan ve 1877 yılında Londra'da

yayımlanan “Turkish Self-Taught” adlı eser bu açıdan değerlendirilebilir (Yalap ve Kılıç, 2011). Meninski’nin 17. yüzyılda kaleme aldığı Grammatica Turcica adlı eseri Türkçenin gramerini ele almaktadır (Yağmur, 2014). Yine Walenty Skorochod Majewski’nin de Lehçe kaleme aldığı Türkçe dil bilgisi kitabı mevcuttur ve bu eser Lehçe kaleme alınmış ilk Türkçe dil bilgisi kitabıdır (Halat ve Golas, 2020).

Alan yazın taraması yapıldığında yabancılar tarafından yazılan sözlüklerin derlendiği herhangi bir araştırma tespit edilememiştir. Bu çalışmada da yabancılar tarafından yazılan Türkçe sözlükler yazıldığı yüzyıla göre kronolojik olarak sıralanmış ve bu sözlükler kısaca tanıtılmıştır. Araştırmanın sözlükçülük alanında çalışanlara fikir vereceği düşünülmektedir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki araştırma soruları belirlenmiştir:

- 1) Yabancılar tarafından yazılan Türkçe sözlük yazarları hangi millete mensuptur?
- 2) Araştırmada tespit edilen eserler hangi yüzyıllarda kaleme alınmıştır?
- 3) Yabancılar tarafından yazılan sözlüklerin yazılış amacı nedir?
- 4) Yabancılar tarafından yazılan Türkçe sözlükler hangileridir?

Bu çalışmada yabancılar tarafından yazılan Türkçe sözlükler incelenmektedir ve bu amaç doğrultusunda 42 sözlük tespit edilebilmiştir. Bu sözlükler hakkında yazılan makaleler ve tezler veri kaynağı olarak değerlendirilmiştir. Nitekim bu çalışmanın bulguları ve sonuçları sadece bu 42 sözlükteki veriler ile sınırlıdır. Zira ulaşılamayan verilerin varlığı da ihtimal dâhilindedir.

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeline, veri toplama sürecine ve verilerin analiz edilmesine dair bilgiler verilecektir.

Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi ile gerçekleştirilmiştir. Doküman incelemesi, araştırılan konu, olgu ve olaylar hakkındaki yazılı materyallerin analizidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu çalışmada da 20. yüzyıla kadar yabancılar tarafından yazılmış Türkçe sözlükleri tespit etmek amaçlanmaktadır. Bu sözlükler hakkında bilgi veren tezler ve makaleler ilgili doküman olarak seçilmiştir.

Veri Toplama Süreci

Araştırma konusu yabancılar tarafından yazılan Türkçe sözlükleri tespit etmek olan bu çalışmada bilgi kaynağı olarak Google Akademik, Ulusal Tez Merkezi ve İslam Ansiklopedisi kullanılmıştır. Araştırmanın amacı doğrultusunda ilgili bilgi kaynakları taranmıştır. Tarama işlemi “Türkçe sözlükler, etimolojik sözlükler, tarihi sözlükleri, yabancı yazarlar tarafından yazılan Türkçe sözlükler, lehçe sözlükleri” gibi aramalar yapılmıştır. Aramalar neticesinde belli başlı eserlere ulaşılmış ve bu eserlerdeki mevcut bilgiler yeni bilgileri doğurmuştur. Böylelikle eserler birbirleri ile ilişkili olarak ortaya çıkmıştır. Her ne kadar bu çalışmada konu ile ilgili 42 esere ulaşılmış olsa da erişilemeyen ve belki de henüz keşfedilmeyi bekleyen yabancı yazarlar tarafından yazılmış Türkçe sözlükler mevcuttur. Bu tarama doğrultusunda belirlenen sözlükler yazıldıkları yüzyıllara göre ve yazılış amaçlarına göre tasnif edilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada ulaşılan tezler ve makaleler içerik analizi ile çözümlenmiştir. İçerik analizinde belli konular ya da temalar seçilir ve elde edilen veriler bu temaların altına kodlanır. Yani içerik analizinde birbiri ile ilişkili veriler ortak temalar itibarıyla bir araya getirilir ve bilgiler yorumlanarak okuyucunun anlayabileceği bir şekilde düzenlenerek sunulur (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu doğrultuda yabancılar tarafından yazılan Türkçe sözlükler veya bünyesinde Türkçe sözlük barındıran eserler yazıldıkları yüzyıllara göre tasnif edilmiştir. Bulgular bölümünde tespit edilen eserler numaralandırılarak verilmiş ve eser isimlerinden sonra yazar adları italik olarak gösterilmiştir. Ayrıca Türkçe eser veren bu yazarların ait oldukları ülkeler ve oluşturdukları eserlerin yazılış amaçları da kategorize edilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde araştırma sorularından hareketle elde edilen veriler sunulmuştur.

Birinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Bu çalışmada 42 eser tespit edilmiştir. Yabancılar tarafından yazılan Türkçe sözlük yazarlarının milliyetleri Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Yazarların Milliyetleri

Milliyet	f
İtalyan	7
Alman	6
Fransız	5
Ermeni	5
Arap	4
İngiliz	3
Avusturya	3
Macar	3
Polonya	2
Rus	2
Romen	1
Gürcü	1
Toplam	42

Tablo 1 incelendiğinde bu çalışmada tespit edilen eserlerin 7 tanesi İtalyan, 6’sı da Alman yazarlar tarafından kaleme alınmıştır. Tespit edilen bu eserlerin 12 farklı millete mensup yazarlar tarafından kaleme alındığı görülmektedir.

İkinci Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Yabancı yazarlar tarafından yazılan Türkçe sözlüklerin yazıldıkları yüzyıllara göre dağılımı Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Eserlerin Yazıldığı Yüzyıllar

Yüzyıl	f
13. Yüzyıl	1
14. Yüzyıl	3
16. Yüzyıl	2
17. Yüzyıl	7
18. Yüzyıl	3
19. Yüzyıl	18
20. Yüzyıl	8
Toplam	42

Tablo 2 incelendiğinde yabancılar tarafından yazılan Türkçe sözlüklerin en fazla 18. yüzyılda kaleme alındığı görülmektedir.

Üçüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Yabancılar tarafından yazılan Türkçe sözlüklerin yazılış amaçları Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Eserlerin Yazılış Amaçları

Eserlerin yazılış amaçları	f
Yabancılara Türkçenin dil bilgisini ve sözcüklerini öğretmek	19
Türkçenin ve diğer dillerin etimolojisi hakkında bilgi vermek	7
Türk dilinin konuşma kurallarını, telaffuzunu öğretmek	5
Tüccarlara ve iş adamlarına Türkçe öğretmek (Bilhassa İtalyan)	3
Türk lehçelerini karşılaştırmak	3
Yabancı askerlere Türkçe öğretmek	1
I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı ile savaşan Alman askerlere Türkçe öğretmek	1
Seyyahların kişisel notları	1
Türkçe cep sözlüğü oluşturmak	1
Misyonerlik	1
Toplam	42

Tablo 3 incelendiğinde yabancılar tarafından yazılan Türkçe sözlüklerin farklı amaçlarla yazıldığı görülmektedir. Bunlardan sayıca en fazlası yabancılara Türkçenin sözcüklerini ve Türkçe dil bilgisini öğretmektir. Yabancı yazarlarca Türk dilindeki sözcüklerin etimolojik özellikleri konusunda bilgi veren 7 eser yazılmıştır. Türk dilinin konuşma kurallarını, yazıldığı dönemde halkın telaffuz özelliklerini gösteren sözlük sayısı da 5'tir. Türk dilindeki lehçeleri karşılaştırmak, yabancı askerlere yardım etmek ve cep sözlüğü oluşturmak gibi amaçlarla sözlükler de yazılmıştır.

Dördüncü Araştırma Sorusuna İlişkin Bulgular

Bu bölümde yabancı yazarlar tarafından kaleme alınan Türkçe sözlükler veyahut bünyesinde sözlük barındıran eserler hakkında kısaca bilgi verilecektir. Eserler yazıldığı yüzyıllara göre tanıtılacaktır. Numaralandırma işleminden sonra öncelikle eser ismi verilmiş akabinde italik olarak eserin müellifi gösterilmiştir.

13.Yüzyıl

Hilyetü'l-İnsan ve Heybetü'l-Lisan - Cemâlî'd-dîn İbn-i Mühennâ

İbn-i Mühenna, 13. yüzyılda yaşamış Iraklı bir dil âlimi ve tarihçidir. Mühenna'nın Hilyetü'l-İnsan ve Heybetü'l-Lisan adlı eseri Moğolca, Türkçe ve Farsçanın önemli kaynaklarından biridir. Bu eser yabancıların Türkçe öğrenmesi amacıyla kaleme alınmıştır. Bu eser Farsça, Türkçe ve Moğolca sözlükleri ihtiva eden üç bölümden oluşmuştur ve eser "İnsanın Güzel Sıfatları ve Dilin Büyüklüğü" mânâsına gelmektedir (Biçer, 2012). Biçer bu eseri, Türk dili tarihi bakımından kendi dönemini en iyi toparlayan ve Orta Asya Türkçesinin İran sahasındaki şivelerini belirten, Türk kültürüne ışık saçan bir sözlük olarak tanımlamaktadır.

14.Yüzyıl

Codex Comanicus-İtalyan ve Alman Din Adamları

Bu eser Alman ve İtalyan misyonerler tarafından 1303-1362 yılları arasında Gotik harflerle hazırlanmış Kuman (Kıpçak) Türkçesinin bir sözlüğüdür (Tavkul, 2003). Kıpçak Türklerine ve diğer topluluklara Kıpçak Türkçesini öğretmek ve Hristiyanlığı yaymak maksadıyla hazırlanan Codex Comanicus bir sözlüktür ve aynı zamanda İncil'deki metinleri, atasözleri ve bilmeceleri de ihtiva etmektedir (Göçer ve Moğul, 2011). Eser, İtalyan ve Alman rahipler tarafından yazıldığı için çalışmamızın kapsam alanına girmektedir.

Kitabü'l-İdrak li Lisani'l-Etrak- Ebu Hayyan

Kitabü'l-İdrak li Lisani'l Etrak adlı eser "Türklerin Dilini Anlama Kitabı" olarak sadeleştirilebilir. Kitabü'l-İdrâk li Lisâni'l-Etrâk, Memlûk sahasında yazılmış Türkçe eserler arasında bilinen en eski eser olup eserin yazarı Ebû Hayyân'dır ve eserini 1312'de tamamlanmıştır (Caferoğlu 1931, s. VII, Akt: Salan, 2012). Bu eser, Arapça-Türkçe bir sözlük ve gramer kitabıdır. Eserin 5. nüshası Beyazıt Kütüphanesinde bulunmaktadır (Salan, 2012). Eser Araplara Türkçe öğretmek gayesi ile kaleme alınmış bir sözlük ve dil bilgisi kitabıdır.

Şihâhü'l-'Acem - Hindûşâh es-Sahibî

Bratislava Üniversitesindeki kütüphanede yer alan Sıhah-ül Acem nüshasını neşreden Gulâm Hüseyin Bêgdilî yazdığı ön sözde bu eserin Hindûşâh es-Sâhibî'ye ait olduğunu belirtmektedir (Altun, 2015). Altun, bu eserin dönemin Oğuz Türkçesini ortaya koyan ilk ve geniş çaplı araştırma olduğunu ve bu eserin ilk Türkçe-Farsça sözlük ve gramer kitaplarından biri olduğunu belirtmektedir. Eserde yaklaşık 4500 kelime mevcuttur ve Farsça ve Türkçe gramer kurallarına da rastlanmaktadır (Altun, 2015). Altun, Şihâhü'l-'Acem'in Eski Anadolu Türkçesi döneminde, 13. yüzyılın sonlarına doğru yazıldığını belirtmektedir ve bu eserin Osmanlı coğrafyasında yüzyıllar boyunca istinsah edilerek kullanıldığını ifade etmektedir.

16.Yüzyıl

Regola del Parlare Turcho - Filippo Argenti

Filippo Argenti tarafından 1553 yılında hazırlanmış ve Türkçe Konuşma Kuralı olarak çevrilen Regola del Parlare Turcho adlı eser İtalyan tüccarlara yardım etmek gayesi ile Floransa'da yazılmıştır (Biçer, 2012). Biçer, bu eserin bir konuşma kılavuzu ve sözlük hüviyeti taşıdığını belirtmektedir. Osmanlı Türkçesini bir sistem içerisinde ele alan ilk Avrupalı olarak görülen Argenti İstanbul'daki Floransa elçiliğinde sekreter olarak çalışmaktaydı (Merhan, 2005). Merhan, Argenti'nin 645 sayfadan

meydana gelen eserinin 570 yaprağının İtalyanca- Türkçe sözlükten oluştuğunu ve bu eserin 16. yüzyıl İstanbul Türkçesine ait dil unsurları içerdiğini belirtmektedir.

Opera Nova... La qual infegna a parlare Turchesco - Pietro Lupis

Pietro Lupis tarafından 1520-1527 yılları arasında kaleme alındığı düşünülen ve sadece 8 sayfadan müteşekkil bu eser Türkçe Konuşmayı Öğretmek mânâsına gelmektedir ve bu eser İtalyan tüccarlara yardım etmek gayesi ile yazılmıştır (Yağmur, 2016). Yağmur bu İtalyanca-Türkçe sözlükte 237 madde başı bulunduğunu ve eserin iki sütun halinde yazıldığını belirtmektedir.

17.Yüzyıl

Dittionario Della Lingua Italiana Tvrchesca- Giovanni Molino

Giovanni Molino tarafından yazılan bu İtalyanca-Türkçe sözlük Roma'da 1641 yılında basılmıştır (Yağmur, 2014). Golas ve Tokmak (2014), Molino'nun Dittionario Della Lingua Italiana Tvrchesca adlı sözlüğünde 246 birleşik fiil tespit etmiştir. Eserde iki bölüm mevcuttur. Bu bölümlerin ilki İtalyanca-Türkçe sözlüktür ve ikinci bölümde ise Türkçenin kısa bir grameri yer almaktadır.

Thesaurus Linguarum Orientalium, Turcicae, Arabicae, Persicae- Meninski

Meninski Türkçe konusunda uzman olan bir çevirmendir ve kendisi Osmanlı sarayına elçi olarak gönderilmiştir (Göçer ve Moğul, 2011). Meninski'nin hazırlamış olduğu bu sözlük, "Doğu Dillerinden Türkçe, Arapça ve Farsçanın Hazinesi" mânâsına gelmektedir ve sözlük beş dillidir (Bekar, 2017). Üç cilt halinde yayımlanan sözlük, dokuz bin sözcükten ve altı bin seksen sütundan müteşekkilidir (Halat ve Golas, 2020). Meninski'nin Türkçe-Farsça ve Arapça sözlüğü 1680 yılında Viyana'da yayımlanmıştır (Göçer ve Moğul, 2011).

Dzieje Tureckie i Utarczki Kozackie z Tatary- Marcin Paszkowski

Bu eserde Tatar Türkleri ile Kozakların savaşları; Müslümanlık, Hristiyanlık, gelenek ve görenekler hakkında bilgi verilmekte olup eserin son bölümünde de 700'e yakın Lehçe-Türkçe sözcükten oluşan bir sözlük bulunmaktadır (Halat ve Golas, 2020). Halat ve Golas'a göre bu eser 1615'te yayımlanır ve Polonya kaynaklarındaki ilk Türkçe lügat olarak kabul edilmektedir.

Raccolta Delle Voci Persiane- Pioto Della Valle

Pioto Della Valle, 17. yüzyıl seyyahlarındandır ve kendisi Osmanlı İmparatorluğu, İran ve Hindistan'a seyahat etmiş, bu seyahatte bir not defteri hazırlamıştır. Özkan (2006), Della Vella'ya ait ilki 67 sayfadan ikincisi 41 sayfadan müteşekkil iki el yazması esere ulaşmıştır. Türkçe, Arapça ve Fars dilinde Arap harfleriyle yazılmış sözcüklerin Latin harfleri ile yazılmış İtalyanca açıklamalarını kapsayan Raccolta Delle Voci Persiane (Farsça Sözcükler Derlemesi) adlı eser, Della Valle'nin kişisel bir sözlüğü olarak değerlendirilebilir (Özkan, 2006).

Vocabolario Italiano-Tvrhesco - Bernardo de Parigi

Meninski'nin hazırlamış olduğu sözlüğe kaynaklık eden Vocabolario Italiano-Tvrhesco adlı eser Osmanlıca alfabesi ile basılmış olup üç ciltten oluşmaktadır ve 17. yüzyılın konuşma dilini göstermesi bakımından oldukça kıymetlidir (Yağmur, 2014). Bu sözlük 2458 sayfadan müteşekkil olup madde başları İtalyanca, karşılıkları ise Türkçedir (Duman, 1997). Parigi'nin sözlüğü 1661 yılında yazılmıştır ve bu eser "İtalyanca-Türkçe Söz Kitabı" mânâsına gelmektedir (Çolakbostancı ve Koçkeskin, 2013).

Institutionum Linguae Turcicae Libri Quatuor- Hieronymus Megiser

Bu eser ‘‘Dört Bolumde Turk Dilinin Esasları’’ başlığı ile Alman dilbilimci Megiser tarafından 1612’de yayımlanmıştır ve bu eser Türkçenin ilk gramer kitaplarından (Dilaçar, 1970). Eser, isminden de anlaşılacağı üzere dört bölümden meydana gelmiştir. Eserin son bölümünde iki kısımdan oluşan Türkçe-Latince ve Latince-Türkçe sözlük yer almaktadır ve bu bölümlerin birincisinde 2460; ikincisinde ise 2440 sözcük yer almaktadır (Dilaçar, 1970). Dilaçar’ın belirttiği üzere Megiser, bu eserinde Türkçe atasözlerinden 220’sinin açıklamasını yapmış; bu atasözlerini Latince, İtalyanca ve Almanca denklere ile kıyaslamıştır.

Vocabolario Toscano e Tvrchesco- Antonio Mascis

Mascis tarafından 1677 yılında kaleme alınan Türkçe - İtalyanca sözlük, Molino tarafından 1641’de yazılan İtalyanca- Türkçe sözlük ile benzerlikleri mevcuttur fakat Mascis, Molino’dan farklı olarak Türkçe kelimelerin sesletimlerini ve yeni Türkçe sözcükleri kendi eserine eklemiştir (Yağmur, 2018). Bu eser ile Türk dilinin gramer kurallarının yanı sıra 17. yüzyıl İstanbul’unun konuşma yapısı hakkında da bilgi edinilebilir.

18.Yüzyıl

Gürcüce/Türkçe Okuma Kitabı – Müellif Belirsiz

Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi birçok ülkede yüzyıllardır yapılmaktadır. Türkçenin Gürcistan coğrafyasında en az üç asırdır öğretildiğini de bu eser ile görebiliriz. Eser, 1780 ila 1790 yılları arasında el yazması olarak kaleme alınmış olup Gürcülere Türkçe öğretmek amacıyla yazılmış ilk ders kitabıdır ve eser Gürcüce Mkhedruli alfabesi ile oluşturulmuştur (Cikia ve Üstünyer, 2021). Cikia ve Üstünyer’e göre eserin müellifi / derleyicisi belirsizdir ve eserde Gürcüce-Türkçe sözlüğün yanı sıra Gürcüce-Türkçe metinler yer almaktadır.

Kurze Anleitung zur Erlernung der türkischen Sprache, für Militär Personen. Sammt einer Sammlung von nützlichen Gesprächen, Ausdrücken und Redensarten und einem Handlexikon der gebräuchlichsten Wörter – Thomas Chabert

Thomas Chabert tarafından 1789 yılında askeri personel için hazırlanan ve toplam dört bölümden, 178 sayfadan müteşekkil bu eserin son bölümünde Türkçe konuşma cümleleri, bazı gramer kuralları ve yazarın önemli gördüğü kelimelerden oluşan 101 sayfalık Almanca-Türkçe sözlük yer almaktadır (Bekar, 2018).

Elemens de la Langue Turque– P.F. Viguier

Viguier, Türk Dilinin Parçaları / Ögeleri olarak çevrilen yapıtını 1790 yılında kaleme almış ve eser İstanbul’da basılmıştır (Gümüskılıç, 2014). Bu eser, Türkçe ve Fransızca dil bilgisi kitabıdır fakat eserin 355. ve 456. sayfaları arasında Latin harflerle *François-Turc* adlı bir Fransızca-Türkçe sözlük yer almaktadır ve bu yapıtta on bine yakın Türkçe-Fransızca sözcük bulunmaktadır (Gümüskılıç, 2014).

19.Yüzyıl

Deutsch-Türkisches -Türkisch-Deutsches Wörterbuch - Herman Armin Vambery

Macar Türkolog Vambery’nin yazmış olduğu Almanca-Türkçe sözlük çalışması 1858 yılında İstanbul’da basılmıştır (Öztürk, 2013). Öztürk’e göre bu eser Vambery’nin ilk eseridir. Ünlü bir Türkolog olan Vambery, bir dönem İstanbul’da yaşamış ve Osmanlı Türkçesini neredeyse ana dili seviyesinde öğrenmiştir (Duran, 2017).

Sravnitel'niy Slovar' Turetsko-Tatarskih Nareçiy- Lazer Budagov

Sravnitel'niy Slovar' Turetsko-Tatarskih Nareçiy, (Türk Tatar Lehçelerinin Karşılaştırılmalı Sözlüğü) Lazer Budagov tarafından Türk dilinin lehçelerini detaylarıyla açıklamak amacıyla yazılmıştır (Tuxtasinova, 2022). Ermeni asıllı Rus Türkologu Lazar Budagov eserini 1869'da yazmıştır (Köktekin, 1993). Eser, iki cilt haline yayımlanmıştır ve bu ciltlerde toplam 25.200 sözlük birim yer almaktadır (Yusupova, 2020).

Etymologisches Wörterbuch Der Turko-Tatarischen Sprachen- Herman Armin Vambery

Etymologisches Wörterbuch Der Turko-Tatarischen Sprachen adlı eser Türk Tatar Dillerinin Etimolojik Sözlüğü olarak çevrilebilir. Türkçe adına yazılmış ilk etimolojik sözlüklerin 19. yy.da yazıldığı görülmektedir. Macar Türkolog Ármin Vámbéry Türkçe adına yapılan ilk etimolojik sözlük çalışmasının müellifi olmakla beraber Batı Avrupa'da Türkolojinin kurucusu olarak tanınır (İşgören, 2011). Vambery, Türkiye Türkçesinden ziyade Doğu Türkçesini yani Çağatayca'yı inceleme olarak seçmiştir çünkü Macarlığın başlangıcını Doğu Türkçesi alanında görmektedir (Öztürk, 2013).

Dictionnaire Turc-Français- Artin Hindioğlu

Tespit edilebilmiş ilk Türkçe-Fransızca sözlük Ermeni dilbilimci Artin Hindioğlu tarafından yazılmıştır ve bu eserde kelimeler telaffuzları ile gösterilmiştir (Kartallıoğlu, 2018). Kartallıoğlu; Dictionnaire Turc-Français adlı eserin, Hazine-i Lugat olarak da bilindiğini ve eserin 1838'de Viyana'da sözcüklerin telaffuzlarını öğrenmek isteyen seyyahlar ve iş adamları için yazıldığını ifade etmektedir.

Türkisch-Deutsches Wörterbuch mit Transcription des Türkischen- Camilla Ruziçka Ostoiç

Beş yüz kırk sayfadan ve yaklaşık 17 bin madde başından müteşekkil bu eser, Avusturya Macaristan İmparatorluğu sınırları içerisinde Ostoiç tarafından Latin harfleriyle 1879 yılında yazılmıştır ve yazıldığı dönemdeki Türkçenin söz varlığını, ağız özelliklerini deyimlerini ve kalıp sözlerini içermesi açısından önemlidir (Bekar ve Güngör, 2020).

Lehrbuch der Modernen Osmanischen Sprache- Johannes Jacob Manisacıyan

Eserin bir diğer ismi Mürşid-i Lisân-ı Osmânî'dir. Johannes Jacob Manisacıyan'ın bu eserinde on adet okuma parçasının yanı sıra 75 sayfa Türkçe-Almanca ve 65 sayfa Almanca-Türkçe sözlük bulunmaktadır (Yıldırım, 2017). Yılmaz, Lehrbuch der Modernen Osmanischen Sprache adlı eserin Manisacıyan tarafından Almanlara Türkçe öğretmek amacıyla yazıldığını; eserin bir dil bilgisi, Türkçe öğretim kitabı ve bir sözlük olduğunu belirtmektedir.

Dictionnaire Turc-Français - Thomas Xavier Bianchi

Bianchi'nin eseri El sine-i Türkiyye ve Franseviyyenin Lügati olarak da bilinir ve bu eser iki ciltten ve toplam 2177 sayfadan müteşekkil olup 1835 ve 1837 yılları arasında yazılmış ve daha sonra da geliştirilip 1850'de ve 1871'de basılmıştır (Taşkesenoğlu, 2020). Akün'e (1992) göre Bianchi eserini sadece Batıların Türkçe öğrenmesi için değil ayrıca Osmanlı Türkçesinin Türklerce ihmal edilen bir sözlüğünü de oluşturmuştur. Bu lügatte ayrıca Osmanlı'nın yayıldığı coğrafyadaki yer isimlerine, Osmanlı'nın adet, gelenek ve göreneklerine ait ansiklopedik maddeler vardır (Taşkesenoğlu, 2020).

Abuska Csagatajtörök Szogyüjtemeny– Armin Vambery

Çağatay Türkçesinin en eski sözlüğü olan Abuşka Lügati'nin müellifi Kaçalın'e göre Niyazi isimli bir şahıstır ve bu eser 1544 yılında yazılmıştır (Kurukaya, 2019). Vambery tarafından kaleme alınan Abuşka Lügati, 1862 yılında Macarca olarak yayımlanmıştır (Rahimi, 2018).

Turkish and English Lexicon – James William Redhouse

Yabancılar arasında Türk dilinin gelmiş geçmiş en büyük uzmanlarından biri olarak görülen James William Redhouse, 1851'de Encümen-i Daniş üyeliğine seçilmiş, öğretmen ve tercüman olarak İstanbul ve Mısır dışında birçok Avrupa ülkesinde görev yapmıştır (Taşkesenlioğlu, 2020). Taşkesenlioğlu, Redhouse'un Türkçe ve İngilizce bir sözlük hazırladığını ve bu eserin 1857 yılında Londra'da basıldığını belirtmektedir.

Osmanlı dönemi lügat ilminin en mühim ismi olan Redhouse, Türkçe ile alakalı Turkish-English-French Dictionary “Türkçe-İngilizce-Fransızca Sözlük” çalışmasını 1834'te tamamlamış olmasına rağmen bu eser basılmamıştır (Karagöz, 2010).

Müntahabât-ı Lügât-ı Osmaniyye– James William Redhouse

Redhouse'un ilk ilmi eseri 1842 yılında hazırladığı “Müntahabât-ı Türkiyye”dir fakat bu eser daha sonra “Müntahabât-ı Lügât-ı Osmaniyye” adıyla 1852-1853'te yayımlanır (Karagöl, 2011). Bu eser, Osmanlı Türkçesinde kullanılan 25.658 sözcükten müteşekkildir bu sözcüklerin 18.197'si Arapça, 6.761'i Farsçadır (Karagöz, 2010).

Türkî ve Fransevî Lügatnâmesi/ Dictionnaire Turc-Français– Nassif Mallouf

Lübnanlı yazar Nassif Mallouf tarafından yazılan Türkçe ve Fransızca sözlük 1863'te Paris'te basılmıştır ve iki ciltten oluşan sözlüğün ilk cildinde 1506, ikinci cildinde ise 1496 sayfa bulunmaktadır (Taşkesenlioğlu, 2020).

Kitâb-ı Dürerü'l Ummâniyye fi Lügati'l-Osmâniyye/ Dictionnaire Turc-Français - Charles Adrien Casimir Barbier de Meynard

Barbier'in en önemli eseri 1881-1886 arasında Paris'te yayımladığı Türkçe-Fransızca (Dictionnaire Turc-Français) sözlüğüdür (Taşkesenlioğlu, 2020). Kallek (1992) bu sözlükte, Türkçe kökenli kelimelerin, atasözleri ve halk deyişlerinin, Farsça ve Arapçadan Türkçeye geçmiş sözcüklerin ve arkaik kelimelerin yer aldığını belirtmektedir (Akt: Taşkesenlioğlu, 2020).

Kurzgefazte türkisch=deutsche Sprachlehre Mit einer Sammlung der gebräuchlichsten Wörter, kleiner Conlstructionen und Redensarten – Nebst zwölf Gesprächen und zehn Gefchichten in türkischer deutscher und französischer Sprache – Eserin Müellifi Bilinmiyor

Bu eser 1828'de basılmış olup 140 sayfadan ibarettir ve eserde Osmanlı Türkçesinin alfabesi, Türkçenin gramer kuralları; Türkçe, Almanca ve Fransızca sözlük, bu diller ile ilgili kısa cümle yapıları ve son olarak 10 adet Nasreddin Hoca fıkrası bulunmaktadır (Bekar, 2017).

Grammatik der Türkisch-Osmanischen Umgangssprache - P.J. Figure

Bu eser 1869 yılında Viyana'da basılmış olup eser 344 sayfa ve dört bölümden oluşmaktadır; ilk bölümde dil bilgisi kuralları, ikinci bölümde konuşma cümleleri, üçüncü bölümde atasözü ve deyimler ve son bölümde de alfabetik olarak hazırlanmış sözlük bulunmaktadır (Bekar, 2018).

**Abrégé de la Grammaire Turque Contenant Outre le Principe de Cette Langue, des Idiotismes, des Dicours Familiars et un Petit Vocabulaire en Français, Turc et Hongrois-
Jean Charles de Besse**

Besse tarafından yazılan ve 1829'da basılan bu eser 14 bölümden müteşekkil olup 14. bölümde 1778 kelimededen ibaret Fransızca-Türkçe ve Macarca; 1089 sözcükten oluşan Türkçe-Fransızca ve Macarca sözlükler yer almaktadır (Yılmaz ve Aksoy, 2019). Bu eser, esasen bir dil bilgisi kitabıdır ve bünyesinde sözcük türlerine, telaffuz ve alfabe, etken ve edilgen fiillere ilişkin bilgiler yer almaktadır.

**Grammaire Turque à l'Usage des Français et Anglais Contenant En Outre Une Collection d'Idiotisme, de Discours Familiars et Un Vocabulaire en Français, Turc et Anglais-
Schroeder**

Schroeder tarafından 1835'te kaleme alınan eserin yazılış amacı İngilizler ile Fransızlara Türkçe öğretmektir. Bu yapıtta öncelikle Türkçe deyimler ya da sözcükler, cümleler verilmekte ve akabinde bunların İngilizce ve Fransızca karşılığı gösterilmektedir (Coşkun, 2014). Coşkun, eserde günlük konuşma kalıplarının, deyimlerin ve son kısımda da sözlüğün bulunduğunu; eserde Arapça harfler yerine Latin karakterlerin kullanıldığını belirtmektedir.

**Dictionnaire Etymologique Des Mots De La Langue Française Dérivés De L'arabe, Du Persan Ou Du Turc, Avec Leurs Analogues Grecs, Latins, Espagnols, Portugais Et Italiens
- Antoine Paulin Pihan**

Pihan tarafından kaleme alınan bu etimolojik sözlük 1866'da Fransa'da yayımlanmış olup bünyesinde Latince, Fransızca, Arapça, Türkçe gibi dillerin yer almaktadır ve bu eser 311 sayfadan müteşekkildir (İşgören, 2011). İşgören, bu eserin Türkçe sözlüklerin etimolojisine yer veren en eski tarihli eser olduğunu belirtmektedir.

Dictionnaire D'étimologie Dacoromane - Alexandru de Cihac

Romanya, Balkanlarda yer alan bir dönem Osmanlı'nın içerisinde yer almış bir devlettir. Dolayısıyla Türkçe ve Romence arasında da bir etkileşim olduğu muhakkaktır. Alexandru de Cihac tarafından 1870 yılında yazılan bu etimolojik lügatte Türkçe kelimeler de mevcuttur (Yücel, 2020). Cihac, bu eserin ön sözünde Romen dilindeki Türkçe izlerinin 15. yüzyıla değin uzandığını ve Türkçenin Romenceye son ekler verdiğini belirtmektedir (İşgören, 2011).

20.Yüzyıl

Russko-Turetskiy Slovar - Pötr Tsvetkov

Türkçe-Rusça iki dilli sözlükçülük geleneği Pötr Tsvetkov'un Russko-Turetskiy Slovar adlı eseri ile 1902'de başlamıştır (Minsafina, 2015). Bu sözlük el yazmasıdır ve sözlükte 30 binden fazla madde başı yer almış olup sözlük 1047 sayfadan müteşekkildir (Minsafina, 2015)

Versuch eines Wörterbuches der Türk-Dialecte - Wilhelm Radloff

Wilhelm Radloff , "Türk Dialektleri Sözlüğü Denemesi" olarak çevrilen Versuch eines Wörterbuches der Türk-Dialecte adlı eserinde, Türk lehçelerini karşılaştırmalı olarak ele almaktadır (Köktekin, 1994). Sözlükte Abakan, Azerbaycan, Kuman, Uygur, Tuba gibi Türk topluluklarının şive ve ağızlarına yer verilmiştir (Köktekin, 1994). Eserde Çağatay Türkçesinden birçok kelime bulunmaktadır (Erbay,2009). Bu eser Rus ve Alman dillerinde yayımlanmıştır ve dört ciltten müteşekkildir (İşgören, 2011). İslam Ansiklopedisi'ne göre eser 1893-1911 yılları arasında yazılmıştır ve bu eserdeki Türkçe kelimeler, Almanca ve Rusça açıklamaları ile birlikte gösterilmiştir.

An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth Century Turkish- *Sir Gerard Clauson*

Gerard Caluson tarafından yazılan ve Türkçeye “13. yy Öncesi Türkçenin Etimolojik Sözlüğü” olarak çevirebileceğimiz bu eser 1972 yılında Oxford Üniversitesinde yayımlanmış ve sözlükte 989 sayfa, 9250 madde başı yer almaktadır (Koçoğlu, 2006). Bu eser Türk dillerindeki etimoloji çalışmalarının dönüm noktasıdır (Ölmez, 1998). Koçoğlu, Türkçenin 13. yy.a kadarki sözvarlığını vermesi bakımından bu eserin oldukça mühim olduğunu belirtmektedir. Gülensoy’a (2010) göre Türkçenin 13. yy. metinlerine kadar olan dönemine ait sözcüklerin etimolojisini ele alan bu yapıt etimoloji sahasında bir çığır açmıştır.

Materiaux Pour un Dictionnaire Etymologique de la Langue Turque- *Bedros Kerestedjian*

Türk Dilinin Bir Etimolojik Sözlüğü İçin Bazı Malzemeler (İşgören, 2011) olarak çevrilen bu eser Kerestedjian tarafından yazılmıştır. Türk dilleriyle ilgili ikinci etimolojik sözlük çalışması olarak gösterilmektedir fakat Bedros Effendi’nin bu eserindeki bazı Türkçe sözcüklerin Ermeniceye veya Yunancaya bağlanmaya çalışıldığı görülmektedir.

Das nötigste Türkisch: kurze Grammatik und Sammlung der gebräuchlichsten Wörter; für den Feldgebrauch zusammengestellt- *Reinhold Gräter*

Reinhold Gräter tarafından 1. Dünya Savaşı’nda Türklerle birlikte silah altında bulunan Almanlara yardım etmek amacıyla yazılan bu sözlükte günlük hayatta kullanım için derlenmiş kelimelerden oluşan 60 sayfalık Almanca-Türkçe kelimeler ve bazı dil bilgisi kuralları yer almaktadır (Bekar, 2022).

Tarihi ve Etimolojik Türkiye Türkçesi Lügati- *Prof. Dr. Andreas Tietze*

Andreas Tietze; Avusturyalı Türkolog, Türk dili ve halk edebiyatı âlimi olup aynı zamanda sözlükçüdür. Bu etimolojik eserinin çalışmalarını 1950’li yıllarda başlatmıştır ve eserinde 60 bin civarı madde yer almaktadır (Koşan, 2019). Bu eser, Türkçenin etimolojik anlamda önemli bir kaynağı haline gelmiştir.

Etimologičeskiy slovar tyurkskih yazıkov- *Ervand Vladimiroviç Sevortyan*

Bu eserin çalışmalarını Ermeni asıllı Rus Sevortyan başlatmış ve ilk ciltlerini kendisi yayımlamıştır fakat vefatından sonra S. Levitskaya tarafından devam ettirilmiştir (Gülensoy, 2010). Art zamanlı ve eş zamanlı olarak hazırlanan bu etimolojik lüğatin ilk cildi 1974’te yayımlanmıştır (Gülensoy, 2020).

Versuch eines etymologischen Wörterbuchs der Türksprachen- *Martti Räsänen*

Finlandiyalı Türkolog Räsänen tarafından 1969’da yayımlanmış bu etimolojik lügatte kelimelerin en eski hali ya da günümüz Türk lehçelerindeki kullanımı madde başı olarak oluşturulmuş ve birbirinden farklı olan mânâları var ise kelimeler tek tek açıklanmıştır (Gülensoy, 2010).

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Türkçe üzerindeki ilmi çalışmalar, Atatürk’ün önderliğinde 12 Temmuz 1932’de kurulan Türk Dili Tetkik Cemiyeti’nin, günümüz adıyla Türk Dil Kurumu, kurulması ile artmıştır denilebilir. Fakat diğer ülkelerde Türkoloji ile alakalı çalışmalar çok önceden başlamıştır. İlk Türkoloji kürsüsü 1795’te Paris’te kurulmuştur ve daha sonra Moskova’da 1814, Londra’da ise 1906 yılında Türkoloji kürsüleri kurulmuştur (Çetin ve Eskimen, 2012). Rusya’da, Polonya’da, Macaristan’da ve Fransa’da da Türkoloji

çalışmaları yapılmaktadır. Türkiye’de ise Türkoloji bilim dalı olarak ancak Cumhuriyet’ten sonra gelişmiştir (Kutalmış, 2014).

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi birçok devlet açısından oldukça mühimdi. Özellikle üç kıtaya yayılan Osmanlı devleti ile ekonomik, toplumsal ve ticari ilişkiler kurmak isteyen Avrupa toplulukları Osmanlı’da çeşitli elçilikler ve okullar kurdular. Venedik Cumhuriyeti, 1551’den bu yana ülkesindeki gençleri tercümanlık yapmak üzere İstanbul’a gönderiyor; Fransa hükümeti ise 1669’da İstanbul’da Doğu Dilleri Öğlanları okulunu kuruyordu ve bu yabancı uyruklu öğrencilere küçük yaştan itibaren Türk kültürü ve Türk lisanı öğretiliyordu (Ağıldere, 2010). Daha sonra bu proje 1754’te Avusturya tarafından, 1766’da Polonya tarafından ve 1814’te de İngiltere tarafından uygulanmıştır (Özdemir, 2018). Bu okullardan mezun olan öğrenciler elçilik ve tercümanlık vazifelerinde bulundular. Bu öğrencilerin bir kısmı da Türkçeye çeşitli katkılarda bulunmuşlardır.

Geçmişten günümüze yabancılar tarafından yazılan Türkçe sözlükleri derlemek için yapılan bu çalışmada 42 eser hakkında kısaca bilgi verilmiştir. Hem dijital mecrada hem de kütüphanelerde yabancılar tarafından yazılmış Türkçe sözlükler muhakkak mevcuttur. Fakat bu çalışmada yabancılar tarafından yazılan 42 sözlüğe ulaşılabilmektedir. Bu sözlükler arasında 13. yüzyıl ve 18. yüzyıl arasında yabancı ilim insanları tarafından Türkçe ile alakalı 16 sözlük tespit edilebilmiştir. Bunun yanı sıra 18 kaynak 19. yüzyıla ve 8 sözlük de 20. yüzyılda kaleme alınmıştır.

Eserlerin yazılış amaçları ile ilgili bulgular incelendiğinde eserlerin 10 farklı amaçla kaleme alındığı görülmektedir. Bu sözlüklerin yazılış amaçları veya yöntemleri farklıdır. Sözelimi bir gezgin, seyahatleri esnasında öğrendiği kelimeleri herhangi bir metodoloji gözetmeksizin kaleme almış ve bundan yüzyıllar önce Türkçenin de yer aldığı çok dilli bir sözlük oluşturmuştur. Özellikle 15. ve 17. yüzyıllar arasında İtalyanlar tarafından İtalyan tüccarlara yardım etmek ve onlara konuşma kılavuzu oluşturmak amacıyla çeşitli sözlükler yazılmıştır. Yine 1. Dünya Savaşı’nda Türklerle savaşan Alman askerlere yardım etmek ve günlük hayatta kullanabilecekleri kelimeleri bir araya getirmek için de sözlükler yazılmıştır. Bu sözlüklerin bazıları da Araplara ve Batılılara Türkçe öğretmek amacıyla yazılmıştır. Bazı sözlüklerin lehçeler arasındaki farklılığı ortaya koymak için yazıldığı tespit edilmiştir. Buna mukabil bazı sözlüklerin de misyonerlik faaliyetleri taşıdığı görülmektedir. Türkçe sözlük yazan yabancı müelliflerin bazıları da Türkçeyi etimolojik açıdan ele almışlardır. İncelenen sözlüklerde Türkçenin telaffuz özellikleri ve şiveleri de ele alınmaktadır.

Bu eserlerin bazıları müstakil sözlük olarak değerlendirilirken bazılarında da Türk dilinin dil bilgisi kuralları ile birlikte Türkçe sözlükler de yer almaktadır. Aynı zamanda eserlerin bir kısmında Nasreddin Hoca fıkralarına, halk deyişlerine, deyim ve atasözlerine, o dönemin konuşma kurallarına ve şivelere hatta arkaik unsurlara rastlamak mümkündür. Bu eserlerin bir kısmında Türk lehçeleri karşılaştırmalı olarak ele alınmaktadır.

Bu çalışmada Macar, Rus, Alman, Gürcü, İtalyan, Fransız, Avusturyalı, Ermeni, Polonyalı, Romen, İngiliz ve Arap yazarların Türkçeye ve Türk kültürüne dair katkıları olduğu belirlenmiştir. İtalyan yazarların Türklerle ticaret yapmak amacıyla Türkçenin konuşma yapısını içeren birden çok sözlük yazdıkları tespit edilmiştir. Özellikle Ermeni yazarlar, Türk dilinin etimolojik unsurlarını çokça ele almışlardır.

Sonuç olarak yabancılar gerek ilmi gerek ticari gerekse de diplomatik amaçlarla yüzyıllardır Türk diline eğilmekte ve Türkçe hakkında araştırma yapıp Türkolojiye katkı sunmaktadırlar. Bu yazarlar sadece Türkçenin sözlükçülük alanına değil kültürel alanına; atasözlerine, deyimlerine,

Nasreddin Hoca fıkralarına, halk deyişlerine de eserlerinde yer vermişlerdir. Bu da Türkçenin dünya nazarında ne denli önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir.

Kaynaklar

- Ağıldere, S. T. XVIII. Yüzyıl Avrupa'sında yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin önemi: Osmanlı İmparatorluğu'nda İstanbul Fransız dil oğlanları okulu (1669-1873).
- Akalın, Ş. H. (2010). Sözcük bilimi ve sözlükçülük. *Türk Dili*, 698, 162-169.
- Akün, Ömer Faruk (1992). "Bianchi, Thomas-Xavier", Türkiye diyanet vakfı islam ansiklopedisi (Dia), C. 6, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınevi, 117-120.
- Altun, H. (2015). *İlk Farsça-Türkçe sözlüklerden Sıhahu'l Acem: karşılaştırmalı inceleme ve kelime dizini* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi.
- Bekar, B. (2017). A Turkish, German And French transcription texts written in 1828.
- Bekar, B. (2018). 1789 Yılında askerî personel için yazılmış Almanca-Türkçe transkripsiyon metni. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (12), 19-34.
- Bekar, B. (2018). Pj Pigure'un Grammatik Der Türkischosmanischen Umgangssprache adlı eserindeki türk atasözler. *Türk Kültürü Ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, (86), 133-152.
- Bekar, B. (2022). Reinhold Gräter'in askerler için hazırlamış olduğu iki dilli Türkçe öğretim kitabı. *Rumelide Dil Ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (30), 243-285.
- Bekar, B., & Güngör, O. C. (2020). Camilla Ruzicka Ostoiç'in "Türkisch-Deutsches Wörterbuch Mit Transcription Des Türkischen" adlı sözlüğü ve batı rumeli ağızlarının sözlükteki izleri. *Tyb Akademi Dil Edebiyat ve Sosyal Bilimler Dergisi*. 29(29), 93 - 128.
- Biçer, N. (2012). Hunlardan Günümüze Yabancılara Türkçe Öğretimi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 1(4), 107-133.
- Cikia, S. ve Üstünyer, İ. (2021). 18. Yüzyılda Gürcistan'da derlenen Gürcüce-Türkçe okuma kitabı. *Karadeniz Arastirmalari*, (72), 1117-1131.
- Coşkun, O. (2014). Grammaire Turque À L'usage Des Français Et Anglais kitabında hedef dillere aktarılan deyim ve kalıpların çeviride eşdeğerlilik (équivalence) yöntemine göre tahlili. *Hacettepe Üniversitesi Yabancı Dil Olarak Türkçe Araştırmaları Dergisi*, (1), 19-40.
- Çetin, İ. ve Eskimen, A. D. (2012). Avrupa'da Türkoloji öğrenimi gören öğrencilerin Türk dili, edebiyatı ve kültürüne ilişkin görüşleri: Fransa Inalco örneği. *Electronic Turkish Studies*, 7(1), 19-35.
- Çolakbostancı, G. ve Koçkeskin, N. (2013). Arapçadan alıntı müennes kelimelerin Türkiye Türkçesindeki tutunamamışlığı. *Dil Araştırmaları*, 13(13), 93-108.
- Dilâçar, A. (1970). 1612'de Avrupa'da yayımlanan ilk Türkçe gramerinin özellikleri. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 18, 197-210.
- Duman, M. (1997). "Oğlan" kelimesi ve "gençlik" kavramı üzerine. *Türkiyat Mecmuası*, 20, 113-130.
- Duran, A. (2017). Bilim adamı Ármin Vámbéry. *Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 112-123.
- Erbay, F. (2009). W. Radloff'un sözlüğünde yer alan Çagatay Türkçesine ait kelimeler üzerine notlar. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (25), 109-117.

- Gülensoy, T. (2010). Türkiye’de Etimolojik sözlük ve sözcük etimolojisi üzerine yayımlanan makalelere dair bir bibliyografya denemesi. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 55(2007/2), 35-66.
- Gümüškılıç, M. (2014). XVIII. yüzyılda Latin harfleriyle yazılmış Fransızca-Türkçe bir sözlük. *Milli Folklor*, 54, 25-29.
- Halat, S., & Siemieniiec-Gołaś (2020). Tarihsel süreçte Lehçe-Türkçe sözlük çalışmaları. *International Journal of Languages’ Education and Teaching*, 8(2), 235-243.
- İşgören, T. (2011). *Türkçenin etimoloji sözlükleri üzerine bir inceleme* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Pamukkale Üniversitesi.
- Karagöl, E. (2011). *Sir James William Redhouse ve İngilizlere Türkçe öğretimi* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Karagöz, E. (2010). Redhouse, James W.(2009), Müntahabât-I Lügât-I Osmâniye (Haz. Prof. Dr. Recep Toparlı-Uzm. Betül Eyövge Yılmaz-Uzm. Yaşar Yılmaz), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 726 S., Isbn: 978-975-16-2154-2. *Dil Araştırmaları*, 6(6), 246-250.
- Kartallıoğlu, Y. (2018). Artin Hindoğlu’nun Hazine-İ Lugat, Dictionnaire Turc-Français adlı eseri üzerine. *Dil Araştırmaları*, 12(22), 17-25.
- Koçoğlu, V. (2006). “An Etymological Dictionary Of Pre-Thirteenth Century Turkish (Edpt)” in söz dizini. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 6(1), 113-151.
- Koşan, A. (2019). *Türk dilinin etimolojik sözlükleri üzerine karşılaştırmalı bir inceleme* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Adıyaman Üniversitesi.
- Köktekin, K (1994). Değişen Türk dünyasında W. Radloff’un “Türk Dialektleri sözlüğü denemesi” adlı eserinin önemi. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (1). 70-77.
- Kurukaya, O. (2019). *Eski Türkçeden Çağatay Türkçesine anlam olayları* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Kutalmış, M. (2014). İlk dönem (1700-1917) Rus Türkolojisinin temel özellikleri. *Journal Of International Social Research*, 7(31), 193-198.
- Merhan, A. (2005). Filippo Argenti’nin “Regola Del Parlare Turcho” adlı eserindeki bazı sözcükler hakkında. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (18), 115-129.
- Minsafina, A. (2015). *Rus sözlükçülüğü ve tarihi ve çağdaş Türk lehçelerinde Rusça-Türkçe sözlükler* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Özbay, M. ve Melanlıoğlu, D. (2013). Türkçe öğrenen yabancıların sözlük kullanma becerileri üzerine bir araştırma. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(1), 13-23.
- Özdemir, C. (2018). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin tarihçesi. *Кыргыз Республикасынын Билим Берүү Жана Илим Министрлиги Министерство Образования И Науки Кыргызской Республики Ministry Of Education And Science Of The Kyrgyz Republic*, 58.
- Özkan, N. (2006). Pietro Della Valle, Osmanlı topraklarında bir İtalyan gezgin Roma 1586–1652 Pietro Della Valle–Onyedinci yüzyıla ait bir not defterinin incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Dil Ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 46(1), 1-16.

- Öztürk, (2013) C. Vámbéry'nin Türkolojiye ve Türk diline katkıları. *Ármin Vámbéry*, 7. Tdk Bildirileri.
- Rahimi, F. (2018). Çağatay Türkçesi sözlükleri bibliyografyası. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (Teke) Dergisi*, 7(1), 69-104.
- Salan, M. (2012). Kitabü'l-İdrak Li Lisâni'l-Etrâk'te alıntı kelimeler. *Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 1(11), 53-66.
- Siemieniec-Golas, E. ve Tokmak, Ç. G. (2014). Giovanni Molino'nun 1641 yılında yayımlanan Dittionario Della Lingua Italiana-Turchesca isimli eserinde bazı Türkçe yardımcı fiiller üzerine. *Fsm İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, (4), 111-139.
- Taşkesenlioğlu, L. (2020). Eski Türk edebiyatı araştırmalarında bir kaynak olarak iki dilli Latin harfli tarihî sözlükler. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, (21), 361-391.
- Tavkul, U. (2003). Codex Cumanicus ve Karaçay-Malkar Türkçesi. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, 15, 45-81.
- Tuxtasinova, (2022) M. Lz Budagov'un "Sravnitel'niy Slovar'turetsko-Tatarskih Nareçiy" adlı sözlüğündeki eski Özbekçe leksemelerin istatistiksel analizi. *Türkoloji*, (112), 205-218.
- Türkçe Sözlük (2009), Türk Dil Kurumu yayınları.
- Usta, H. İ. (2010). Sözlükçülük ve sözlük araştırmacılığı. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 92-101.
- Vardar, B. (1982). *Dilbilimin temel kavram ve ilkeleri*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yalap, H., ve Kılıç, G. (2021). 19. Yüzyıl İngiltere'sinde Türkçenin bir gramer kitabı: Abu Said ve "Turkish self-Taught. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (70), 33-48.
- Yağmur, Ö. (2014). Erken dönem Türkçe transkripsiyon metinleri ve bunların dil araştırmaları açısından önemi. *Fsm İlmî Araştırmalar İnsan Ve Toplum Bilimleri Dergisi*, (4), 201-217.
- Yağmur, Ö. (2016). Pietro Lupis Valentiano'nun İtalyanca-Türkçe sözlüğü üzerine (1520-1527). *Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, (19), 159-188.
- Yağmur, Ö. (2018). Esrârını Molino'dan aldım / Çaldım velî mîrî malı çaldım: Antonio Mascis' in İtalyanca-Türkçe sözlüğü üzerine (1677). *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (12), 68-83.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (Genişletilmiş 9. Baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, H. Ç. (2017). 19. yüzyılda Almanlara Türkçe öğretmek amacıyla yazılmış bir kitap: Mürşid-İ Lisân-ı Osmanî. *Başkent University Journal Of Education*, 4(1), 74-83.
- Yılmaz, Y. ve Aksoy, C. (2019). Besse'nin Grammaire Turque'ü ve eserindeki idyotizmler. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 83-93.
- Yusupova, A. (2020). XIX. Yüzyıl Tatar dili sözlükleri. *Gazi Türkiyat Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, (26), 1-21.
- Yusupova, D. (2020). Romencedeki Türkizmlere dair yapılan çalışmalara bir çerçeve, değerlendirme ve kaynakça denemesi. *Journal Of Research In Turkic Languages*, 1-25.

Extended Abstract

Turkish, with a history spanning thousands of years and ranking among the most widely spoken languages in the world, is an ancient language spoken from Asia to Europe, from Siberia to Africa. Turkish has been learned not only within the geographical boundaries of Turkey but also in many other countries for hundreds of years. Among the materials used in teaching a language, dictionaries come at the forefront. Throughout history, both native speakers and foreign language speakers have written and published Turkish dictionaries for this purpose. This study also includes Turkish dictionaries prepared by foreigners.

Through a review of the literature, numerous articles and theses have been identified that examine both Turkish dictionaries and grammar books written by both native speakers and foreigners. Some Turkish dictionaries written by foreigners have also been considered separately. In this research, certain Turkish dictionaries written by foreigners have been chronologically ordered based on the century they were written, and these dictionaries have been briefly introduced. It is believed that this research will provide insights to those working in the field of lexicography.

This study was conducted using qualitative research methods, specifically document analysis. Document analysis involves the analysis of written materials about the researched subject, phenomenon, or events (Yıldırım and Şimşek, 2013). This study aims to identify Turkish dictionaries written by foreigners up until the 20th century. For this purpose, sources of information such as Google Scholar, the National Thesis Center, and the Islamic Encyclopedia were utilized. Theses and articles obtained in the research were analyzed through content analysis. Content analysis is a type of qualitative data analysis that involves interpreting the findings obtained through data collection tools based on pre-defined themes (Yıldırım ve Şimşek, 2013). In line with this, Turkish dictionaries written by foreigners or works containing Turkish dictionaries were classified based on the centuries they were written and the purposes for which they were written. In the Findings section, the identified works are numbered, and after the titles of the works, author names are shown in italics.

When examining Turkish dictionaries written by foreigners in the 13th century, we come across the work titled "Hilyetü'l-İnsan ve Heybetü'l-Lisan" written by Cemâlû'd-dîn İbn-i Mühennâ. In the 14th century, within the works "Codex Comanicus," "Kitabü'l-İdrak li Lisani'l-Etrak," and "Şihâhü'l-'Acem" written by Hindûşâh es-Sahibî, there are Turkish dictionaries. In the 16th century, Italian writers stand out. Works like "Regola del Parlare Turcho" by Filippo Argenti, and "La qual infegna a parlare Turchesco" by Pietro Lupis were written in this century. Giovanni Molino penned "Dittionario Della Lingua Italiana Tvchesca" in the 17th century. Likewise, in this century, Meninski compiled a five-language dictionary including Turkish. Marcin Paszkowski, Pietro Della Valle, Bernardo de Parigi, and Hieronymus Megiser also wrote Turkish dictionaries in the 17th century. Moving to the 18th century, we encounter a Georgian and Turkish Reading Book, the author of which is unknown. In this century, we also find Thomas Chabert's Turkish dictionary for soldiers, and P.F. Viguier's "Elemens de la Langue Turque" – a Turkish-French grammar book and dictionary. This study identifies 16 works written by foreigners in the 19th century. In this century, notable Hungarian Turkologist Armin Vambery, along with authors like Lazer Budagov, Artin Hindioğlu, Manisacıyan, Thomas Xavier Bianchi, James William Redhous, Nassif Mallouf, Charles Adrien Casimir Barbier de Meynard, and Jean Charles de Besse, have had their Turkish dictionaries identified. In this study, 8 Turkish dictionaries authored by foreigners have been identified in the 20th century.

In this study conducted to compile Turkish dictionaries written by foreigners from the past to the present day, a total of 42 works have been identified. Among these works, there are 16 dictionaries related to Turkish authored by foreign scholars between the 13th and 18th centuries. Additionally, 18 sources were written in the 19th century, and 8 sources were written in the 20th century. The purposes and methods of writing these dictionaries are quite diverse. For instance, a traveler, during their journeys, wrote down the words they learned without adhering to any particular methodology, creating a multilingual dictionary that included Turkish centuries ago. Especially between the 15th and 17th centuries, Italians wrote various dictionaries to assist Italian merchants and provide them with conversational guides. Similarly, during World War I, dictionaries were created to aid German soldiers fighting against the Turks and gather words they could use in daily life. Some of these dictionaries

were also written to teach foreigners Turkish. It is clear that certain dictionaries were crafted to highlight differences between dialects. On the other hand, some dictionaries seem to carry out missionary activities.

While some of these works are considered independent dictionaries, others also include Turkish dictionaries along with the grammatical rules of the Turkish language. At the same time, some of these works feature Nasreddin Hoca anecdotes, folk sayings, idioms, proverbs, the speech norms of the period, dialects, and even archaic elements. Comparative discussions of Turkish dialects are found in some of these works. In this study, it has been determined that Hungarian, Russian, German, Georgian, Italian, French, Austrian, Armenian, and Arab authors have made contributions to the Turkish language and culture.

In conclusion, foreigners have been engaging with the Turkish language for centuries, whether for scholarly, commercial, or diplomatic purposes, researching Turkish and contributing to Turkology. These writers have not only contributed to the realm of Turkish lexicography but also to its cultural aspects, incorporating proverbs, idioms, Nasreddin Hoca anecdotes, and folk sayings into their works. This highlights the significant place Turkish holds in the global perspective.

BEZGEK

Yabancılar Türkçe Öğretimi Dergisi
Journal of Teaching Turkish Language to
Foreigners

Derleme

Cilt 3 (2024) Sayı 1 35-50

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi'nin Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretimi Alanına Katkıları - Bir Kaynakça Çalışması

Contributions of International Journal of Turkish Literature Culture Education (TEKE) to the Field of Teaching Turkish to Foreigners- A Bibliographical Study

İsmail Çoban¹

Çoban, İ. (2024). Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi'nin Yabancı Dil Olarak Türkçenin Öğretimi Alanına Katkıları - Bir Kaynakça Çalışması. *Bezgek yabancılar Türkçe öğretimi dergisi*, 3(1), 35-50.

Makale Hakkında

Geliş Tarihi: 01.03.2024
Kabul Tarihi: 11.03.2024
Yayın Tarihi: 15.03.2024

Anahtar Sözcükler

TEKE
Yabancı dil
Türkçe

Article Info

Received: 01.03.2024
Accepted: 11.03.2024
Published: 15.03.2024

Keywords

TEKE
Foreign language
Turkish

Öz

Türkçenin yabancı dil olarak öğretilmesinde geçmişten günümüze pek çok aşama kaydedilmiştir. Öğretimdeki bu ilerlemede konu ile ilgili yapılan akademik çalışmaların katkısı da oldukça fazladır. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi* de yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi ile ilgili hazırlanmış pek çok makalenin yayımlanmasına fırsat sunmuştur. Dergide yer alan makalelerin niteliği ve niceliği bunların gerçekleştirilen çalışmada doküman analizi tekniğine başvurulmuştur. Çalışmada *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*'ndeki yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi ile ilgili makaleler Dergi'nin DergiPark yayın sayfası taranarak belirlenmiştir. Yapılan incelemede 76 makalenin söz konusu alan ile doğrudan ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Makaleler yazar sayısı ve yıllara göre dağılım bakımından incelenmiş ardından makalelerin kaynakçasına yıllara göre yer verilmiştir.

Abstract

Much progress has been made in teaching Turkish as a foreign language from the past to the present. The contribution of academic studies on the subject to this progress in education is also significant. International Journal of Turkish Literature Culture Education (TEKE) also provided the opportunity to publish many articles on teaching Turkish as a foreign language. The quality and quantity of the articles in the journal necessitated the purpose of bringing them together as a bibliography. In the study carried out by scanning method, the document analysis technique was used. In the study, articles on teaching Turkish as a foreign language in the International Journal of Turkish Literature Culture Education (TEKE) were determined by scanning the DergiPark publication page of the journal. In the analysis, it was determined that 76 articles were directly related to the field in question. The articles were examined in terms of the number of authors and distribution by year, and then the bibliography of the articles was included by year.

¹ Artvin Çoruh Üniversitesi, Artvin, Türkiye. smlcoban@gmail.com

Giriş

Türk dilinin önemi ve gücü her zaman hem kendi konuşurları hem de Türk diline ilgi duyanlar, Türklerle iletişim ve etkileşim içinde olmak isteyenler ve Türk kültürüyle bağlantı kurmak isteyenler tarafından anlaşılmıştır.

Türk dilinin ana dili olarak ve yabancı dil olarak öğretimi çok eskilere dayanmaktadır. Yüzyıllardan beri dünya siyasi tarihinde yer alan Türklerin dili her zaman öğrenilmek istenilmiştir. Türkçenin yabancı dil olarak öğrenildiğine dair bazı verilere eski Türk dili eserleri incelendiğinde ulaşılabilmektedir. Orhun Yazıtları'ndan, *Divanü Lügat'it Türk'e*, Kıpçak Dönemi eserlerine, *Muhâkemetü'l Lugateyn*'e kadar pek çok eserde bu izleri sürmek mümkündür.

Son dönemde özellikle Türkiye Türkçesinin yabancı dil olarak öğretimi ile ilgili bir ön plana çıkma durumu söz konusudur. Kurumlar, programlar, ders kitapları, materyaller ve modern ölçme ve değerlendirme sistemleri ile bu öğretimin ulaştığı başarıyı her zaman artırma yolunda olduğu görülmektedir. Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi akademik anlamda da önemli bir çalışma alanı olarak değer kazanmıştır. Konu alanıyla ilgili pek çok makale, bildiri, kitap, tez, proje yayımlanmış ve hazırlanmıştır.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi alanında hazırlanan makalelerin akademik yayın ortamlarından birisi de *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*'dir. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi* 2012 yılında çevrim içi (online) olarak Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ'ın imtiyaz sahipliği ve editörlüğüne yayın hayatına başlamıştır. Yılda 4 sayı olarak düzenli bir şekilde Mart-Haziran-Eylül-Aralık aylarının 15. günü yayımlanan Dergi'de bugüne kadar 48 sayı yayımlanmıştır. [Alyılmaz \(2012\)](#) Dergi'nin kuruluş amacını şu şekilde dile getirmiştir:

Genel anlamda Türklük bilimi alanında özel olarak da Türkçe, edebiyat, kültür ve eğitim alanlarında yapılan araştırma ve incelemelerin ilgililerine zamanında ulaştırılabilmesine katkı sağlamak amacıyla Uluslararası TEKE (Türkçe, Edebiyat, Kültür, Eğitim) Dergisi'nin yayımlanmasına karar verdik. Elbette bu alanlarda özveriyle yayın yapan, bizlere de birçok bakımdan örnek teşkil eden birbirinden kıymetli basılı ve elektronik dergiler bulunmaktadır. Bu dergilerin yayın faaliyetleri her türlü övgünün üzerindedir.”

“Uluslararası TEKE (Türkçe, Edebiyat, Kültür, Eğitim) Dergisi, anılan dergilerin paydaşı bir dergi olarak yeni bilgi, bulgu ve belgeleri renkli görselleriyle birlikte ilgililerine ulaştırıp onların yüklerini hafifletmek, işlerini kolaylaştırmak için yayın hayatına başlamıştır ([Alyılmaz, 2012, s. 2](#)).

Derginin ambleminde yer alan dağ keçisi/teke damgası “güneşi, ışığı, aydınlığı; erişilmez yerlere erişilebilirliği, yüceliği, bilgeliği; bağımsızlığı, özgürlüğü; kararlılığı; çevikliği, sürati; yazı, bolluğu, hareketi, bereketi, zenginliği; asaleti, cesareti ve hâkimiyeti” ([Alyılmaz, 2016, s. 226](#)) temsil etmektedir.

Foto 1: Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi'nin Levent ALYAP tarafından tasarlanmış amblemi (Alyılmaz, 2012, s. 3)

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi 12 yıllık yayın hayatında yayımlanan her sayısı ile Türklük bilimi dünyasında büyük bir heyecan yaratmıştır. Dergi'nin kapak sayfaları da içeriğinin ne kadar zengin olduğunu gösteren sanatsal tasarımlar ve görseller barındırmaktadır. Pek çok açıdan bilimsel çalışmalara konu olacak nitelikteki kapak görüntülerini aşağıdaki şekliyle dikkatlere sunmak mümkündür:

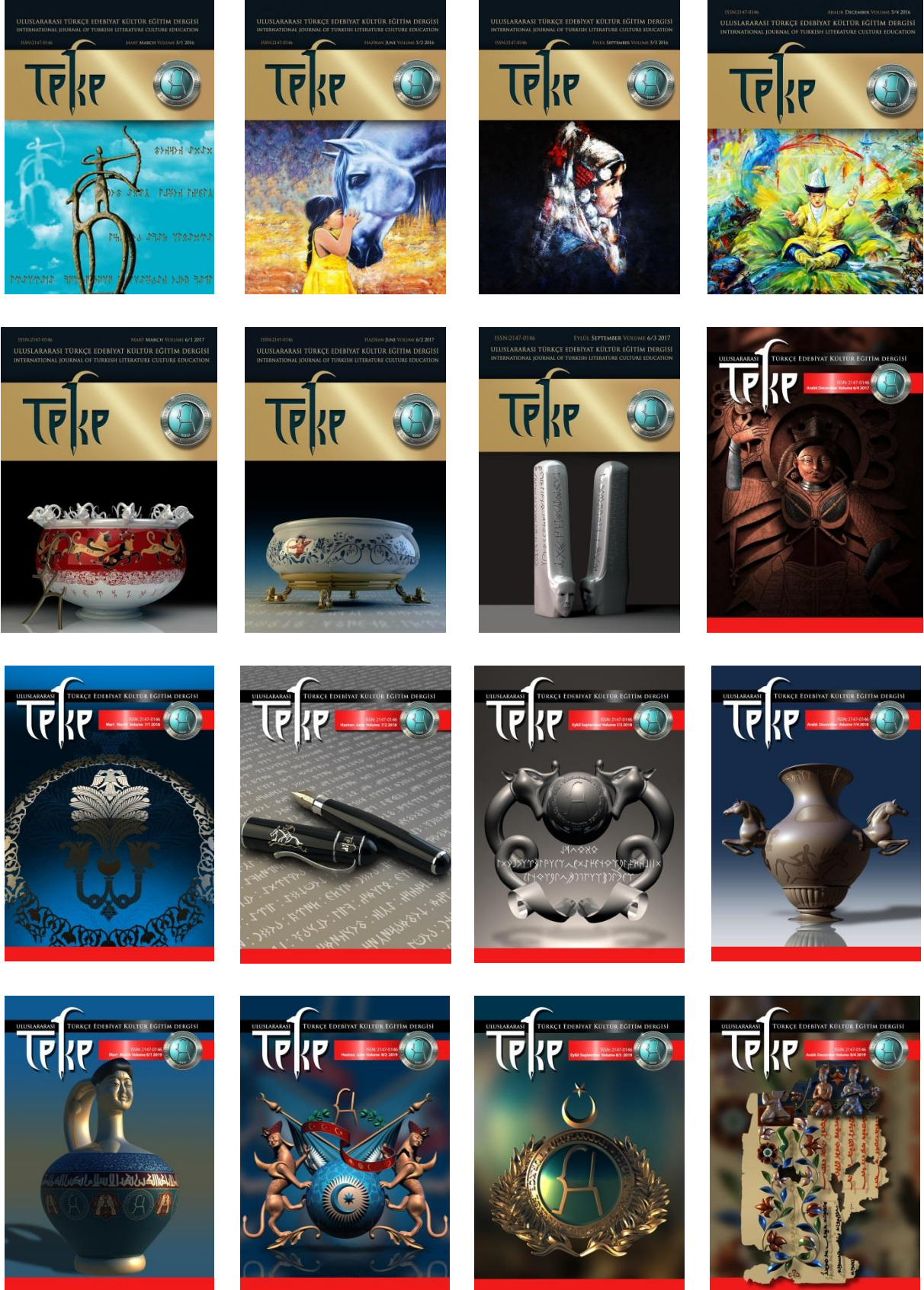

Foto 3: Ulusal Arası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi'nin 17-32. sayılarının kapak görüntüleri (www.tekedergisi.com)

B e z e k Yabancılar Türkçe Öğretimi Dergisi, 3(1), 2024, 35-50, TÜRKİYE

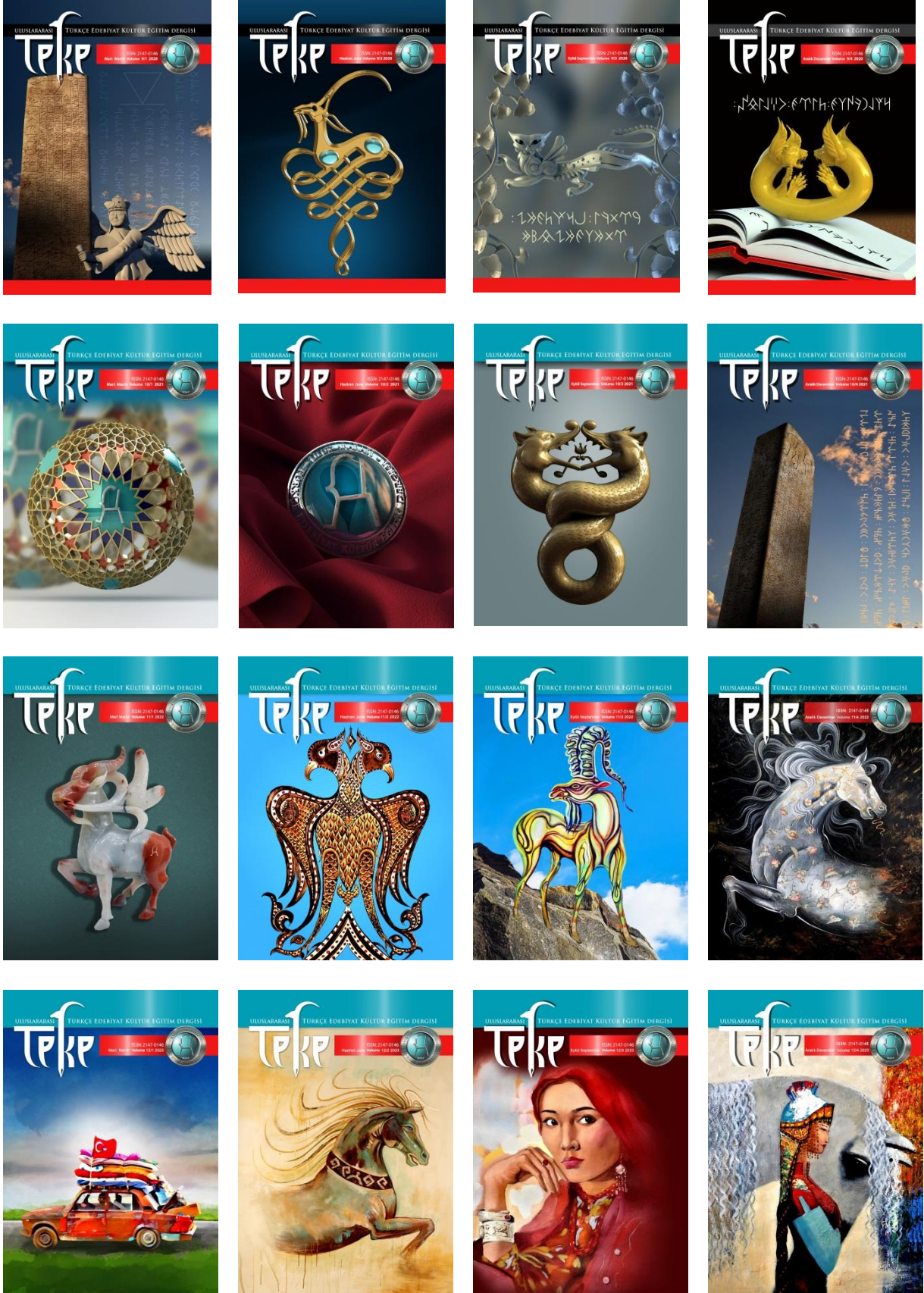

Foto 4: Ulusallararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi'nin 33-48. sayılarının kapak görüntüleri (www.tekedergisi.com)

B e z g e k Yabancılar Türkçe Öğretimi Dergisi, 3(1), 2024, 35-50, TÜRKİYE

Bolluğu temsil eden teke / dağ keçisi damganın getirdiği bereketten olsa gerek *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*'nde yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ile ilgili olarak da birçok çalışma yayımlanmıştır. Bu çalışmaların niteliği ve niceliğinin çekmiş olduğu dikkat sebebiyle bu çalışmalara ait kaynakçanın bir araya getirilmesi amacı hasıl olmuş ve bu çalışmanın gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir.

Yöntem

Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden tarama yöntemi kullanılmıştır. “Tarama yönteminde bilinen olay, birey ya da nesne kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tespit edilmeye çalışılır. Herhangi bir etkileme çabasından söz edilmez” (Karasar, 2012, s. 77).

İnceleme Nesnesi

Çalışmada *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*'nin <https://dergipark.org.tr/> adresinde yer alan 48 sayılı arşivi yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi ile ilgili yayımlanmış makalelerin tespit edilmesi amacıyla incelenmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmada, veriler toplanırken ve analiz edilirken doküman incelemesi tekniğine başvurulmuştur. Doküman incelemesi, “araştırılmak istenenler hakkında bilgi veren yazılı araçların analiz edilmesidir” (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 42). Dergi'nin <https://dergipark.org.tr/> adresinde yer alan arşivinden yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi ile ilgili yayımlanmış makaleler tespit edilmiş ve bu makalelere ait APA gösterim kaynakçaları bir araya getirilmiştir. Bu gösterimlerdeki bazı hususlar *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*'nin makale dosyaları üzerinden düzenlenmiştir.

Makalelerin niceliği; makalelerdeki yazar sayıları ve *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*'nde yıllara göre Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ile ilgili ne kadar makaleye yer verildiği tespit edilmiştir.

Bulgular

Bu bölüm *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*'nde yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi ile ilgili yayımlanmış makalelerin yıllara göre dağılımı, yazar sayıları ve kaynakça bilgilerinden oluşmaktadır.

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi'nde yer alan yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi ile ilgili makale ve yazar sayısına ait bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur:

Tablo 1: *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*'nde yer alan yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi ile ilgili makale ve yazar sayısı

Makale ve Yazar Sayısı	f
Bir yazarlı makale sayısı	32
İki yazarlı makale sayısı	36
Üç yazarlı makale sayısı	8
Toplam	76
Farklı yazar sayısı	105

Tablo 1 incelendiğinde *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*'nde yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi ile ilgili 76 makale yayımlandığı görülmektedir. Bu makalelerden 32'si tek yazarlı; 36'sı iki yazarlı ve 8'i üç yazarlı olarak karşımıza çıkmaktadır. Tablo 1 incelendiğinde *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*'nde yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi ile ilgili yayımlanan 76 makalede toplamda 105 farklı yazarın katkı sunduğu görülmektedir.

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi'nde yer alan yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi ile ilgili makalelerin yıllara göre dağılımı Tablo 2'de gösterilmiştir:

Tablo 2: *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*'nde yer alan yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi ile ilgili makalelerin yıllara göre dağılımı

Yıl	Makale sayısı
2012	2
2013	1
2014	3
2015	9
2016	7
2017	6
2018	10
2019	9
2020	9
2021	5
2022	7
2023	8
Toplam: 12	Toplam: 76

Tablo 2 incelendiğinde 12 yıldır yayın hayatına devam eden *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*'nde bu süre zarfında yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi ile ilgili olarak 76 makalenin yayımlandığı görülmektedir. 2018, 2015, 2019 ve 2020 yıllarında bu makalelerin yıllara göre sayıca fazla olduğu; 2013 ve 2012 yıllarında ise az olduğu görülmektedir. Her yıl 4 sayı yayımlanan Dergi'de sayı başına 1,58 olarak yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi ile ilgili makale yayımlanmaktadır.

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi'nde yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi ile ilgili olarak yayımlanmış makalelere ait kaynakça bilgilerini aşağıdaki gibi dikkatlere sunmak mümkündür:

2012

Er, O., Biçer, N., & Bozkırlı, K. Ç. (2012). Yabancılara Türkçe öğretiminde karşılaşılan sorunların ilgili alan yazını ışığında değerlendirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 1(2), 51-69. <https://doi.org/10.7884/teke.51>

Biçer, N. (2012). Hunlardan günümüze yabancılara Türkçe öğretimi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 1(4), 107-133. <https://doi.org/10.7884/teke.100>

2013

Demirel, M. V. (2013). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlere kelime öğretiminde farklı kelime gruplarının kullanımının etkisi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 2(4), 286-299. <https://doi.org/10.7884/teke.220>

2014

- Şengül, K. (2014). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde alfabe sorunu. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 3(1), 325-339. <https://doi.org/10.7884/teke.245>
- Bölükbaş, F. (2014). Jigsaw-IV tekniğinin yabancı öğrencilerin Türkçedeki temel zamanları öğrenmeleri üzerindeki etkisi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 3(3), 196-209. <https://doi.org/10.7884/teke.347>
- Kaya, M. (2014). Amerika Birleşik Devletleri'nde Türk varlığı ve Türkçe öğretimi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 3(4), 135-147. <https://doi.org/10.7884/teke.365>

2015

- Alyılmaz, S. (2015). Türk dünyası vatandaşlığı projesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 4(1), 77-85. <https://doi.org/10.7884/teke.446>
- Alyılmaz, S., Biçer, N., & Çoban, İ. (2015). Atatürk Üniversitesinde öğrenim gören Kırgız öğrencilerin Türkçe ve Türkiye'ye yönelik görüşleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 4(1), 328-338. <https://doi.org/10.7884/teke.439>
- Bay, E., Demir, S., & Mert, O. (2015). Kültürler arası eğitim bağlamında Türk dünyası vatandaşlığı ders programı geliştirilmesi projesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 4(1), 86-97. <https://doi.org/10.7884/teke.452>
- Boylu, E., & Çangal, Ö. (2015). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen Bosna-Hersekli öğrencilerin konuşma kaygılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 4(1), 349-368. <https://doi.org/10.7884/teke.422>
- Maden, S., Dincel, Ö., & Maden, A. (2015). Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin yazma kaygıları. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 4(2), 748-769. <https://doi.org/10.7884/teke.488>
- Serin, N., & Turan, E. (2015). Yunus Emre Türkçe öğretimi seti'nde yer alan metinlerin tür, tema ve özgünlük açısından incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 4(3), 1229-1250. <https://doi.org/10.7884/teke.544>
- Seymen, H., & Tok, M. (2015). İleri düzey yabancı uyruklu öğrencilerin zorlandıkları kültürel dil unsurlarının tespiti ve sınıflandırılması. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 4(3), 1188-1212. <https://doi.org/10.7884/teke.504>
- Yılmaz, İ., & Şeref, İ. (2015). Arap öğrencilerin Türkçe okuma sesletim becerilerinin geliştirilmesinde şiirden yararlanma. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 4(3), 1213-1228. <https://doi.org/10.7884/teke.542>
- Bakır, S., & Şimşek, B. (2015). "Uluslararası Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi sempozyumu: Türk dillilere Türkiye Türkçesi öğretimi" adlı sempozyumun ardından. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 4(4), 1737-1749. <https://doi.org/10.7884/teke.576>

2016

- Akın, H. (2016). Cinsiyet faktörünün yabancı dil olarak Türkçe öğrenim stratejilerine etkisi (Bosna Hersek örneği). *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 5(2), 1021-1032. <https://doi.org/10.7884/teke.664>
- Balcı, M., & Melanlıoğlu, D. (2016). Ana dili konuşuru olmayan öğretmenlerin görüşlerine göre yabancı dil olarak Türkçe öğretimi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 5(2), 986-1004. <https://doi.org/10.7884/teke.659>
- Başar, U., & Akbulut, E. (2016). Yabancılar Türkçe öğretiminde öğrenen ihtiyaçlarının belirlenmesi: Yunus Emre Enstitüsü Tiflis Türk Kültür Merkezi örneği. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 5(2), 1005-1020. <https://doi.org/10.7884/teke.673>
- Alyılmaz, C., & Er, O. (2016). Yabancılar Türkçe öğretimi uygulamalarında öğretmenlerin kültürel farkındalık oluşturmadaki etkisinin değerlendirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 5(3), 1392-1413. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.721>
- Büyükkiz, K. K., & Çangal, Ö. (2016). Suriyeli misafir öğrencilere Türkçe öğretimi projesi üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 5(3), 1414-1430. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.715>
- Erdem, C. (2016). Türk dili öğretimi açısından “Materiały do praktycznej nauki języka tureckiego”. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 5(3), 1431-1447. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.674>
- Yıldırım, H. Ç. (2016). Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi tarihinde bir kılavuz: Bedrika-i lisân-ı osmânî. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 5(4), 2041-2063. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.726>

2017

- Alyılmaz, S., & Şengül, K. (2017). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dil öğrenme stratejilerine dayalı etkinliklerin okuma becerilerine yönelik başarıya ve kalıcılığa etkisi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 6(1), 363-381. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.3833>
- Kurudayıoğlu, M., & Güngör, H. (2017). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin konuşma öz yeterliklerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 6(2), 1105-1121. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.3858>
- Şen, Ü., & Boylu, E. (2017). Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlere yönelik yazma kaygısı ölçeğinin geliştirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 6(2), 1122-1132. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.3886>
- Biçer, N. (2017). Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik “öğrenen özerkliği ölçeği” geliştirme çalışması. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 6(3), 1666-1678. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.4011>
- Geçer, G. O., & Eşel, G. (2017). Amerikalılara Amerika’da Türkçe öğretmek “Amerikan Barış Gönüllüleri örneği”. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 6(3), 1656-1665. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.3954>

Polatcan, F. (2017). Dr. Nurşat Biçer'in Türkçe öğretimi tarihi adlı eseri üzerine. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 6(4), 2890-2894. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.4079>

2018

Alyılmaz, S., & Polatcan, F. (2018). İletişim kurma istekliliği ölçeği: bir ölçek geliştirme çalışması. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 7(1), 447-458. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.4160>

Boylu, E., Çal, P., & Ustabulut, M. Y. (2018). Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin Türkçede konuşma ve yazı dili arasındaki farklılıklara ilişkin görüşleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 7(1), 459-480. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.3993>

Göçen, G., & Okur, A. (2018). Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin yazılı anlatımlarındaki sözcüklerin kullanım yaygınlığı ve sözcüklerin seviyelere dağılımı. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 7(1), 481-508. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.4073>

Karadağ, B. F., & Göçer, A. (2018). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde drama yönteminin akıcı konuşma üzerindeki rolü. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 7(1), 431-446. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.4142>

Varışoğlu, M. C. (2018). Sosyal-duygusal dil öğrenme stratejileri ve Türkçenin yabancı dil olarak öğretimindeki yeri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 7(1), 379-396. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.4126>

Bulut, S., Kanat Soysal, Ö., & Gülçiçek, D. (2018). Suriyeli öğrencilerin Türkçe öğretmeni olmak: Suriyeli öğrencilerin eğitiminde karşılaşılan sorunlar. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 7(2), 1210-1238. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.4179>

Demirel, Ş., & Kökçü, Y. (2018). Yabancılar Türkçe öğretimi sertifika programına katılan öğrencilerin sertifika programı hakkındaki görüşleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 7(3), 1884-1901. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.4273>

Güngör, A. (2018). Kazakistan'da Türkçe öğretiminin dünü, bugünü ve yarını. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 7(3), 1875-1883. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.4130>

Alyılmaz, S. (2018). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde hedef kitlenin / "öğrenen" in önemi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 7(4), 2452-2463. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.4368>

Türkben, T. (2018). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi alanında yapılan lisansüstü çalışmaların değerlendirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 7(4), 2464-2479. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.4254>

2019

Er, O., & Bozkırlı, K. Ç. (2019). Türkçe öğretmeni adaylarının yabancı uyruklu öğrencilerin sorunlarına ilgilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 8(1), 538-548. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.4484>

Bölükbaş Kaya, F., Golynskaia, A., & Dereli, K. (2019). Türkçe eğitimi üzerine yabancı öğrencilerce yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 8(2), 1052-1067. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.4419>

- Hasırcı, S. (2019). Yabancılara Türkçe öğretimine yönelik ders kitaplarının konuşma becerisi açısından karşılaştırılması. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 8(2), 1068-1098. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.4491>
- Çalışkan, N. (2019). Yabancı dil sınıflarında tümleşik yan cümlelerinin öğretimi: eşdizimlilik ve semantik eğilimler temelli bir yaklaşım. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 8(3), 1709-1741. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.4522>
- Ekren, C., & Ökten, C. E. (2019). Yabancılara Türkçe öğretmenlerin dil bilgisi öğretimine ilişkin algıları: bir metafor incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 8(3), 1687-1708. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.4540>
- Kalaycı, D., & Durukan, E. (2019). Yabancı dil olarak Türkçe ve İngilizce öğretimi ders kitaplarının öğrenme alanları bakımından karşılaştırılması. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 8(4), 2162-2177. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.4330>
- Karagöl, E. (2019). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde tarihî bir eser: Redhouse'un muhtasar Osmanlı Türkçesi dil bilgisi adlı eseri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 8(4), 2143-2161. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.4582>
- Ulutaş, M., & Kara, M. (2019). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki metin altı sorularının yenilenmiş Bloom taksonomisi'ne göre incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 8(4), 2198-2214. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.4585>
- Ünveren, D. (2019). Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin yanlış örneksemeleri kullanma durumları. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 8(4), 2178-2197. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.4533>

2020

- Öztürk, J., & Alan, Y. (2020). Yabancı öğrencilerin bağdaşıklık araçlarını kullanma düzeylerinde 4+1 planlı yazma ve değerlendirme modelinin etkisi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 9(1), 293-315. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.4631>
- Şahin, H. (2020). Göç olgusu, mülteci çocukların eğitimi ve Suriyeli mülteci çocukların Türk eğitim sistemine entegrasyonu süreci. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 9(1), 377-394. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.4745>
- Türker, M. S. (2020). Yabancı dil olarak Türkçe öğretmenlerin teknolojik pedagojik alan bilgilerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 9(1), 271-292. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.4612>
- Şengül, M., & Demirel, S. (2020). Türkçe yeterlik sınavı'nın (TYS) uluslararası geçerliğe Sahip bazı dil yeterlik sınavlarıyla akreditasyon kuruluşlarına üyelik, geçerlik süresi ve geçerlik durumu açısından karşılaştırılması. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 9(2), 795-806. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.4719>
- Okur, A., Yardım, L., & Yücelşen, N. (2020). Uluslararası öğrencilerin serbest okuma durumları. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 9(3), 1180-1192. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.4776>

- Özaltun, H., & Erdem, İ. (2020). Türkçe öğrenen yabancılar için sesli metinlerin dinlenebilirliğini etkileyen faktörler. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 9(3), 1193-1208. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.4788>
- Ulum, Ö. G. (2020). The role of bilingualism in acquiring a foreign language. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 9(3), 1209-1215. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.4748>
- Özbal, B. (2020). Kendi kendine yabancı dil olarak Türkçe öğrenimi ders kitapları. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 9(4), 1602-1615. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.5133>
- Tiryaki, E. N., & Oğraş, İ. (2020). Türkçe dersinin Suriyeli öğrencilere öğretim sürecine ilişkin öğretmen görüşleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 9(4), 1581-1601. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.5171>

2021

- Ülker, M. (2021). Yunus Emre Enstitüsü'nün A1 seviyesindeki Türkçe öğretim videolarının çoklu ortam ilkelerine göre değerlendirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 10(1), 237-254. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.5200>
- Dündar, S. A., & Açık, F. (2021). Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin yazma verilerindeki kültür unsurlarının değerlendirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 10(2), 791-811. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.5279>
- Gönen Kayacan, S., & Öncül, V. (2021). Yabancılar Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki terim karmaşası. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 10(2), 778-790. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.5243>
- Durukan, Ş. (2021). Yabancılar Türkçe öğretimi ders kitaplarında batı kökenli sözcüklerin kullanımı: Yedi İklim Türkçe seti (A1-A2 ders kitabı) örneği. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 10(3), 1070-1088. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.5313>
- Türker, M. S. (2021). Türkçeyi ikinci/yabancı dil olarak öğrenen öğretmenlerin harmanlanmış öğrenme ortamları ile ilgili görüşlerinin incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 10(3), 1049-1069. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.5277>

2022

- Ak Başoğul, D. (2022). Yabancılar Türkçe dil bilgisi öğretiminde girdi odaklı görevler. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 11(1), 315-340. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.5438>
- Kaplan Alptekin, T. (2022). Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlere yönelik yazma tutum ölçeğinin geliştirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 11(1), 302-314. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.5322>
- Baştürk, Ş., & Kılıç, Z. (2022). Yedi İklim Türkçe A1 kitabı ile Sejong Korece 1-2 kitaplarının kültür aktarımı açısından incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 11(2), 689-728. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.5410>

- Köçer, N., & Ökten, C. E. (2022). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi açısından kültür okuryazarlığı. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 11(2), 674-688. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.5465>
- Işık, Ö. F., & Işık, P. (2022). Yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin uzaktan Türkçe öğrenimleri üzerine bir değerlendirme. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 11(3), 1130-1149. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.5521>
- Dincel, Ö., & Ungan, S. (2022). Yabancılar Türkçe öğretimi ders kitaplarının ölçme değerlendirme açısından incelenmesi ve konuya dair öğretici görüşleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 11(4), 1584-1612. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.5577>
- Özdemir, S., & Eroğlu, E. (2022). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde yapılan metin uyarlama çalışmalarının betimsel analizi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 11(4), 1613-1631. <http://dx.doi.org/10.7884/teke.5549>

2023

- Doğru, M., & Özkan, E. (2023). Yabancılar Türkçe öğretimi ders kitaplarındaki okuma metinlerinin dil bilimsel açıdan incelenmesi (Yeni İstanbul Uluslararası Öğrenciler İçin Türkçe ders kitabı-A2 örneği). *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 12(1), 274-286. <https://doi.org/10.7884/teke.5661>
- Göktaş, B., & Çangal, Ö. (2023). Cezayirli Türkoloji öğrencilerinin Türk kültürüne yönelik farkındalıkları. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 12(1), 305-327. <https://doi.org/10.7884/teke.5639>
- Kartallıoğlu, N., & Topuzkanamış, E. (2023). 1940'lı yıllarda Türkçenin yabancı dil olarak işitsel-dilsel yöntemle öğretilmesi: Spoken Turkish kitabı. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 12(1), 287-304. <https://doi.org/10.7884/teke.5669>
- Özşavlı, M. (2023). Akran geri bildiriminin Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen öğrencilerin yazma becerisine etkisi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 12(1), 253-273. <https://doi.org/10.7884/teke.5638>
- Şimşek, P. (2023). Ana dili Kazak Türkçesi olan öğrencilerin Türkçe öğrenim sürecinde yazma becerileri sorunları. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 12(1), 239-252. <https://doi.org/10.7884/teke.5641>
- Doğan, S., & Demirel, M. V. (2023). Türkçenin yabancı / ikinci dil olarak öğretiminde yazma becerisinin geliştirilmesine ilişkin öğretmen görüşleri ve inançları. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 12(3), 1320-1339. <https://doi.org/10.7884/teke.1360034>
- Kaya, İ. (2023). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde iletişimsel yaklaşım temelli etkinliklerin konuşma becerisinde kullanımına dair öğrenci görüşleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 12(3), 1286-1304. <https://doi.org/10.7884/teke.1360030>
- Kaya, M. (2023). Yabancı dil olarak Türkçe ve İngilizce öğretiminde aktarımlarla ilgili çalışmaların analizi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 12(3), 1305-1319. <https://doi.org/10.7884/teke.1360033>

Sonuç ve Öneriler

Yapılan incelemede *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*'nin arşivinde yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi ile ilgili 76 makalenin yer aldığı belirlenmiştir. Dergi'nin yayımlanmış sayıları göz önünde bulundurulduğunda her sayı başına ortalama 1,58 makale düşmektedir. Yayımlanan bu makalelerde 105 farklı yazarın katkı sunduğu tespit edilmiştir.

76 makale ve 105 farklı yazar için yayın fırsatı sunan *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*'ni ve emek verenlerini bu bakımdan tebrik etmek gerekmektedir.

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi'nde yabancı dil olarak Türkçenin öğretimi ile ilgili olarak yayımlanmış bu makalelerin bir kitapta birleştirilerek yayınlanmasının alanın ilgililerine ve alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Kaynaklar

Alyılmaz, C. (2012). Uluslararası TEKE dergisi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 1(1), 1-5. <https://doi.org/10.7884/teke.29>

Alyılmaz, C. (2016). Uluslararası TEKE (Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim) Dergisi. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*, (41), 225-230.

Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. (24. Basım). Nobel Akademi.

Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/teke> Erişim tarihi: Şubat 2024

<https://www.tekedergisi.com/> Erişim tarihi: Şubat 2024

Extended Abstract

The importance and power of the Turkish language has always been understood by both its speakers and those who are interested in the Turkish language, those who want to communicate and interact with Turks, and those who want to connect with Turkish culture.

Teaching the Turkish language as a mother tongue and as a foreign language dates back to ancient times. It has always been desired to learn the language of the Turks, who have been involved in world political history for centuries. Some data regarding the learning of Turkish as a foreign language can be obtained by examining old Turkish language works. It is possible to trace these traces in many works, from the Orkhon Inscriptions to Divanü Lügat'it Türk, to the works of the Kıpçak Period, to Muhâkemetü'l Lugateyn.

Recently, there has been a rise to prominence especially regarding the teaching of Turkey Turkish as a foreign language. It is seen that this education is always on the way to increasing its success with institutions, programs, textbooks, materials, and modern measurement and evaluation systems. Teaching Turkish as a foreign language has gained value as an important academic field of study. Many articles, papers, books, theses, and projects related to the subject area have been published and prepared.

One of the academic publication environments for articles prepared in the field of teaching Turkish as a foreign language is the International Journal of Turkish Literature Culture Education (TEKE). International Journal of Turkish Literature Culture Education (TEKE) was published online in 2012 by Prof. Dr. It started its publishing life under the privileged ownership and editorship of

Cengiz ALYILMAZ. 48 issues have been published so far in the Journal, which is published 4 issues a year on the 15th day of March-June-September-December.

The mountain goat/goat stamp in the journal's emblem represents the "sun, light, brightness; accessibility to inaccessible places, greatness, wisdom; independence, freedom; determination; agility, speed; writing, abundance, movement, fertility, wealth; It represents "nobility, courage and dominance" (Alyılmaz, 2016, p. 226).

Many studies on teaching Turkish as a foreign language have been published in the International Journal of Turkish Literature Culture Education (TEKE), probably due to the abundance brought by the billy goat/mountain goat stamp, which represents abundance. Due to the attention that the quality and quantity of these studies have attracted, the aim of bringing together the bibliography of these studies has been achieved and this study is aimed to be carried out.

In the study, the 48-issue archive of the International Journal of Turkish Literature Culture Education (TEKE), located at <https://dergipark.org.tr/>, was examined to identify published articles on teaching Turkish as a foreign language. In the study, the document review technique was used while collecting and analyzing data.

In the examination, it was determined that there were 76 articles in the archive of the International Journal of Turkish Literature Culture Education (TEKE) about teaching Turkish as a foreign language. Considering the published issues of the Journal, there is an average of 1.58 articles per issue. It was determined that 105 different authors contributed to these published articles.

It is thought that combining these articles published in the International Journal of Turkish Literature Culture Education (TEKE) on teaching Turkish as a foreign language and publishing them in a book will contribute to those interested in the field and the literature.

BEZGEK

Yabancılara Türkçe Öğretimi Dergisi
Journal of Teaching Turkish Language to
Foreigners

Kitap Tanıtımı

Cilt 3 (2024) Sayı 1 51-61

Fazıl Özdamar'ın İran Türklerinde Köroğlu Destanı Adlı Çalışmasının Tanıtımı

The Introduction of Fazıl Özdamar's "The Epic of Köroğlu among Iranian Turks"

Orkun Özaşık¹

Özaşık, O. (2024). Fazıl Özdamar'ın İran Türklerinde Köroğlu Destanı adlı çalışmasının tanıtımı. *Bezgek Yabancılara Türkçe Öğretimi Dergisi*, 3(1), 51-61.

Makale Hakkında

Geliş Tarihi: 30.12.2023
Kabul Tarihi: 11.03.2024
Yayın Tarihi: 15.03.2024

Anahtar Sözcükler

İran Türkleri
Köroğlu
Destan geleneği

Article Info

Received: 30.12.2023
Accepted: 11.03.2024
Published: 15.03.2024

Keywords

Iranian Turks
Köroğlu
epic tradition

Öz

Temmuz 2023'te Ötüken Neşriyat'tan çıkmış İran Türklerinde Köroğlu Destanı adlı kitap, Türk dünyası destan anlatma geleneğinde hem geniş bir coğrafyada anlatılması hem de birçok kolu olması itibarıyla önem arz eden Köroğlu Destanı'nın İran Türklerindeki anlatmalarını konu edinmektedir. Çalışma, Fazıl Özdamar'ın 2019 yılında tamamladığı Köroğlu'nun İran Türkleri Anlatmaları Üzerine Bir İnceleme başlıklı doktora tezine dayanmaktadır. Özdamar, doktora tezini tekrar ele alarak ve yeni veriler ekleyerek kitaplaştırmıştır. Yüksek lisans tezinde Tebriz'de Âşıklık Geleneği ve Tebrizli Âşık Ali üzerine çalışan Özdamar; çalışmada İran Türklerinin âşıklık geleneği üzerinde durmuştur. İran Türklerindeki Köroğlu anlatmalarından on bir varyantın metinlerini aktarmış ve bunların A. J. Greimes'in "eyleyenler ve oyuncular" modeli üzerinden yapısal incelemesi yapmıştır. Ayrıca İran'daki âşıklar, kullandıkları çalgılar, gelenek içerisinde nasıl yetiştikleri ve bu âşıklardan derleme yapmada ne gibi zorluklar ile karşılandığına dair önemli ve güncel bilgiler de aktarılmaktadır. Yapılacak tanıtımda kitabın teknik tavsifi, muhtevası, bölümleri ve bibliyografyadaki yeri değerlendirilmeye çalışılmıştır. Çalışmanın, başta tez çalışmaları olmak üzere, Köroğlu hakkında Türkiye'de yapılmış çalışmalar açısından katkısı değerlendirilmiştir. Bununla beraber Özdamar'ın metinleri derleme ve aktarmada kullandığı yöntem ve teknikler de aktarılmıştır. Özetle, İran Türklerindeki Köroğlu anlatmalarını birçok açıdan irdeleyen bu çalışma, tüm yönleriyle ele alınacak ve tanıtılmaya çalışılmıştır.

Abstract

The book titled Köroğlu Epic Among Iranian Turks was published by Ötüken Neşriyat in July 2023, deals with the narrations of the Köroğlu Epic by Iranian Turks, which is important in the Turkish world's epic telling tradition as it is told in a wide geography and has many branches. The study is based on Fazıl Özdamar's doctoral thesis titled A Study on Köroğlu's Narrations of Iranian Turks, which he completed in 2019. Özdamar compiled his doctoral thesis into a book by reconsidering it and adding new data. Özdamar, who worked on Minstrelsy Tradition in Tabriz and Minstrel Ali of Tabriz in his master's thesis; In this study, he focused on the minstrel tradition of Iranian Turks. He quoted the texts of eleven variants from the Köroğlu narratives in Iranian Turks and made a structural analysis of them through A. J. Greimes's "actors and players" model. In addition, important and up-to-date information is given about the minstrels in Iran, the instruments they use, how they grew up in the tradition, and what difficulties they encountered in compiling these minstrels.

In the introduction, an attempt was made to evaluate the technical description, content, chapters and place of the book in the bibliography. The contribution of the study to the studies conducted in Turkey about Köroğlu, especially thesis studies, was evaluated. In addition, the methods and techniques used by Özdamar in compiling and transferring the texts are also

¹ Ege Üniversitesi, İzmir, Türkiye. ozasik98@gmail.com

explained. In summary, this study, which examines the Koroğlu narratives in Iranian Turks from many aspects, will be discussed and introduced in all its aspects.

Giriş

Koroğlu (körün oğlu anlamında), Keroğlu (sağırın oğlu) veya “mezardan doğan” anlamında Goroğlu (< Gûroğlu) adlarıyla Türk dünyası destan anlatma geleneğinde anlatılan Koroğlu anlatmaları, geniş bir coğrafyaya yayılmış olması itibariyle çok ayrı bir noktadadır. Bu durum, Koroğlu’na “ortak destan” kıymeti verilmesine neden olmuştur. *Tarihsel sürecine bakıldığında; destanın bütün varyant ve versiyonlarının son şekillenme tarihinin XV-XVII. yüzyıllar olduğu söylenmektedir (Bayat, 2009, s. 13).* Zaten XVIII. yüzyılın başlarından itibaren taşbaskılarının görülmeye başlaması da bu önermeyi desteklemektedir. *Koroğlu kollarına bakıldığında onun Azerbaycan, Başkurdistan, Karakalpakistan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Tataristan, Türkmenistan, Uygur, İran, Mısır, Kafkasya, Türkiye, Siliste, Irak, Suriye ve Balkanlarda yaşadığı görülür (Kaya, 2020, s. 199).* Koroğlu’nun coğrafi yaygınlığı mevzubahis edilirken bu şekilde ülke isimleri sıralansa da, Âşıklık geleneğinin kuvvetli olduğu yerlerde şehirden şehire bile varyant farklılıkları görülebilmektedir. Ayrıca bu geleneğin güçlü olduğu yerlerde, köy kahvehanelerinde kendine icra ortamı bulmuştur. Mesela Ülkü Tamer, Hüseyin Bayaz’ın hazırladığı *Koroğlu - Antep Rivayeti* kitabına yazdığı ön sözde şunları aktarır: *Hüseyin Hoca, yüzyıl başlarında Antep kahvehanelerinde anlatılan biçimiyle aktarmıştı öyküyü. Bunu sağlamak için, en ünlü “anlatıcı”nın artık koca bir adam olan oğlunu bulmuş. (...) Hüseyin Hoca para vermiş adama. Öyküyü yazmasını istemiş (Tamer, 2015, s. 10).*

Fazıl Özdamar da *İran Türklerinde Koroğlu Destanı*’nda İran’ın Tebriz, Acepşir, Hoy, Urmiye, Kum ve Şiraz şehirlerinde yaşayan, günümüz âşık kahvehanelerindeki Azerbaycan, Şahseven ve Kaşkay Türklerine mensup anlatıcılardan derleme yapmıştır. Bugün hayatta olmayan âşıkların icralarının bir kısmına da Tebriz’de kayıt altına alınan kaset ve CD’ler aracılığı ile ulaşmıştır.

Koroğlu hem akademik hem de kültürel birçok çalışmaya konu edinilmiştir. Bunun başlıca sebepleri yaygınlığı ve de kol çeşitliliğidir. *Koroğlu destanı, her biri müstakil anlatım özelliği taşıyan pek çok koldan oluşur. Bugünkü tespitlerimize göre Koroğlu’nun 200 kadar (bir rivayete göre 777) kolu vardır (Kaya, 2020, s. 203).* Özdamar ise, belirtildiği gibi Türkmen Sahra bölgesi hariç, İran’da on ikisi farklı kol olmak üzere 25 varyant tespit etmiştir. Özdamar, çalışmada her biri ayrı bir destan olan 11 varyantı bir bütünlük oluşturacak şekilde ele almıştır. Çalışmanın tanıtılmasındaki başlıca amaç da bununla ilgilidir. Koroğlu metinleri üzerine mukayeseli çalışma yapacak araştırmacılar başta olmak üzere; bütüncül veya kıyasa dayalı çalışmalar için İran Türkleri Koroğlu metinlerini vermesi açısından önem arz eder. Ancak ulaşım, zaman ve maddiyatla ilgili yetersizlik ve İran İslam Cumhuriyeti’nin yayın politikaları gereği güvenilir Koroğlu neşirlerinin olmaması nedenleriyle Türkmen Sahra bölgesi (İran’ın Türkmenistan sınırındaki kuzey bölgesi) çalışmaya dâhil edilememiştir.

Koroğlu, tamamen destani bir anlatıdır ve konusu kahramanlıktır. *Onun etrafında, her muhitin mahalli hurafelerinin, muhtelif asırların tarihi vakayinin, ihtimal birçok başka hikâyelerdeki epizotların toplandığını görüyoruz. Türk - İran harpleri, Türkmen - Kızılbaş mücadeleleri, Celali isyanları hep Koroğlu etrafında toplanmıştır (Boratav, 1984, s. 19).* Anlatmalarda, Koroğlu’nun bazen alp, bazen âşık, bazen de eşkiya gibi anlatıldığı görülür; fakat çoğunlukla bu üç rol birbirine geçmiş vaziyettedir. Özdamar’ın çalışmasında, Koroğlu başta olmak üzere, diğer karakter, olay ve mekânların incelemelerinde İran’daki anlatmalarda unsurların mahiyetinin ne olduğu da anlaşılmaktadır. “Eyleyenler ve Oyuncular” modeli ile her kesit için özne ve öznenin yolculuğu üzerinden ele alınmıştır. Çalışma, destan ve benzeri anlatı türlerine yapısalıcı inceleme yapacak araştırmacılar için örnek teşkil etmektedir. Çalışmanın tanıtılmasındaki ikincil bir amaç da metodolojik bir uygulama olarak da

literatürde gözden kaçmamasıdır. Bu türden bir incelemeyi Köroğlu Destanı'na uygulayan ilk çalışma olmasa da güncel olması ve geçmiş çalışmalarla hesaplaşması nedeniyle dikkate değerdir.

Köroğlu'nun kısaca bahsedilen önemi dışında; metin neşirlerine dair son seksen yılda kat edilen süreç, metin neşrinin tek başına bilimsel bir çalışma için yeterli olamayacağını göstermiştir. Bir yaratım olarak destanlar, her edebî tür gibi bir takım işlevlere sahiptirler. Bu işlevler ve bu işlevleri destekleyen motifler, yapısal inceleme yöntemleriyle ortaya konulabilmektedir. İran Türklerinde Köroğlu Destanı kitabı da bir yapısal inceleme olarak ele alınmalı ve benzer çalışmalar yapacak araştırmacıların dikkatinden kaçmaması için tanıtılmaktadır.

Kitabın Şekli ve Teknik Tavsifi

Ötüken Neşriyat'tan çıkan *İran Türklerinde Köroğlu* 60 Gr. Holmen kâğıda basılmıştır. Kitap dili Türkçe, say karton kapak kullanılmıştır. Ön kapak ve kitap sırtında sıralanmıştır. Arka kapakta ise, kapakla aynı biçimdeki kitap ve sekiz satırlık bir metin yer almaktadır. Kapak tasarımı ve cilt Yavuz Öztürk tarafından yapılmıştır. Kitap, Temmuz 2024 (408-465-2).

(Görsel kaynağı: <https://www.otuken.com.tr/>)

Çalışmanın Araştırma ve Teşekkür Süreci

Çalışmanın fikrî çıkış noktası, Özdamar'ın Ege Fikret Türkmen danışmanlığında hazırladığı *Tebriz Âşıklı* lisans tezinin derleme sürecine dayanmaktadır. Daha sonra ve çalışmalarının sebebini veren şu ifadeyi kitapta görmek

“*Tebriz Âşıklık Geleneği ve Tebrizli Âşık Ali (Ali Feyzullahî Vahid)*’ adını taşıyan bu çalışmanın alanının ve konusunun belirlenmesinde, 2009’da öğrenim için Tebriz’den Ege ve Dokuz Eylül Üniversitelerine gelen öğrenci arkadaşlarımızın etkisi olmuştur. Bu çalışma alanının, Türk kültür tarihi açısından büyük önem arz etmesi dikkatimizi çekmiş bu sebeple de bu konu, çalışma konusu olarak belirlenmiştir.” (Özdamar, 2014, s. 15).

Özdamar'ın aktardığına göre, yüksek lisans tez çalışması esnasında, 2010 senesinde Tebriz’de Âşık Gafar İbrahimî'nin yeni bir Köroğlu Destanı kolu tasnif ettiği ve İran'ın diğer Türk şehirlerindeki âşık muhitlerinde de Köroğlu Destanı'nın yaygın şekilde anlatıldığı öğrenilmiştir. Yüksek lisans tezinin bitmesinin akabinde, Fazıl Özdamar ve doktora danışmanı Metin Ekici tarafından *Köroğlu'nun İran Türkleri Anlatmaları Üzerine Bir İnceleme* başlıklı doktora tezi için önerme verilmiş; verdikleri önermenin kabulü ile de araştırma süreci resmen başlamıştır. 2010-2016 yıllarında derleme süreci gerçekleşmiştir. Derleme süreci, 07.06.2016-16.10.2017 tarihleri süresince Ege Üniversitesi Türk Dünyası Araştırma Enstitüsü'nde Metin Ekici'nin yürütücüsü, Fazıl Özdamar'ın çalışmanı olduğu 16TDAE001 numaralı *İran Türkleri Köroğlu Anlatmalarının Tespiti, Derlenmesi ve Yazıya Geçirilmesi* adlı Bilimsel Araştırma Projesi (BAP) ile de desteklenmiştir. Bu derlemeler esnasında Tebriz'deki çeşitli stüdyolarda Köroğlu ve diğer destanların kaydedildiği CD'lerin de kayıt kopyaları edinilmiştir. Buna mukabil İran'da yapılmış Köroğlu metin neşirlerinden kaçınılmıştır; Özdamar bunun sebebini İran İslam Cumhuriyeti'nin yayın politikalarında izlediği sansür olduğunu belirtmiştir. Onun yerine âşık kahvehanelerine gidilerek âşıkların anlatmaları temel alınmış; bunun yanında stüdyoda kayda alınmış kaset ve CD'lerden de istifade edilmiştir. Neticede eserde kullanılan metinler, yedi senelik bir derleme

ve veri toplama sürecinde teşekkül etmiştir. Özdamar'ın aktardığına göre; İran'da yayımlanmış çalışmalarda intihal ve kopyalamalar tespit edildiğinden, bunlar da çalışmaya dâhil edilmemiştir. Ayrıca Türkiye ve İran'da yayımlanan Köroğlu metinlerinin de İran'da derlenmediğini tespit edildiğinden, çalışmada bu metinler temel alınmamıştır. Örneğin; Âşık Hüseyin Sai'nin neşri, İran'da derlenmeyip Azerbaycan'da derlenen metinlerle aynı olduğundan çalışmaya dâhil edilmemiştir.

Kitap Bölümleri ve İçerikleri

Daha önce belirtildiği üzere, yedi yüz dört sayfa olan *İran Türklerinde Köroğlu Destanı* kitabının içindekiler sırasıyla şöyledir: Kısaltmalar (sayfa 11), Teşekkür (13), Ön Söz (15), Giriş (25-78), I. Bölüm – İran Türkleri Köroğlu Destanında Yapı (81-362), II. Bölüm – İran Türkleri Köroğlu Destanı Metinleri (363-673), Kaynaklar (677-687), Dizin (691-704).

Fazıl Özdamar, kaleme aldığı **Ön Söz** bölümüne çalışma konusunun önemine değinmekle başlar. Türk dünyasında Köroğlu anlatmalarının ne denli yaygın olduğuna dair yaptığı kısa bir girişin ardından; çalışmasının amacı, materyal seçimi ve coğrafi sınırlılığı hakkında okuru bilgilendirmiştir. Ardından çalışmanın aşamalarını açıklamıştır. Buna göre sırasıyla ön hazırlık evresinden (birinci aşama) bahsetmiştir. Bu aşama, 2010 yılında Tebriz'de yaptığı alan araştırması sırasında, usta âşıklar arasında Köroğlu anlatmanın yaygın olması ve Âşık Gafar İbrahimî'nin yeni bir Köroğlu Destanı kolu tasnif ettiğinin öğrenilme aşamasıdır. Daha sonra derleme sürecinden (ikinci aşama) bahseden Özdamar, âşıklardan derleme yapmada yaşanan zorluklardan ve bu konuda Elbilimi Derneği çalışanları ve İran Âşıklar Birliği yönetimi tarafından nasıl destek gördüğünü anlatmıştır (Özdamar, 2023, s. 17). Ön Söz kısmında âşıkların ücret talepleri, icrada yaptıkları özetlemeler, stüdyolarda karşılaşılan sorunların detaylı bir şekilde anlatılması benzer çalışmalar yapacak araştırmacılar için uyarıcı ve yol gösterici niteliktedir. Burada kaynak kişi gruplarından da bahsedilmiştir.

Çalışmanın üçüncü aşaması olan metinlerin deşifre edilmesinde nasıl bir yöntem izlendiğine ve daha sonra metinlerin seçilmesinde (dördüncü aşama) izlenen yola dair birkaç söz etmiştir. Özdamar, kaynak taraması aşaması ile desteklenen bu süreçte elde edilen Köroğlu kollarının hepsini kullanmamasına burada değinmiş ve bir örnek de vermiştir. Bunlarla ilgili ayrıntılı açıklamaları giriş bölümüne bırakmıştır.

Giriş bölümünde ise Özdamar, ilk olarak İran Türklerindeki âşıklık geleneği ve bu bağlamda İran'daki âşık muhitleri ile bu muhitlerde âşıkların yetişmesi üzerinde durmuştur. *Tebriz Âşıklık Geleneği ve Tebrizli Âşık Ali (Ali Feyzullahî Vahid)* adlı çalışmada Tebriz âşıklık geleneği, buradaki âşık muhitlerinin özellikleri ve Tebriz'in çağdaş âşıkları hakkında yazdığı bölümlerde genişçe konu üzerinde durmuştur. *İran Türklerinde Köroğlu Destanı* çalışmada ise, Tebriz/ Karadağ muhitlerine Urmiye, Sulduz/ Karakalpak, Zencan, Kum/ Save, Horasan/ Türkmen, Kaşkay âşık muhitleri de eklenmiştir. Özdamar her âşık muhiti için öncelikle âşıkların isimlerini vermiştir. Burada köken itibarıyla Türk olmayan âşıkların bulunması da dikkat çekmektedir. Buradan ırki mensubiyeti fark etmeksizin gelenek içerisinde yer bulunabileceği de görülmektedir. Daha sonra bu âşık muhitinin sınırları, yani hangi il ve ilçeleri kapsadığı aktarılmıştır. Bunların dışında muhitlere özgü özellikler de aktarılmıştır; mesela Urmiye âşıkları sadece saz kullanırken, Kum / Save âşık muhitinde çöğür (saz), daire (tef) ve balaban üçlüsüyle icra yapılması gibi detaylar aktarılmıştır (Özdamar, 2023, ss. 27-32). Âşık muhitlerine dair kısımdan sonra, âşıkların yetişmesi ele alınmıştır. Bu konuda âşık okulları ve kahvehaneleri üzerinden nasıl âşık olunup olunamayacağı, âşıkların da ifadeleriyle açıklanmıştır. Âşıklarla ilgili kısımların ardından, İran Türkleri arasında destan anlatma geleneğinin durumu ele alınmış ve yine, daha teknik açıdan, icrada kullanılan çalgı aletlerine değinilmiştir.

İki bölüm olarak tasarlanan *Giriş* bölümünün ikinci kısmında ise İran Türklerinde Köroğlu Destanı çerçevesinde yapılan ilk çalışmalar, varyantları üzerine yapılmış çalışmalar, varyantların adları ve kollarının anlatıcıları üzerinde durulmuştur.

Özdamar, İran Türklerinde Köroğlu anlatmaları hakkında yapılmış çalışmalar hakkında, en eski yazılı kaynaklardan (on yedinci yüzyıl) başlayarak günümüze kadar genel bir değerlendirme yapmıştır. Bu çalışmaları da kapsamları, ilk olmaları ve Türkiye’de yapılmaları gibi özelliklerine göre ayrı ayrı ele almıştır. Kitabın bibliyografyadaki yerini ele alacak olan kısımda, bu bölümde üzerinde durulan çalışmaların çoğu zikredildiğinden burada tekrarlanmayacaktır.

Ayrı bir başlık altında değinilen diğer önemli bir konu da Köroğlu Destanı varyantlarının İran Türklerindeki isimleri hakkındadır. Özdamar, A. Chodzko’nun çalışmasında Köroğlu Destanı’nın 13 kolunun ve Köroğlu adıyla yayımlanan, İran’da derlenmiş eserdeki kolların hepsine birinci meclis, ikinci meclis vd. şeklinde başlık atıldığını belirtir ve adsız olmaları nedeniyle kolu anlatmak adına her meclisi özetler. Ardından Ali Ekber Kurbanî’den derlenen, Ali Kemalî’nin yazdırdıkları ve yazdığı, 2009’da Tebriz’de yayımlanan *Köroğlu Der İran Zemin* eserinde yer alan kolların isimlerini sıralar. Son olarak İran, Azerbaycan ve Türkiye’de Köroğlu üzerine yapılmış çalışmalarda kolların adlandırılmasına ilişkin bir inceleme yapmaktadır. Bu bölümün ardından “İran’daki Türk Âşık Muhitlerinde Köroğlu Havaları” başlığıyla Özdamar, Köroğlu destanının anlatımı dışında kalan ve meclislerde okunan havalarla ilgili kısa bir değerlendirme yapmaktadır. Burada muhitler arasında farklılıklar olduğunu belirtmiş ve hem aynı muhitteki âşıklar hem de farklı muhitler arasındaki nicel farkları göstermiştir.

Giriş bölümünde son olarak “Çalışmada İncelenen Köroğlu Destanı Kollarının Anlatıcıları” başlığı altında Âşık Gafar İbrahimî, Âşık Hüseyin Saî, Âşık Hasan İskenderî, Âşık Ali İbadî Karahanlı, Âşık Meşî Paşayî, Âşık Ali Ramazanî, Âşık Celil Dövletyârî adlı yedi âşık ele alınmış ve bilgiler aktarılmıştır. Âşıkların doğum tarihleri, memleketleri başta olmak üzere birçok biyografik bilgi verilmiştir; ayrıca âşıkların kullandıkları mahlaslar da aktarılmıştır. Âşıkların devamı oldukları âşıklık şeceresinin ve etkilendikleri başka âşıkların da zikredilmesi önemlidir.

Kitabın birinci bölümüne ise, *İran Türkleri Köroğlu Destanında Yapı* başlığı verilmiş ve derlenen on bir kolun yapısal incelemesi yer bulmuştur. Özdamar, bu bölüme yapısalcılığın oluşum ve gelişim sürecini kısaca aktaran, önerme ve metotları özetler nitelikte bir yazıyla başlamıştır. Ferdinand de Saussure, V. Propp, A. J. Greimes, J. M. Adam, W. Labov vd. önemli yapısalci isimlerin öne sürdükleri fikirler, yapısalcılığa bakış açıları ve katkıları da kitapla ilişkili olacak düzeyde aktarılmıştır. Çalışmadaki metinlerin incelenmesinde kullanılan iki model (*sözdizimsel model* ile *eyleyenler ve oyuncular*) alt başlıklarda açıklanmış, neden tercih edildiklerine dair değerlendirmede bulunulmuştur.

Bu iki modelin inceleme yöntemi olarak seçilmesinin nedenleri çalışmada şöyle izah edilmiştir:

“‘Kurgu aşamaları’ başlığında ‘anlatının sözdizimi’ modelini kullanmamızın sebeplerinden ilki bu modelin incelediğimiz metinler için uygulanabilir olması ve anlaşılabilir bir somutluk üzerine inşa edilmesidir. (...) Çalışmada ‘eyleyenler ve oyuncular’ modelini tercih etmemizin sebebi de yine incelediğimiz metinlerin yapısından kaynaklanmıştır. (...) Köroğlu Destanı’nın da karmaşık anlatı olması sebebiyle çalışmada Köroğlu’nun İran Türkleri anlatmaları için ‘eyleyenler ve oyuncular’ modeli de uygulanmış ve her kolda bu model tekrar edilmiştir.” (Özdamar, 2023, ss. 94-95)

Çalışmada “her biri ayrı bir destan özelliği taşıyan” şeklinde tabir edilen on bir kolun üç başlık altında ele alınarak bahsedilen modellerle yapısal incelemesi yapılmıştır. Ayrıca bu kollar, bir bütün oluşturacak şekilde verilerek de büyük bir destan metni sunulmuş olmaktadır. Üç başlık altında ele alınmasına göre on bir kolun dağılışı şu şekildedir:

- A. *Kahramanın Ortaya Çıkışı (Mehter Alı Destanı Kolu).*
- B. *Kahramanın Maceraları (Koroğlu'nun Tebriz Seferi, Koroğlu'nun İstanbul Seferi, Koroğlu'nun Türkmen Seferi, Koroğlu'nun Bayezid Seferi, Koroğlu'nun Turna Teli Seferi, Koroğlu'nun Erzurum Seferi, Koroğlu ile Bolu Beyi-1, Koroğlu ile Bolu Beyi- 2 ve Koroğlu ile Keçel Hamza Kolları).*
- C. *Kahramanın Sonu (Koroğlu'nun Kocalığı Kolu)*

Bu üç başlık altında ele alınan her bir kol için öncelikle hangi âşıklardan ve hangi kayıtlardan derlendiğine dair bilgi verilmiştir. Ardından kolun özeti yapıp kurgu aşamaları sunulmuştur. Ögeler (dönüştürücü öge, dengeleyici / düzenleyici öge vs.) verilirken; koldaki her kısım için eyleyenler (gönderici, özne, nesne, alıcı, yardımcı, engelleyici) ve oyuncularını tayin edilmiştir. Ayrıca olay örgüsündeki düğümler ve çözümler üzerinde detaylı bir şekilde durulmuştur.

Bu bölüm için yazılan sonuç kısmında, İran Türklerinde “usta âşık” kabul edilebilmenin bir şartının Koroğlu Destanı bilmek olduğu vurgulanmıştır (Özdamar, 2023, s. 358). Her biri ayrı destan olan bu kollar, bir arada ele alındığında “kahramanın yolculuğu” terimiyle karşılanan yolculuk ve “ortaya çıkışı” ile “kocalığı” kolları ile de Koroğlu biyografisinin ortaya çıktığı aktarılmıştır. Ayrıca ilk kolun sadece Koroğlu'nun değil, babası Mehter Alı'nın da biyografisi olduğu belirtilmiştir. (Özdamar, 2023, s. 359). Bu bilgilendirmelerden sonra yapılan incelemeler sonucunda kahramanlar, yolculuk, mekânlar ve olaylar hakkında on sekiz karşılaştırma ve değerlendirme yapılmıştır. Özdamar, kullandığı modellerle Koroğlu Destanı'nın yaygın olarak kullanılmış olan epizot ve motif incelemeleri dışında, farklı bir okuma ile de ele alınabileceğini göstermek istediğini söylemektedir (Özdamar, 2023, s. 362).

Kitabın *İran Türkleri Koroğlu Destanı Metinleri* adlı ikinci bölümünde ise, yine ilk bölümdeki tasnif yapılmış ve kollar üç başlık altında (Kahramanın Ortaya Çıkışı [1 kol], Kahramanın Maceraları [9 kol], Kahramanın Sonu [1 kol]) aktarılmıştır. Özdamar, isabetli bir tutum sergileyerek metinleri yazıya geçirirken dil özellikleri ve kelimelere müdahale etmemiş; âşıkların aktardıkları Türkçeye sadık kalmıştır. Metinlerde, Türkiye Cumhuriyeti'nin resmî alfabesi kullanılmıştır; herhangi bir transkripsiyon işareti konmamıştır. Bununla beraber metni anlaşılır kılmak için noktalama işaretleri yazar tasarrufunca konulmuş ve birçok kelimenin yanında Türkiye Türkçesi karşılıkları verilmiştir. Ayrıca Özdamar, İran şiir muhitlerinde “açma” adı verilen usulü de göz önünde bulundurarak bunu metine yansıttıklarını belirtir:

“(…) anlatıcı tarafından ilk olarak saz ile icra edilir. Bu icranın hemen ardından söz konusu şiir bir kez de ‘açma’ adı verilen bir usulle, şiir formuyla okunur. Bu usul İran Türkleri destan muhitlerinin genelinde uygulanmaktadır. Saz ile söyleyen şiir metni ile sonrasındaki açma usulüyle okunan metin arasında bazen kelime farklılıkları ya da çeşitli ilaveler görülmektedir” (Özdamar, 2023, s. 367).

Özdamar'ın sözünü ettiği bu “açma” usulünde ortaya çıkan farklılıklar, fazla sözler iki eğik çizgi (//) arasında ve italik olarak gösterilmiştir. Metnin yazıya aktarılması önemli bir konu olduğundan daha iyi anlaşılması adına bahsedilen dikkatleri içeren bir cümle örnek sunulacaktır:

Demir polad [çelik], gati [katı] olsa,

Bir iyidin [yiğidin] zâti [namı] olsa,

/O/ Pullu [zengin] da olar, pulsuz [fakir] da. (Özdamar, 2023, s. 407)

Bunlara ek olarak saz çalınırken, yani icra sırasında söylenen ünlemlere (oy, ey, ay bala, ölürem men, haray, gel a bele), anlama etki etmediğinden metin neşrinde yer verilmemiştir. Buna rağmen normalde destan metninde olmayan, âşıkların içten gelerek söylediği dua, şiir, atasözü nev'inden ekler tırnak işaretinde ve italik olarak metne dâhil edilmiştir.

Çalışmanın Köroğlu Tez Çalışmaları İçindeki Yeri

İran Türklerinde Köroğlu Destanı, daha önce belirtildiği üzere, Fazıl Özdamar'ın doktora tezinden türetilmiş bir çalışmadır. Bu nedenle öncelikle tez çalışmaları arasındaki yeri tayin edilmelidir. Bu türden bir inceleme yapmanın getirileri de Fazıl Özdamar'ın çalışması gibi iki yönlüdür. Yapılan tezlerin incelemelerde nasıl bir yol izledikleri ve metin neşirlerinin ne noktada olduğu gösterilmelidir. Zira inceleme ve araştırmaların temeli metinlerdir. *İran Türklerinde Köroğlu Destanı*'nda yer alan metinlerin alana katkısı ve incelemede izlediği yolun ne oranda tercih edildiği, ne zamandan beri kullanılageldiği gibi önemli hususlar ancak konuyla ilgili diğer tez çalışmaları ele alınarak saptanabilir.

Köroğlu, Türk dünyasının hemen her köşesinde bulunması itibariyle önemli ve fakat bu yönüyle bütün olarak çalışması güç bir konudur. Bu nedenle araştırmacılar Köroğlu'nun belli bir boy veya coğrafyadaki anlatılarını ya da tek bir kolunu ele alarak çalışmışlardır. Kast edilen sınırlama zorunluluğu elbette ki yüksek lisans ve doktora tez çalışmalarında da geçerlidir. Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı'na bağlı Tez Merkezi sistemi üzerinden "Köroğlu" çerçevesinde elli iki kadar tez çalışması tespit edilebilmiştir. Bunlardan destan metni dışında yer alan Köroğlu oyunları/havaları üzerine yapılanlar ile Köroğlu anlatmalarının sinemaya uyarlanması, dil öğretiminde ve eğitimde kullanılması gibi destan ile doğrudan ilişkili olmayanlar hariç tutulduğunda kırk sekiz tez olduğu görülmektedir. Bu tezlerin dilbilimsel, kültürel, tematik inceleme olanlarının yanı sıra başka destan veya edebî eserlerle Köroğlu Destanı'nı mukayese edenleri olmakla beraber, ağırlıklı olarak metin neşirleri ve incelemeleridir. Köroğlu'nun bir kolunu veya kollarını tezlerinde aktaran ve ele alan araştırmacılar, bu metinleri incelemede farklı yaklaşımlar belirlemişlerdir. Söz konusu olan *İran Türklerinde Köroğlu Destanı* çalışmasında yapısal bir inceleme tercih edilmiştir. Tespit edilebilen tezler içerisinde buna benzer bir yaklaşımla ilk olarak Azerbaycan sahasındaki Köroğlu varyantları üzerine çalışıldığını görmekteyiz. Bunlardan ilki Köroğlu Destanı'nın Azerbaycan varyantı üzerine Gülşen Seyhan'ın, Prof. Dr. Muharrem Ergin danışmanlığında hazırladığı ve 1990 yılında tamamladığı doktora tezidir. Seyhan, esas aldığı metinden birbirine bağlı on yedi kol vermiş; bu kolları ses bilgisi, yapı bilgisi, varyantlardaki motifler, söz varlığı, diyalekt ve ağız özellikleri açılarından incelemiştir. Azerbaycan Köroğlu anlatmaları üzerine yapılan bir diğer tez, Habib İdrisi tarafından Prof. Dr. Bilge Seyidoğlu danışmanlığında yürütülen ve 1992 yılında tamamlanan yüksek lisans tezidir. İdrisi, on sekiz kola yer verdiği çalışmasının ikinci bölümünde Köroğlu'nun Azerbaycan ve Türkiye varyantlarının epizotlarına göre özetlerini vermiş; üçüncü bölümde de epizotlarını çıkardığı destanı Propp metoduna göre incelemiştir. Bu tez çalışması, Türkiye varyantları ile kıyaslamak haricinde Özdamar'ın çalışmasıyla yöntem olarak benzerdir. Özdamar'ın kolların yapısal inceleme noktasında üzerinde daha detaylı durduğu söylenebilir.

Türkmen sahası Köroğlu anlatmalarına dair, SSCB İlimler Akademisi Magtumbuli Dil ve Edebiyat Enstitüsü tarafından 1990 yılında Aşkabat'ta Kiril alfabesiyle basılan, "Göroğlu Türkmen Gahırman Eposu" adlı yayın üzerine yapılmış üç adet tez bulunmaktadır. Bu üç tezde, bu eserin Yakup Aktaş iki kolunu, İzzet Topal dört kolunu, Eyüp Zengin iki kolunu çalışmıştır. Her üç tez de 1996 yılında yapılmış olup kronolojik açıdan tespit edilen ilk tezler arasındadırlar. Yine Türkmen sahası alanında önemli bir tez çalışması Mustafa Arslan'ın 1997'de tamamladığı doktora tezidir. "Köroğlu Destanı'nın Türkmen Versiyonu Üzerine Mukayeseli Bir İnceleme" adlı doktora tezinde Türkmen ve Anadolu

Koroğlu anlatmalarının 20 kolunun mukayesesine ve kollardaki şiirlere yer verilmiştir. Bu çalışmanın 2022 yılında kitap olarak basılmasında, bu yirmi boyun tezde yer almayan Türkmen ve Türkiye Türkçesi metinlerine de yer verilmiştir.

Büyük ihtimalle Sovyetlerin dağılması ve Türk Dünyası ile ilişkilerin daha güçlü bir şekilde ilerlemesinin de etkisiyle 1990 yılından itibaren Koroğlu konulu tez çalışmaları da artış göstermiştir. Özellikle yapılan ilk çalışmaların Azerbaycan ve Türkmenistan sahalarında ağırlık göstermiş olması, coğrafi açıdan İran'ın da çalışılması gerekliliğini hissettirmiştir. Türkmenistan ve Azerbaycan dışında Özbek, Kırgız, Kazak vd. boylar arasındaki Koroğlu anlatmalarına dair tezler mevcut olmakla beraber hem ilk olmaları hem de coğrafi yakınlık nedeniyle ele aldığımız tezler, bu kadarla sınırlı tutulacaktır. Ne var ki, tespit edilebildiği kadarıyla doktora tezi boyutunda bir çalışma, Özdamar'ın 2019 yılında tamamladığı "Koroğlu'nun İran Türkleri Anlatmaları Üzerine Bir İnceleme" başlıklı tezine kadar yapılmamıştır. Bu açıdan önemli bir boşluğu giderdiği vurgulanmalıdır. İnceleme metodu açısından bakıldığında, Koroğlu Destanı üzerine Özdamar'ın çalışması ile benzer şekilde yapısal incelemeler yapılmış olduğu da görülmüştür. Metodun işlevselliğini görmek ve uygulama alanı bulması açısından da *İran Türklerinde Koroğlu Destanı* çalışması bir örnek teşkil edecektir.

İran Türklerindeki Koroğlu Anlatmaları Hakkındaki Çalışmalara Katkısı

Koroğlu Destanı hakkında Türkiye'de Pertev Naili Boratav'ın *Koroğlu Destanı*'ndan (1931) beri birçok Koroğlu neşirleri yapılmış ve anlatılar birçok açıdan ele alınmıştır. Buna mukabil Rusya başta olmak üzere Türkiye dışında daha eski metin neşirleri de vardır. Önceki başlıkta bahsedilen tez çalışmalarının bir kısmı, Koroğlu Destanı hakkında Türkiye'de yayımlanmış önemli kitaplardan olarak nitelendirilebilecek eserlerin temelini oluşturmaktadır. Tezlerde görüldüğü gibi, her bir boy için ayrı ayrı çalışmalar yapılmıştır. Çalışmalar kimi zaman bir veya birkaç kolun neşri iken, kimi zamanda metin neşirlerinin aktarımı ve incelemesidir. B. A. Garriyev'in çalışması² gibi Koroğlu'nun hem Türk boylarındaki hem de diğer toplumdaki (Ermeni, Kürt, Gürcü) anlatmaları üzerine değerlendirmeler yaptığı bütüncül çalışmalar da mevcuttur. Esas konumuz olan Fazıl Özdamar'ın *İran Türklerinde Koroğlu Destanı* çalışması da yapısal bir inceleme olmakla beraber, metin neşirini de içermektedir. Özdamar, İran Türkleri arasındaki Koroğlu anlatmaları üzerine eğilmiş ve bunun için kendisinden önce ilgili coğrafyadaki Koroğlu anlatmalarını konu edinen çalışmaları incelemiştir.

Özdamar, İran'daki Koroğlu anlatmaları hakkında yapılmış çalışmaları, kitabın hem giriş hem de diğer bölümlerinde ele almıştır. Bu bölümlerde, Özdamar'ın kendinden önceki çalışmalar ile birçok açıdan (izlenen yöntem, metnin kaynak kişinin niteliği vs.) hesaplaştığı açıkça görülmektedir. Ayrıca bibliyografyaya dair ayrı bir bölüm de açmıştır (ss. 49-59). Özdamar'ın aktardığına göre; İran Türklerindeki Koroğlu hakkında yapılan ilk derleme metni 1830-1841 yıllarında Rusya İran Büyükelçisi'nde görevli A. Chodzko tarafından 1842 yılında Londra'da yapılan neşirdir³ ki eserde, Koroğlu Destanı'nın 13 kolunun metni mevcuttur. Özdamar'ın belirttiğine göre, bu eser daha sonra Rusça'ya çevrilmiştir (1856) ve Türkiye'de bu metinlerden bahseden ilk kişi olan Pertev Naili Boratav da lisans bitirme tezi olan *Koroğlu Destanı*⁴ çalışmasında bu metinlerin özetlerini kullanmıştır (bk.

² Garriyev, B. A. (2007). *Türk Dünyasında Koroğlu Anlatmaları*. (Çeviren: Fikret Türkmen-Muvaffak Duranlı-Feyzullah Rahmankul). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

³ "Chodzko, A. (1842). *Specimen of the Popular Poetry of Persia, as Found in the Adventures and Improvisations of Kurroglou, the Bandit-Ministrel of Northern Persia, and in the Songs of the People Inhabiting the Shores of the Caspian Sea*. London." (Özdamar, 2023, s. 51)

⁴ Boratav, Pertev Naili (1931). *Koroğlu Destanı*. İstanbul: Evkaf Matbaası.

Özdamar, 2023, ss. 51-52). Azerbaycan'da da İran Türkleri varyantları hakkında birkaç çalışma yapılmıştır.⁵

Özdamar'ın aktardığına göre İran topraklarında Köroğlu hakkında yayımlanan ilk çalışma, Samed Behrengî'nin *Köroğlu ile Keçel Hamza* adlı kolun yeniden yaratmasıdır (Farsça basım 1969, Türkçe'ye çeviri 1978). İran'da sonraki yıllarda Âşık Hüseyin Saî (2001, Tebriz) ve Ali Nasirî (2009, Tebriz) çalışmalar yapmıştır. İran'daki çalışmalarda başka çalışmalardan kopyalamalar ve intihaller olduğu Özdamar'ın tespitleri arasındadır (ss. 53-54).

Özdamar, İran'da anlatılan Köroğlu kollarından birinin Türkiye'deki ilk metin neşrinin Ali Kafkasyalı'ya ait olduğunu belirtir. Kafkasyalı'nın *İran Türk Âşıkları ve Millî Kimlik* adlı çalışmasının ekler kısmında *Köroğlu ve Ayyaz Hikâyesi* adıyla verilen metin, kitapta *Köroğlu ile Boyu Beyi Kolu- 2* adıyla verilen koldur. Bunun dışında Hemedanlı Âşık Hacı Haydar Ali Mahmumî anlatmalarına dayanan iki önemli çalışma mevcuttur. Bunlar Bülent Bayram'ın *Hemedan'dan Derlenmiş Bir Köroğlu Hikâyesi* (2014) adlı çalışma ile Faruk Gün'ün *Hemedanlı Âşık Heyder ve Hikâye Repertuarı üzerine Bir İnceleme* (2016) adlı yüksek lisans tezidir. Özdamar, Faruk Gün'ün derlediği on beş destandan birinin "Köroğlu Nigar Hanım Hikâyesi" olduğunu aktarır. Özdamar'ın çalışmasında, bunlar dışında, İran Türkleri Köroğlu varyantları hakkında bilgi veren birçok çalışma zikredilmiş ve izah edilmiştir.

Özdamar, Giriş bölümünün başında "(...) destanın Türkiye, Azerbaycan, Türkmenistan, Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan ve Doğu Türkistan varyantları ele alınmıştır. Ancak İran Türkleri varyantları hakkında bir çalışma yapılmamıştır. Bu çalışmanın amaçlarından biri budur" (Özdamar, s. 25) şeklindeki ifadesi daha sonra kendisinin uzun izahatıyla gösterilmiştir. Bu izahattan hareketle, Özdamar'ın İran'daki Köroğlu anlatmalarına dair birçok ve başlıca çalışmaya vakıf olarak eserini meydana getirdiği anlaşılmaktadır. Çalışmanın ilmî yönü, güncelliği ve derleme süresinin uzunluğu düşünüldüğünde; Köroğlu çalışmalarına önemli bir katkı sağladığı söylenebilir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Fazıl Özdamar'ın fikrî teşekkül, araştırma, derleme, deşifre, inceleme aşamaları bir bütün olarak ele alındığında dokuz sene üzerinde çalıştığı bu eser, şüphesiz ki literatürde bir boşluğu doldurmuştur. Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı Tez Merkezi üzerinden yapılan araştırma sonucunda, Köroğlu Destanı ile ilgili elli üç tez görülmektedir. Bu tezlerin içinden kırk sekiz kadarı metin neşri ya da metinleri de içerecek şeklindeki incelemelerdir. Makale içerisinde bir kısmından bahsettiğimiz bu tezlerden hiçbirinin İran Türklerindeki Köroğlu anlatmalarını barındırmadığı düşünüldüğünde, Özdamar'ın alana önemli bir katkı sağladığı görülecektir. Azerbaycan sahasına dair yapılan çalışmalar ile başta Mustafa Arslan'ın Türkmen sahası ve Fazıl Özdamar'ın İran sahasındaki anlatmaları çalışması, Köroğlu Destanı'nın geniş bir coğrafyadaki metinlerinin ortaya konduğunu göstermektedir. Bu durum, İran sınırları içerisinde kalan Türkmen Sahra bölgesinin de Köroğlu anlatma geleneği ve metinlerinin ortaya konulması gerekliliğini de göstermektedir. Türkmen Sahra bölgesi üzerinde ayrıca çalışılması, bahsedilen çalışmaları tamamlayıcı olacaktır.

İran Türklerinde Köroğlu Destanı'nda uygulanan yapısal inceleme, Köroğlu üzerine yapılmış ve yapılacak olan diğer yapısal incelemeler ile birlikte ele alınıp aynı / benzer görünen motif veya oyuncuların farklı işlevlere sahip oldukları yahut aynı işlevde oldukları ortaya konulabilir. Özdamar'ın

⁵ "Tofiggızı, E. (2005). *Koroğlu (Tebriz Variantı)*. Bakı: Sada.

İsmayilov, Hüseyin – Tofiggızı, Elnare (2005). *Koroğlu Dastanının Tebriz Variantı*, Azerbaycan Şifahi Halg Edebiyatına Dair Tedgigler, XVII, 3-20, Bakı.

Şamil, Ali (2009). *Koroğlu Dastanı (Eli Kamali Arhivindeki Variantlar)*. Bakı: Nurlan." (Özdamar, 2023, ss. 52-53).

yapısal incelemesi bir başka açıdan düşünüldüğünde yeni bir Köroğlu okumasıdır. Bu nedenle yapısal incelemenin çıktıları, diğer coğrafyalardaki Köroğlu anlatmaları ile mukayeseli ele alınarak yeni çıktılara da ulaşmaya yardımcı olacaktır.

İran'daki Köroğlu anlatmalarına dair birçok soruyu cevaplandıracak nitelikteki çalışma, metinleri diline dokunulmadan yanlarında Türkiye Türkçesi karşılıkları verilmek suretiyle aktararak isabetli bir yöntem uygulamıştır. İran Türklerinde Köroğlu anlatmaları ve diğer destanlar hakkındaki araştırmaların daha da artması bilim dünyası için temennimizdir.

Kaynaklar

Bayat, F. (2009). *Türk destancılık tarihi bağlamında Köroğlu Destanı: Türk dünyasının köroğlu fenomenolojisi*. Ötüken Neşriyat.

Boratav, P. N. (1984). *Köroğlu Destanı*. Adam Yayıncılık.

Ekici, M. (2004). *Türk dünyasında Köroğlu (İlk Kol), inceleme ve metinler*. Akçağ Yayınları.

Kaya, D. (2020). Türk kültürü dairesinde Köroğlu. *Millî Mecmûa*, 16, 199-219.

Özdamar, F. (2014). *Tebriz âşıklık geleneği ve Tebrizli Âşık Ali (Ali Feyzullahî Vahid)*. Berikan Yayınevi.

Özdamar, F. (2023). *İran Türklerinde Köroğlu Destanı - gelenek, bilimsel birikim, inceleme ve metinler*. Ötüken Neşriyat.

Tamer, Ü. (2015). "Antepli Köroğlu". Hüseyin Bayaz. *Köroğlu Antep Rivayeti*. Kaynak Yayınları.

Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı (2024, 15 Şubat). *Köroğlu*. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>

Extended Abstract

Fazıl Özdamar's book, *The Epic of Köroğlu among Iranian Turks*, is a work based on texts sourced by narrators from Azerbaijani, Shahsevan, and Qashqai Turks living in the cities of Tabriz, Acepşir, Khoy, Urmia, Qom and Shiraz in Iran and living in today's minstrel coffeehouses. The texts in question were compiled from living minstrels and were obtained from deceased minstrels through CD and cassette recordings. The compilation process was supported by the project titled "Identification, Compilation, and Transcription of Köroğlu Narrations of Iranian Turks", numbered 16TDAE001, conducted by Metin Ekici and Fazıl Özdamar, at Ege University Turkish World Research Institute between 07.06.2016 and 16.10.2017. As a result of these compilations, Özdamar identifies 25 variants, twelve of which are different branches, and in the study, he discusses 11 variants, each of which is a separate epic, to form integrity.

The *Epic of Köroğlu among Iranian Turks*, which is the book version of Fazıl Özdamar's doctoral thesis and consists of seven hundred and four pages, consists of the following sections: Abbreviations (page 11), Acknowledgments (p. 13), Preface (p. 15), Introduction (pp. 25-78), Part I - Structure in the Köroğlu Epic of Iranian Turks (pp. 81-362), II. Chapter - Iranian Turks Köroğlu Epic Texts (pp. 363-673), Bibliography (pp. 677-687), Index (pp. 691-704). As can be seen, two main sections constitute the basis of the study. In the first chapter, titled *Structure in the Köroğlu Epic of Iranian Turks*, there is a structural analysis of the eleven compiled branches. Özdamar begins this section with an article that briefly conveys the formation and development process of structuralism and summarizes the propositions and methods. The ideas put forward by important structuralists such as Ferdinand de Saussure, V. Propp, A. J. Greimes, J. M. Adam, and W. Labov and their perspectives and contributions to structuralism are also presented at a level that is relevant to the book. Two models are used in the analysis: the syntactic model and actants and actors. In the review, a summary of the branch

and the stages of construction are presented. While the elements (transformative element, balancing/regulating element, etc.) are given, actants (sender, subject, object, receiver, helper, blocker) and actors are assigned for each part in the branch. In addition, the nodes and solutions in the plot are emphasized in detail. Özdamar's structural analysis is a new reading of Köroğlu when considered from another perspective. For this reason, the outputs of the structural analysis will be discussed comparatively with Köroğlu narratives in other geographies and will help to reach new outputs. In the study conducted for the promotion, it is also seen that structural analyses similar to Özdamar's study are made on the Köroğlu Epic. Certainly, the study of the Epic of Köroğlu among Iranian Turks will serve as an example in terms of seeing the functionality of the method and finding an application area.

In the second part of the book, called "Iranian Turks Köroğlu Epic Texts", the same classification as in the first part is made and the branches are transferred under three headings (Emergence of the Hero [1 branch], Adventures of the Hero [9 branches], The End of the Hero [1 branch]). While transcribing the texts, the language features and words are not changed, and the Turkish conveyed by the minstrels is preserved. In the texts, the official alphabet of the Republic of Turkey is used, and transcription signs are not used. However, to make the text understandable, punctuation marks are placed at the author's discretion, and Turkish (spoken in Türkiye) words are given along with many words. In addition, the exclamations uttered while playing the saz, that is, during the performance (oy, ey, ay bala, olurem men, haray, gel a bele), are not included in the text publication as they do not change the meaning. Despite this, suffixes such as prayers, poems, and proverbs, which are not normally included in the epic text, but are sung sincerely by the minstrels, are included in the text in quotation marks and italics.

Considering the intellectual formation, research, compilation, decipherment, and analysis stages of Fazıl Özdamar as a whole, this work, which he worked on for nine years, undoubtedly fills a gap in the literature. As a result of the research conducted through the Thesis Center of the Council of Higher Education, there are fifty-three theses related to the Köroğlu Epic. Approximately forty-eight of these theses are text publications or reviews that include texts. Considering that none of these theses, some of which we mention in the article, include the Köroğlu narratives among Iranian Turks, it will be seen that Özdamar has made a significant contribution to the literature.

BEZGEK

Yabancılar Türkçe Öğretimi Dergisi
Journal of Teaching Turkish Language to
Foreigners

Kitap Tanıtımı

Cilt 3 (2024) Sayı 1 62-75

“Türkçenin İkinci / Yabancı Dil Olarak Öğretimi” Adlı Eser Üzerine

On The Work Titled “Teaching Turkish As A Second / Foreign Language”

Bahar Arguz¹ Simge Bilbey²

Arguz, B ve Bilbey, S. (2024) “Türkçenin İkinci / Yabancı Dil Olarak Öğretimi” adlı eser üzerine. *Bezgek yabancılar Türkçe öğretimi dergisi*, 3(1), 62-75.

Makale Hakkında

Geliş Tarihi: 28.02.2024
Kabul Tarihi: 11.03.2024
Yayın Tarihi: 15.03.2024

Anahtar Sözcükler

Türkçe öğretimi
Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi
İkinci dil olarak Türkçe öğretimi

Article Info

Received: 28.02.2024
Accepted: 11.03.2024
Published: 15.03.2024

Keywords

Turkish language teaching
Teaching Turkish as a
foreign language
Teaching Turkish as a
second language

Öz

Türkçe, dünya dilleri arasında oldukça önemli bir yere sahiptir. Günümüzde istek, ihtiyaç veya zorunlulukla birlikte Türkçe, geniş kitlelerce öğrenmek için tercih edilmektedir. Eski Türkçe döneminden itibaren hem Türklere hem de çeşitli milletlerden insanlara öğretilmesi için yurt içinde ve yurt dışında eğitim kurumları açılmış ve öğretici nitelikte pek çok Türkçe eser meydana getirilmiştir. Ancak Türkçenin öğretiminde dünyadaki değişim ve gelişimlerle birlikte hedef kitlenin de düzeyi göz önünde bulundurularak yeni yollara, farklı yöntemlere ihtiyaç duyulmuştur. Bu çalışmada da giderek artan Türkçe öğrenme isteğine yardımcı olabilmek adına hazırlanan ve yabancılar Türkçe öğretimi alanında eğitim veren öğreticilere, bu alanda çalışma yapan araştırmacılara yol gösterecek ve alana büyük bir katkı yapacak olan *Türkçenin İkinci / Yabancı Dil Olarak Öğretimi* adlı eserin incelemesine yer verilmektedir.

Abstract

The Turkish language holds a significant place among world languages. Nowadays, Turkish is preferred for learning by large masses due to desire, necessity, or obligation. Since the ancient Turkish period, educational institutions have been established both domestically and internationally to teach Turkish to Turks and people from various nations, and numerous educational Turkish works have been produced. However, with the changes and developments in the world, new methods and approaches have been needed in Turkish teaching, considering the level of the target audience. This study examines the work titled Teaching Turkish as a Second / Foreign Language, prepared to assist the increasing desire to learn Turkish.

Giriş

Birlikte yaşayışın, inanışın, kültürün ve medeniyetin doğal bir ürünü olan dil; konuşulduğu coğrafyalarda insanları, bir halıyı, kilimi oluşturan iplikler gibi birbirine bağlar (Alyılmaz, 2023, s. 1). Böylesine bir etkiye sahip olan dil, sadece aynı coğrafyadaki insanları birbirine bağlamakla kalmaz aynı zamanda başka coğrafyalarda yaşayan insanları da etkisi altına alır ve bir etkileşim içine sokar. Alyılmaz'ın da belirttiği gibi dil, insanoğlunun kendi soyundan olanlarla ve başkalarıyla ihtiyaç duyduğu her alanda iletişim kurabilmek için öğrenmek zorunda olduğu bir araçtır (2023, s. 73).

¹ Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa, Türkiye. baharguuz@gmail.com

² Bursa Uludağ Üniversitesi, Bursa Türkiye. simgebilbey00@gmail.com

Türkler, tarih sahnesinde en aktif olan milletlerdendir. Bu aktiflik sadece toprak kazanmak uğruna olmamış, dillerini de aktif tutmak için hep yazmışlardır. Bu yazma eylemleri sayesinde varlıklarını ve dillerini de daim etmişlerdir. Söyleyerek ve yazarak kullanmaya devam ettikleri dillerini sadece kendileri değil, diğer milletler de zamanla öğrenmeye ve kullanmaya başlamışlardır.

Sıradan olmayan insanlar, sıradan olmayan ihtiyaçlarını karşılamak için yeni diller öğrenirler ve bunları geliştirip alışılmışın dışında kullanmanın yollarını bulurlar (Gemalmaz, 2010, s. 6-7). Türkçe de sıradan olmayan insanların ihtiyaçlarını gidermek için öğrendiği ve kullandığı dillerden biri hâline gelmiştir.

Türkçenin çeşitli sebeplerle öğrenilmesi, Türkçe eğitiminin gelişmesi ve farklı boyutlar kazanmasını da sağlamıştır. Eğitim sürecinde eğitimin nasıl olacağını ve dilin kime, ne zaman, nerede, nasıl, niçin kullanılacağını bilmek için bilinçli bir tavra ve farkındalığa sahip olmak gerekir (Alyılmaz, 2023, s. 73).

Editörlüğünün Prof. Dr. Semra ALYILMAZ, Doç. Dr. Onur ER ve Doç. Dr. Nurullah ŞAHİN tarafından yapıldığı *Türkçenin İkinci / Yabancı Dil Olarak Öğretimi* kitabı 2023'ün son ayında, 18 Aralık'ta Duvar Yayınları'ndan çıkmıştır. Yirmi yazar tarafından on sekiz bölüm yazılarak toplam 381 sayfada meydana getirilen bu kitabın ön sözünde kitabın editörlerinin de belirttiği gibi eser, Türkçe öğretimi alanında çalışan bilim insanlarına yardımcı olması ve bu alanda yapılmış çalışmalara bilimsel ve bütüncül bir açıdan bakılabilmesi için yayıma hazırlanmıştır (Alyılmaz, Er ve Şahin, 2023, s. V).

Dil, dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin işlevsel bir bütününden oluşur (Alyılmaz, 2023, s. 80). *Türkçenin İkinci / Yabancı Dil Olarak Öğretimi* kitabında da dilin bu becerilerine değinilmiştir. Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretiminde dil bilgisi ve sözcük öğretimi, hedef kitle tarafından en zor anlaşılan birleşik filler de ayrıca değerlendirilmiştir. Öğrencinin düzeyi göz önünde bulundurularak geliştirilen etkinlikler, çeşitli yöntemler, öğretimde sıkça başvurulan metinlerin uyarlanması ve günümüzde öğretimde dijital teknoloji kullanımı ele alınmıştır. Öğretimde kullanılan materyallerin üzerinde yapılan bu çalışmalar, öğretimi daha iyi seviyelere ulaştırmak için oldukça önemlidir. Öğretim sürecini etkileyecek motivasyon, öz yeterlik, kaygı ve tutum kavramları incelenmiş, öğretmen faktörünün de altı çizilerek öğretimi etkileyecek tüm bu faktörlerin belirlenmesine yararlı olacak ölçme ve değerlendirme yöntemlere de ayrı başlıkta yer verilmiştir. Dil, bir kültür taşıyıcısıdır. Bu bağlamda Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretiminde etkili olan kültürel farkındalığa da çalışmada yer verilmesi oldukça önemlidir.

Kitabın Kapak Görseli ve Tasarımı

Kitabın kapak tasarımı için tercih edilen görsel Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ'ın arşivinden alınmıştır. Eskişehir / Sivrihisar'da bulunan Metin Yurdanur Açık Hava Heykel Müzesi'ndeki eserlerden biri olan bu heykel; Türk dilinin, Türk edebiyatının, Türk kültürünün sahip olduğu en önemli şahsiyetlerden biri olan Yunus Emre'yi betimlemektedir. Türk dilinin gelişmesinde ve Türkçenin edebî dil olmasında çok büyük etkileri olan Yunus Emre'yi bu kitaba kapak olarak koymak çok isabetli olmuştur.

Arapçanın ve Farsçanın resmî ve edebî dil olarak tercih edildiği dönemde kendi ana dilini, öz Türkçesini kullanmayı tercih eden ve bu dilin edebiyat dili hâline gelmesinde en büyük katkıyı sağlayanlardan biri olan Yunus Emre'ye ait bir heykelin Türkçe öğretimi için çıkarılan bir kitapta kullanılmış olmasının amacı; Türkçeyi ikinci veya yabancı dil olmaktan çıkarıp birinci dil / ana dil pozisyonuna getiren, Türkçeyi hem yabancılara hem de diğer dilleri kullanan Türklere öğretmek ve kullandırtmak için tüm yeteneklerini kullanan bir şahsiyet olmasındadır.

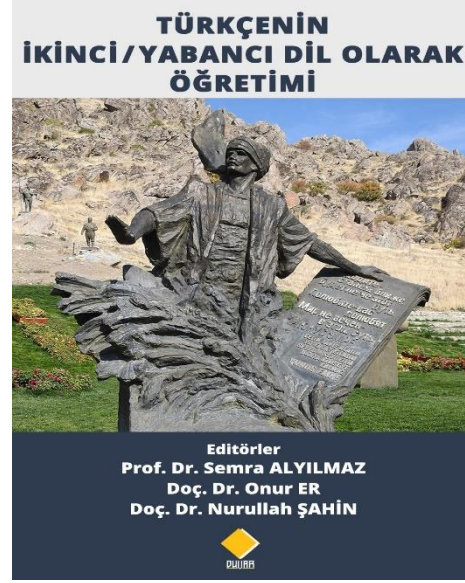

Foto 1: Tasarımı Onur ER tarafından yapılan Türkçenin İkinci / Yabancı Dil Olarak Öğretimi adlı kitabın kapak görüntüsü.

Kitabın Editörleri

• Prof. Dr. Semra ALYILMAZ

Prof. Dr. Semra ALYILMAZ, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden 1987 yılında mezun olduktan sonra 1996 yılında Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü'ne araştırma görevlisi olarak girmiş, 1998 yılında Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Ana Bilim Dalı'ndan mezun olmuş, ardından aynı kurumda 2002 yılında da doktora eğitimini tamamlamıştır. Doktora öğrenimi sırasında Gürcistan, Azerbaycan, Nahçıvan, Kırgızistan, Çin... gibi yerlerde Türklük bilimi ile ilgili araştırma ve incelemeler yapmıştır. 2004-2005 öğretim yılında Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesinde misafir öğretim üyesi olarak görev yapmış; 2012 yılında Yeni Türk Dili alanında doçent ünvanını almıştır. 2018 yılında Atatürk Üniversitesi'nden ayrıldıktan sonra Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı'nda profesör ünvanıyla göreve başlamıştır. ALYILMAZ, hâlen Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı'nda görev yapmaktadır. ALYILMAZ'ın bireysel ve ortak olarak yayımladığı toplam 15 kitabı bulunmaktadır. Bunlardan birkaçının adları şöyledir: *Borçalılı Bilim Adamı Eğitimci Şair Valeh Hacılar*, *Borçalı Mifik Tefekküründen Poetik Gerçekliye*, *Müze-düzlük Risalesi*, *Türkçede Nesne Tekrarlı Fiiller*, (Kübra ŞENGÜL ile yazmış olduğu) *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Dil Öğrenme Stratejileri*, (Prof. Dr. Cengiz ALYILMAZ ile hazırladığı) *Ord. Prof. Dr. Valeh Hacılar'ın Ardından*, (Doç. Dr. Onur ER ile yazmış olduğu) *Web 2.0 Araçları ile Kültür Destekli Yabancılara Türkçe Öğretimi...*³

• Doç. Dr. Onur ER

Doç. Dr. Onur ER, Afyon Kocatepe Üniversitesi Uşak Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü'nden 2009 yılında mezun olmuştur. Sonrasında Çukurova Üniversitesi İlköğretim Ana Bilim

³ Prof. Dr. Semra ALYILMAZ'ın ayrıntılı öz geçmişi için bk. Dinler, 2013, s. 185-190; Polatcan 2019, s. 345-349.

Dalı'nda başladığı yüksek lisans eğitimini 2011 yılında, Atatürk Üniversitesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı'ndaki doktora eğitimini ise 2015 yılında tamamlamıştır. ER, Kafkas Üniversitesi Dede Korkut Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı'nda araştırma görevlisi, doktor öğretim üyesi ve doçent ünvanları ile görev yapmıştır. İki sene boyunca aynı zamanda kurucusu olduğu Kafkas Üniversitesi Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürlüğü görevini de yürütmüştür. Doç. Dr. Onur ER, 2020'den itibaren Düzce Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı'nda görev yapmaktadır. Aynı zamanda Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı Başkanlığı görevini de yürütmektedir. *Türkçenin İkinci / Yabancı Dil Olarak Öğretimi* adlı editörlüğünü yaptığı kitabının dışında Prof. Dr. Semra ALYILMAZ ile yazdığı *Web 2.0 Araçları ile Kültür Destekli Yabancılara Türkçe Öğretimi* adlı kitabı da vardır. Bunun dışında yabancılara Türkçe öğretimine dair birçok uluslararası çalışması bulunmaktadır.

• Doç. Dr. Nurullah ŞAHİN

Doç. Dr. Nurullah ŞAHİN, Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü'nden 2009 yılında mezun olmuştur. Atatürk Üniversitesi'nde Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı'nda yüksek lisansını 2012 yılında bitirdikten sonra 2017 yılında da doktora eğitimini tamamlamıştır. 2011 yılında Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak çalıştıktan sonra 2013 yılında Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak görev yapmıştır. 2018 yılında ise Sinop Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü'nde doktor öğretim üyesi ünvanıyla görev yapmıştır. 2019 yılında Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü'ne geri dönen ŞAHİN, 2020 yılından beri doçent ünvanıyla aynı kurumda görev yapmaktadır. *Türkçenin İkinci / Yabancı Dil Olarak Öğretimi* adlı editörlüğünü yaptığı kitabının dışında Selma ARSLAN ile çıkardığı *Vladimir Tumanov'un Çocuk Kitaplarının İncelenmesi (Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Açısından)* adını taşıyan bir kitabı daha bulunmaktadır.

Kitapta Yer Alan Bölümler

• Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretiminde temel kavramlar ve bilgiler (Nurullah ŞAHİN, 1-32):

Kitabın ilk bölümü, kitabın editörlerinden de olan Doç. Dr. Nurullah ŞAHİN tarafından yazılmış *Türkçenin İkinci / Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Temel Kavramlar ve Bilgiler* bölümüdür. Bu kitabın yazılış amacına hizmet eden ve okuyucularının konu hakkında genel bir bilgi sahibi olmalarını sağlayan bölüm, yabancılara Türkçe öğretiminin tarihçesinden başlayarak, Türkçe eğitimi / öğretimi hakkında yazılan araştırmaları okurken hafızada soru işareti bırakmayacak bilgileri sunmuştur.

Türklerin dünya tarihindeki yeri ve etkisinden dolayı Türkçe, Türklerle etkileşime geçen insanlarca öğrenilmek istenmiştir. Eski Türkçe döneminden itibaren etkileşim içinde olunan dillere ve o dillerin sahibi olan toplumlara Türkçenin ve Türklerin etkisi çok fazladır. ŞAHİN tarafından yazılan bu yazıda da bu etkilerin sonuçlarından olan ve iletişimde olunan toplumlara Türkçe öğretmek isteğiyle yazılan kitaplardan / sözlüklerden bahsedilmiştir. Türk dili için büyük önem taşıyan iki önemli eserden de burada söz edilmiştir: *Dîvânu Lugâti't-Türk* ve *Muhâkemeti'l-Lugateyn*. Araplara ve Farslara Türkçe öğretmek amacıyla yazılan bu iki eser, Türkçenin yabancılara öğretimi konusunda elimize ulaşan ilk eserlerden olması dolayısıyla Türkçe eğitimi içinde önemli bir yer tutar.

Yazıda yabancı sözcüğü ile kimlerin kastedildiğinden, yabancı ve ikinci dil olarak Türkçe öğretimi ve Türk soylulara Türkçe öğretimi kavramlarının neler olduğundan; hedef dil, ana dil, ara dil ve araç dil gibi temel kavram işaretlerinden bahsedildikten sonra yabancılara Türkçe öğretiminin temel ve genel ilkeleri hakkında da esas bilgiler verilmiştir.

Yabancılara Türkçe öğretirken kullanılması gereken yöntemler vardır. Belli bir yöntem ve plan dâhilinde gerçekleşen eğitimler daha sağlıklı ve daha verimli ilerlemektedir. ŞAHİN, bu yöntemlerden öne çıkan dil bilgisi – çeviri yöntemi, doğal yöntem, işitsel – dilsel yöntem, bilişsel yöntem, iletişimci yöntem... gibi birkaç yönteme değinerek yöntemlerin faydalarından ve nerelerde kullanılabileceğinden bahsetmiştir.

Dil öğretiminde ortak bir hedef ve amaç belirlemek üzere oluşturulmuş Avrupa Ortak Başvuru Metni, Avrupa ülkelerinde dil öğretim programlarını, program yönergelerini, sınav ve ders kitapları vb. konulardaki çalışmaları yönlendirmek için ortak bir çerçeve sunmayı amaçlamaktadır. D-AOBM tarafından belirlenmiş olan dil düzeylerinden de bahsettikten sonra ŞAHİN, Türkiye’de yabancılara Türkçe öğretimi ile ilgili kurum ve kuruluşlara da değinerek yazısını sonlandırmıştır (Şahin, 2023, s. 1-32).

• **Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretiminde dinleme becerisi (Sema EREN, 33-50):**

Arş. Gör. Sema EREN tarafından yazılan ikinci bölüm, *Türkçenin İkinci / Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Dinleme Becerisi*’ni içermektedir. Ana dilde ve yabancı dilde sorun yaşamamak için yapılması gereken en önemli şeylerden biri dinlemeyi bilmektir. Ne için dinleme yapılacağını bilmek de önemlidir ve bunun için dinlemenin otuz üç türü vardır. Her biri ayrı bir amaca hizmet eden dinleme türlerinden de bu yazıda bahsedilmiştir.

Etkili bir dinleme için ve dilin diğer becerilerini doğru gerçekleştirebilmek için üç ana aşamadan oluşan dinleme sürecinden bahseden EREN, sonrasında dinlemenin diğer dil becerileriyle de ilişkisine değinmiştir: Dinleme ve konuşma, dinleme ve okuma, dinleme ve yazma.

Avrupa Dilleri Ortak Çerçeve Programına göre dinleme becerisinden ve dinleme becerisinin yeterlilik seviyelerinden söz ettikten sonra EREN, yabancılara Türkçe öğretiminde dinleme becerisine dair bir alan yazısına yer vererek yazısını sonlandırmıştır (Eren, 2023, s. 33-50).

• **Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretiminde konuşma becerisi (Yasin AKTAŞ, 51-70):**

Öğr. Gör. Yasin AKTAŞ tarafından yazılan üçüncü bölümde *Türkçenin İkinci / Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Konuşma Becerisi* başlıklı konudan bahsedilmektedir. Sosyal bir varlık olan insanın çevresiyle sağlıklı bir iletişim kurması, konuşma becerisini etkili bir şekilde kazanmış olmasına bağlıdır. Sadece dinleme veya sadece yazma iletişim için yeterli özellikler değildir.

Bu bölümde, Türkçeye ait bütün özelliklerin konuşma becerisi açısından önemli olduğu vurgulanmıştır. Türkçenin vurgu ve tonlama özelliklerine değinilerek Türkçe öğrenen yabancılara bu özellikler doğrultusunda konuşma becerisi eğitimi yapılması gerektiğinden bahsedilmiştir.

Diğer tüm dil becerilerinde olduğu gibi konuşma becerisi için de gerekli yöntemler / yaklaşımlar vardır. Bunlardan geleneksel yaklaşım, bilişsel yaklaşım, yapılandırıcı yaklaşım ve bunların altındaki modeller tablo halinde verilmiş, yaklaşımların farklılıklarına değinilmiştir. Devamında yazı, konuşma becerisi öğretilirken nasıl etkinlikler yapılacağına dair iki farklı örnek verilerek zenginleştirilmiştir.

Günümüzde internet ortamı, tüm öğrenme ihtiyaçları için zengin olanaklar sunar. Konuşma becerisi eğitimi için olan olanaklara dair örnekler veren AKTAŞ, yapay zekânın da bu beceri eğitimi

için kullanılabilirliğinden bahsetmiştir. Son olarak da konuşma becerisinin değerlendirmesine dair örnek formlar veren AKTAŞ, değerlendirmeler sonucunda görülen konuşma kaygısının giderilebilmesi için kaygıyla baş edilebilecek çeşitli stratejilerin öğretiminin yapılması gerektiğini vurgulamıştır (Aktaş, 2023, s. 51-70).

• **Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretiminde okuma becerisi (Faruk POLATCAN ve Elif TEKİN, 71-86):**

Doç. Dr. Faruk POLATCAN ve yüksek lisans öğrencisi Elif TEKİN tarafından yazılan dördüncü bölüm, *Türkçenin İkinci / Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Okuma Becerisi*'ni ihtiva etmektedir. Okuma, harfleri seslendirmenin ötesinde duyuyla beynin iş birliği sonucunda ortaya çıkan sistemli ve karmaşık bir süreçtir. Algılama, kavrama, yorumlama, öğrenme ve iletişim gibi çok yönlü bir süreç olan okumanın türlerine ve bu türlerin özelliklerine, farklılıklarına ve kullanım alanlarına değinen POLATCAN ve TEKİN, bu okuma türlerini Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan sınıflandırmaya göre vermişlerdir.

Okuma eğitiminin yeri ve okuma metinlerinin nitelikleri ile ders kitaplarındaki okuma metinlerinin genel özelliklerine değinen POLATCAN ve TEKİN, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde okuma becerisinin vazgeçilmez bir öneme sahip olduğunu ders kitaplarının içindeki metinlerin daha çok diyaloga dayalı olarak verilmesinin işlevsel bir öğretim sağladığını ve günlük iletişim dili bu şekilde öğrenciler tarafından daha kolay öğrenildiği için ders kitaplarının kritik rol oynadığını vurgulamışlardır (Tekin ve Polatcan, 2023, s. 71-86).

• **Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretiminde yazma becerisi (Rabia Sena ESER, 87-112):**

Dr. Öğr. Üyesi Rabia Sena ESER tarafından yazılan beşinci bölüm, *Türkçenin İkinci / Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Yazma Becerisi*'dir. Anlatma becerilerinden biri olan ve dil becerileri içerisinde en son edinilen yazma becerisi, akademik ihtiyacın yanında iletişimi sağlayabilmek için de gerekli bir beceridir. Çok yönlü olan bu beceri, dil becerileri arasında en çok zorlanılan beceridir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminin yazma ilkelerini 13 maddelik tablo halinde gösteren ESER, yazısının devamında ürün odaklı, süreç odaklı, tür odaklı, süreç ve tür odaklı yaklaşımlara değinerek diğer yaklaşımların da tablosunu vermiştir. Bunların yanına yazma aşamaları olan alfabe, kelime, cümle, paragraf ve metin öğretimi aşamalarını da açıklamıştır.

Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metni ve Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretimi Programı'na göre yazma becerisinden söz eden ESER, yazma becerisinin “genel yazılı üretim”, “yaratıcı yazma” ve “yazılı raporlar ve denemeler” adlı üç başlıkta ölçeklendirildiğinden de bahsetmiştir. Yazısını bitirirken yazma becerisini geliştirmeye yönelik etkinlik önerileri veren ESER, etkinlik yapımında kullanılacak sıralamaları da anlatmıştır (Eser, 2023, s. 87-112).

• **Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretiminde dil bilgisi öğretimi (Nazmi ŞEN, 113-132):**

Öğr. Gör. Dr. Nazmi ŞEN tarafından yazılan altıncı bölüm, *Türkçenin İkinci / Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Dil Bilgisi Öğretimi* başlıklı bölümüdür. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dilin dört temel becerisinin gelişiminde ve kullanımında dil bilgisine hâkimiyet önemli rol oynamaktadır. Onun için bu yazıda da ŞEN, dil bilgisi öğretiminin öneminden ve gerekliliğinden bahsetmiştir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dil bilgisi öğretimi ile araştırma bulgularına yer veren ŞEN, Yeni Hitit, Yeni İstanbul, Yedi İklim eğitim setlerinin A1 düzeyindeki dil bilgisi yapılarını

inceleyerek tablo halinde vermiştir. Bunun yanında dil bilgisinin bütünleştirilmiş biçimde diğer dil becerileriyle birlikte verilmesinin öğrenimde eksiklik yarattığını, bu yüzden de ayrı bir ders saati olarak dil bilgisi öğretimi yapılması gerektiğini söylemiştir.

ŞEN, yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde ses bilgisi, şekil bilgisi, söz dizimi olarak ayrı ayrı başlıklar altında dil bilgisi öğretimini incelemiş, ayrıca C1 ve akademik Türkçe düzeyinde iletişimin derin yapıyla kurulduğu görüşünden hareketle işaretli görev öğelerinin de öğrencilere aktarılmasını önermiştir (Şen, 2023, s. 113-132).

• **Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretiminde sözcük öğretimi (Aliekber KASAR, 133-150):**

Doktora öğrencisi Aliekber KASAR tarafından kitabın yedinci bölümü olan *Türkçenin İkinci / Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Sözcük Öğretimi* bölümü yazılmıştır. Sözcük ve söz varlığı üzerine bir giriş yapılarak başlanılan yazıda dilin dört temel becerisi olan dinleme, okuma, konuşma ve yazmanın bireye kazandırılması ve bireyin bu becerileri aktif olarak kullanabilmesi için sözcük dağarcığına olan ihtiyaçtan ve bu ihtiyacın da ne şekilde giderilebileceğinden bahsedilmiştir.

Diller için Avrupa Ortak Başvuru Metni 'nde öğretilecek kelimelerden ve kelimelerin amaca uygunluğundan, öğrenciye sağladığı faydadan ve kelimelerin kullanılacağı sıklığa göre kelime seçimi yapılmasından bahsedilmiştir. KASAR, sözcük öğretimi yapılırken kullanılan dil bilgisi-çeviri yöntemi, sessizlik yöntemi, toplu fiziksel tepki, bilişsel yöntem... gibi birkaç yöntemle değinerek bunların ana ilkelerini belirtmiş ve bu yöntemlerin nerelerde kullanılacağından söz etmiştir (Kasar, 2023, s. 133-150).

• **Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretiminde etkinlik geliştirme (Şirin Kübra YAĞMUR, 151-166):**

Öğr. Gör. Şirin Kübra YAĞMUR tarafından yazılan sekizinci bölüm, *Türkçenin İkinci / Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Etkinlik Geliştirme* başlıklı bölümüdür. Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretiminde farklı yöntem ve tekniklerden yararlanmanın yanı sıra etkinlikler geliştirmek, dil öğrencileri için etkin öğrenme süreci sağlar.

Türkçeyi öğreten öğrencilerin etkinlik geliştirme sürecinde dikkate alınması gereken etkenlerle birlikte sınıf içi ve sınıf dışı örnek etkinlikler veren YAĞMUR; dikkate alınması gereken etkenlerde hedef kitlenin genel özelliklerini, dil öğrenme nedenlerini, ana dillerinin rolünü ve dil düzeylerini ele almıştır.

Sınıf içi etkinliklere 11 etkinlik örneği, sınıf dışı etkinliklere de 4 etkinlik örneği veren YAĞMUR, öğrencilere yol gösterme açısından önemli veriler sunmuştur. YAĞMUR, dilsel becerilerin geliştirilebilmesi için bu becerilerin sık kullanılmasına, öğrenilenlerin yinelenmesine olanak sağlayacak olan bu etkinliklerin olumlu bir eğitim ortamı sunacağını söylemiştir (Yağmur, 2023, s. 151-166).

• **Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretiminde yöntem (Kürşad Çağrı BOZKIRLI ve Emre YOLCU, 167-190):**

Doç. Dr. Kürşad Çağrı BOZKIRLI ve Dr. Öğr. Üyesi Emre YOLCU iş birliğinde yazılan dokuzuncu bölüm ise *Türkçenin İkinci / Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Yöntem* başlığını taşımaktadır. Bölümde, dil öğretiminde öğretimi sistematik hâle getirmek, verimi artırmak, dışsal ve içsel motivasyonu destekleyerek dil öğrenimini kolaylaştırmak ve kalıcılaştırmak için kullanılan farklı yöntem ve tekniklerden bahsedilmektedir.

BOZKIRLI ve YOLCU, bilişsel yöntem, bütünsel yöntem, dil bilgisi- çeviri yöntemi, doğal yöntem; eklektik yöntem, göreve dayalı yöntem, iş birlikli öğretim yöntemi, telkin yöntemi... gibi daha

birçok yöntemden, bunların faydalarından ve kullanıldıkları yerlerden bahsetmişlerdir (Bozkırlı ve Yolcu, 2023, s. 167-190).

• **Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretiminde dijital teknoloji kullanımı /Aysun EROĞLU, 191-212):**

Dr. Öğr. Üyesi Aysun EROĞLU tarafından kaleme alınan bu bölüm, dünya dili olma yolunda ilerleyen Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin küreselleşen dünyada ön plana çıkmasıyla birlikte dijital teknolojinin kullanımı üzerine güncel bir konuya değinmektedir.

EROĞLU, teknoloji ve dijital teknoloji, eğitim ve öğretim teknolojisi, bilgi ve iletişim teknolojileri kavramları açıklamaktadır. Çalışma, *eğitimde dijital teknoloji kullanımı* başlığı altında eğitimde dijital teknolojilerin kullanılmasının öğrenci üzerindeki faydalarını ve eğitimde kullanılacak Web 2.0. araçlarını ihtiva etmektedir (Eroğlu, 2023, s. 191- 212).

• **Türkçenin yabancı / ikinci dil olarak öğretiminde ölçme ve değerlendirme (Veli GÖK, 213-241):**

Arş. Gör. Veli GÖK tarafından kaleme alınan bölüm, dil öğretim sürecinde öğrencinin uzman seviyeye ulaşabilmesi için ölçme değerlendirme yapılmasına ve öğrencinin eksikliklerini görüp tamamlamasına yardımcı olmaktadır.

Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretiminde ölçme ve değerlendirme süreçlerini doğrudan etkileyen ana belirleyici olan Diller İçin Avrupa Ortak Başvuru Metni'nde öğrencinin kazanması gereken yetkinliklerin, süreçlerde belirleyici olan faktörlerin, dört temel dil becerilerini ölçme ve değerlendirme kriterlerinin, becerilerin sınav uygulamalarının nasıl gerçekleştiğinin, sınavlarda yer alan metinlerin, soru türleri ile ölçme ve değerlendirmede kullanılan araçların neler olduğuna yer verilmiştir. Öyle ki ölçme ve değerlendirme, Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretiminde istenilen hedeflere ne derece ulaşıp ulaşılmadığının en önemli göstergesidir (Gök, 2023, s. 213 – 241).

• **Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretiminde metin uyarlama (Harun ŞAHİN ve Zeynep DOMAZETOVA, 243-274):**

Doç. Dr. Harun ŞAHİN ve doktora öğrencisi Zeynep DOMAZETOVA tarafından hazırlanan bu bölümde, Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan materyaller arasında önemli bir yer tutan ders kitaplarının içerdiği metinler ele alınmıştır.

Metinler, dil öğretimindeki vazgeçilmez kaynaklardır. Bu sebeple Türkçeyi yeni öğrenmeye başlamış bir öğrenciye öğrenme materyali olarak sunulan metinlerde son derece titiz davranılması gerekmektedir. Öğrencinin sosyal ve kültürel özellikleri, seviyesi, dil düzeyi, öğrenme amacı vb. hususlara dikkat edilmesi öğrenim sürecindeki başarısını artırır. İhtiyaca yönelik metin bulmak her zaman kolay değildir. Bu sebeple metin uyarlama / sadeleştirme vb. yöntemlere başvurulmaktadır.

ŞAHİN ve DOMAZETOVA, ikinci / yabancı dil öğretiminde yaygın olarak kullanılan metin uyarlama yöntemlerini şöyle sıralamaktadır:

- Sadeleştirme (Simplification)
- Genişletme (Elaboration)
- Kolaylaştırma (Easification)
- Kısaltma (Shortening)
- Bölme (Splitting)
- Özetleme (Summarization)
- Açıklama (Paraphrasing)

- Basitleştirme (Streamlining)
- Düşürme (Dropping)
- Yerine koyma (Substitution)
- Eksiltme (Ellipsis)
- Düzenleme (Edition)

Metin uyarlama hususundaki tartışmalara yer vererek öğrencilerin seviyelerine uygun bir metin seçiminin yapılması gerektiğini vurgulayan ŞAHİN ve DOMAZETOVA, öğrencilerin metin uyarlama sayesinde hedef dilin kültürel unsurlarına da şahit olduklarını aktarmaktadırlar (Şahin ve Domazetova, 2023, s. 243-274).

• **Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretiminde kültürel farkındalık (Bahattin ŞİMŞEK, 277-294):**

Dr. Bahattin ŞİMŞEK tarafından kaleme alınan bu bölümde, dil eğitim ve öğretiminde kültürün yerine ve önemine değinilerek, her dilin ortaya çıktığı kültürden izler taşıması sebebiyle yeni bir dil öğrenmek isteyen kişinin, o dilin kültürünü de öğrenmeye başlamasından yola çıkarak, kültür aktarımı, kültürel etkileşim gibi farklı isimlerle adlandırılan kültürel farkındalık üzerinde durulmuştur.

ŞİMŞEK, kültürel farkındalığı; kültürel farkındalık oluşturmada öğrencinin yapması gerekenler, öğretmenin ders içinde yapması gerekenler ve ders kitaplarında kültürel unsurların nasıl ve ne kadar yer alması gerekliliği şeklinde üç ayrı kategoride ele almıştır:

Kültürel farkındalık oluşturmada öğrencinin yapması gerekenler bölümünde, öğrencinin hedef dili öğrenme sürecinde yapacağı bireysel çalışmalar, hedef dili konuşan diğer insanlarla etkileşimde olması, teknolojik öğrenme ortamlarından yararlanması ve hedef kültürün dilindeki kalıp ifadelerin ele alınmasının öğrencideki olumlu etkisi üzerinde durulmaktadır.

Kültürel farkındalık oluşturmada öğretmenin yapması gerekenler bölümünde, öğretmenin Türkçe ve dil öğretimi bilgisinin eksiksiz olması, Türk kültürü aktarımında yeterli donanıma sahip olması gibi özellikleriyle birlikte öğretmenden öğrenciye hedef kültürün benzerlik ve farklılıklarını dikkate alarak öğretimini gerçekleştirmesi beklenmektedir.

Kültürel farkındalık oluşturmada ders materyalleri ve öğrenme ortamı, Türk kültürüne ait unsurların fotoğraf ve objelerin öğrenme ortamında yer alması kültürel farkındalık oluşturmaya açısından büyük öneme sahiptir.

Kültürel farkındalığın dil öğrenim sürecindeki önemi vurgulanarak, dil öğrenimi sırasında kültürel unsurların bilinmesi gerekliliğine değinilmiştir (Şimşek, 2023, s. 277- 294).

• **Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretiminde motivasyon, öz yeterlik, kaygı ve tutum (Onur ER ve Burak ŞAHİN, 295-305):**

Doç. Dr. Onur ER ve öğretim görevlisi Burak ŞAHİN tarafından yazılan bu bölümde, ikinci / yabancı dil öğrenme ve eğitim sürecini doğrudan etkileyen içsel veya dışsal faktörlerden motivasyon, öz yeterlik, kaygı ve tutum kavramları detaylı bir şekilde okuyucuların dikkatine sunulmuştur.

Çalışmada, yabancı dil öğretiminin sadece dil bilgisi ve kelime dağarcığı öğrenmekten daha fazlasını içerdiği vurgulanmaktadır. Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretimi sürecinde incelenmesine imkân veren araçların (ölçek, anket, görüşme ve gözlem formları gibi) geliştirilmesi ve uygulanması sürecin daha verimli bir şekilde yürütülmesine de örnek teşkil etmektedir (Er ve Şahin, 2003, s. 295 – 305).

• **Yabancılar Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki anlatıların işlevsel açıdan incelenmesi: Gazi TÖMER – Yeni İstanbul A1-C1 düzeyleri (Ogün PEÇENEK, 307-328):**

B e z g e k Yabancılar Türkçe Öğretimi Dergisi, 3(1), 2024, 62-75, TÜRKİYE

Arş. Gör. Ogün PEÇENEK tarafından yazılan bu bölümde, yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarında “Gazi TÖMER ve Yeni İstanbul” kapsamında A1-C1 düzeyindeki anlatılar işlevsel açıdan incelenmiştir. Metin merkezli olan bu çalışmada, ders kitaplarında hangi faydalar gözetilerek anlatılara yer verildiği açıklanmıştır. Ders kitaplarında yer alan metinlerin, dil bilgisi ve sözcük örgüsü yönünden öğrencinin düzeyine uygunluğu, kültürel farklılıkların aktarımı ile konuşma ve yazma pratiklerini geliştirebilmesi açısından işlevleri ortaya konmuştur.

Masal, efsane, hikâye, fıkra gibi anlatı türleri ‘konu, kültürel aktarım, maddi ve manevi değerler, görsellik, kalıp ifadeler, dil bilgisel unsurlar, değerlendirme ölçütleri ve beceriler’ başlıkları kapsamında değerlendirilmiştir. Çalışmada, doküman analizi yöntemi uygulanmış ve elde edilen bulgular, sonuç ve tartışma kısmında karşılaştırmalı bir şekilde analiz edilmiştir (Peçenek, 2023, s. 307 -328).

• **Türkçe öğretimi açısından birleşik fiillere genel bir bakış (Semra ALYILMAZ, 329-354):**

Bölüm, kitabın editörlerinden Bursa Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Semra ALYILMAZ tarafından kaleme alınmıştır.

ALYILMAZ, kavram işaretlerinin türlerinin, yapılarının ve anlamlarının bilinmesinin ve seviyeye uygun bir biçimde aktarılmasının öğrencinin hedef dili kolay ve doğru öğrenilmesinde anahtar görev gördüğünü belirtmektedir. Türkçenin ana dil ve yabancı dil olarak öğretiminde birleşik fiillere gereken önemin verilmesi hususunda farkındalık kazandıran bu çalışma, Türkçenin söz varlığı içinde yer alan, dil ve kültürel bakımdan önem arz eden birleşik fiillerin, bütün yönleriyle (yapıları, anlamları, işlevleri vd.) ele alınıp incelenmesi gerekliliğinden bahsetmektedir.

Yazar, konuyla ilgili bugüne kadar yapılan tasnifleri göz önünde bulundurarak, Efrasiyap GEMALMAZ ve öğrencileri tarafından hazırlanan çalışmalardan hareketle şöyle aktarmaktadır: “İsim + (yardımcı) fiilden oluşan birleşik fiiller”, “fiil- zarf-fiil eki + fiil yapısından oluşan birleşik fiiller”, “<zarf + fiilden oluşan birleşik fiiller”, “nesne + fiilden oluşan birleşik fiiller”, “özne + fiilden oluşan birleşik fiiller”.

Çalışma, hem ana dil hem de yabancı dil olarak Türkçe öğreniminde ve öğretiminde çok önemli yere sahip olan kavram işaretlerinden birleşik fiiller ve bu fiillerin yapıları ele alınarak konuyla ilgili yapılacak olan çalışmalara katkı sağlaması açısından yol gösterici niteliktedir (Alyılmaz, 2023, s. 329-354).

• **Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretiminde öğretmen faktörü (Nurullah ŞAHİN ve Hakan YARDİMCİ, 355-381):**

Doç. Dr. Nurullah ŞAHİN ve yüksek lisans öğrencisi Hakan YARDİMCİ tarafından yazılan bu bölümde, Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretiminde yaygınlaşmasıyla birlikte eğitimin niteliğini arttırmak için öğretmen faktörü üzerinde durulması gerektiği vurgulanmaktadır. ŞAHİN ve YARDİMCİ bu çalışmada, Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretimi alanında yurt içinde ve yurt dışında öğretmen yetiştiren kurum ve kuruluşların faaliyetleri hakkında bilgi vermektedirler.

Öğretmenin; Türkçeye hâkim olması, hedef dili iyi bilmesi, doğru yöntem ve teknikleri kullanması, öğrencilerin ilgi ve motivasyonlarına hitap edebilmesi, teknolojiyi kullanabilmesi gibi mezyetlere sahip olması, dil öğretim sürecinin daha verimli ve nitelikli olacağını göstermektedir.

Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretimi alanında öğretmenin karşılaştıkları problemler, öğretmen yetiştiren programlardan kaynaklanan problemler, öğrencilerden kaynaklanan problemler açıklanarak öğretmenlerden kaynaklanan problemlere değinilmiştir. Bu problemlerin çözümü

hususunda öğretmenler, yeterlilikleri ile kendi üzerlerine düşen görev ve sorumluluklarını gözden geçirip alana olabildiğince katkıda bulunmalıdırlar (Şahin ve Yardimci, 2023, s. 355- 381).

Sonuç ve öneriler

Prof. Dr. Semra ALYILMAZ, Doç. Dr. Onur ER ve Doç. Dr. Nurullah ŞAHİN'in editörlüğünde hazırlanan *Türkçenin İkinci / Yabancı Dil Olarak Öğretimi* adlı eser, yurt içinde ve yurt dışında Türkçe öğrenimine olan talebin artması, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminin gelişmesi ve farklı boyutlar kazanması sonucunda öğrencilere yol gösterici olması açısından önemlidir. Bu gelişimin geleneksel öğretim yöntemleriyle sürdürülmesinin doğru olmayacağını fark eden alanın kıymetli bilim insanları, *Türkçenin İkinci / Yabancı Dil Olarak Öğretimi*'nde önce kavramları ele almış, sonrasında da çözümler ve önerilerde bulunarak dil öğretimini geliştirmek adına bilimsel bir çalışma ortaya koymuşlardır.

Türklerin dünya tarihindeki yeri ve etkisinden dolayı Türkçe, Türklerle etkileşime geçen insanlarca öğrenilmek istenmiş, bunun için birçok eser vücuda getirilmiştir. Yabancılarla Türkçe öğretmek amacıyla yazılan ilk eserlerden olan *Dîvânu Lugâti't-Türk* ve *Muhâkemetü'l-Lugateyn*, günümüzde dâhi kullanılan öğretim yöntemlerini kullanması açısından önemlidir.

Ana dilde ve yabancı dilde sorun yaşamamanın en önemli unsuru, dinlemeyi bilmektir. Etkili bir dinleme için konuşanın söylediklerine önem vermek, karşdakine odaklanmak dinlemeyle birlikte diğer dil becerilerini geliştirmek için de önemlidir. Konuşma becerisini geliştirmenin en önemli aşaması da zaten dinlemedir. Türkçenin vurgusuna, tonlamasına dikkat edildiğini duyan öğrenci, konuşmasını da bu şekilde geliştirebilecektir. Okuma becerisi de diğer dil becerisiyle birlikte bağlantılı olarak gelişir. Okumayı çoğaltmak aynı zamanda konuşma becerisini de destekleyecektir. Okudukça gelişen kelime haznesi, motivasyonu yükseltecek; yazma becerisini de destekleyecek ve yazmaya itecektir. Okudukça ve dinledikçe Türkçenin dil bilgisine hâkimiyet de gelişir. Başından beri görüldüğü üzere bütün dil becerileri birbiriyle paralel ilerlemekte ve birbirini beslemektedir.

Türkçeyi ikinci / yabancı dil olarak öğretirken seçilecek yöntemler, dilin sağlam temellere oturtulmasında çok önemlidir. Seçilecek olan yöntem, öğretimi sistematik hâle getirmek, verimi artırmak ve motivasyonu üst seviyede tutabilmek için önemlidir ve bu yöntemler, dil becerilerinin hepsini kapsayacak nitelikte olmalıdır.

Küreselleşen dünyada artık bir yabancı dil bilmek yeterli görülmemekte, birden fazla dil bilmek gerekmektedir. Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretiminin ön plana çıkmasıyla birlikte dijital teknolojilerin de eğitimde bir araç olarak kullanımına başvurulmaktadır. Teknoloji ürünleri gittikleri yerlere ait oldukları milletlerin dillerinden, kültür ve medeniyetlerinden, yaşayış ve inanışlarından, ideolojilerinden de birçok şey taşırlar.

Kitapta ayrıca değinilen Türkçe öğretiminde birleşik fiiller konusu hem Türkçe öğretmenlerinin hem de üniversitelerde Türkçe ve Türk dil bilgisi dersleri veren öğretim elemanlarının üzerinde özellikle durması gereken konulardan biridir (Alyılmaz, 2003, s.154). Ana dil eğitiminde de yabancı dil eğitiminde de zor ve önemli konulardan biri olan birleşik fiillere gereken önem mutlaka verilmedir.

Kaynaklar

- Aktaş, Y. (2023). Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretiminde konuşma becerisi. S. Alyılmaz, O. Er ve N. Şahin (Ed.), *Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretimi* (1) içinde (s. 51-70). Duvar Yayınları.
- Alyılmaz, C. (2010). Türkçe öğretiminin sorunları. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 5/3, 728-749.

- Alyılmaz, C. (2023). “Türk”, “Türkçe” ve “Türk dili” kavram işaretleri üzerine. C. Alyılmaz, O. Er ve İ. Çoban (Ed.), *Türkçe eğitiminin güncel sorunları (2)* içinde (s.1-44). TEKE Akademi.
- Alyılmaz, C., Er, O. ve Çoban, İ. (ed.) (2023). *Türkçe eğitiminin güncel sorunları (2. baskı)*. TEKE Akademi Yayınları.
- Alyılmaz, S. ve Şengül, K. (2017). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde dil öğrenme stratejileri*. Kesit Yayınları.
- Alyılmaz, S. (2018). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde hedef kitlenin / “öğrenen”in önemi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 7(4), 2452-2463.
- Alyılmaz, S. (2023a). Türkçe öğretiminde hedef kitleyle ilgili yaşanan bazı sorunlar ve çözüm önerileri. C. Alyılmaz, O. Er ve İ. Çoban (Ed.), *Türkçe eğitiminin güncel sorunları (2)* içinde (s.73-84). TEKE Akademi.
- Alyılmaz, S. (2023b). Türkçe öğretimi açısından birleşik fiillere genel bir bakış. S. Alyılmaz, O. Er ve N. Şahin (Ed.), *Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretimi (1)* içinde (s. 329-354). Duvar Yayınları.
- Bozkırlı, K. Ç. ve Yolcu, E. (2023). Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretiminde yöntem. S. Alyılmaz, O. Er ve N. Şahin (Ed.), *Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretimi (1)* içinde (s. 167-190). Duvar Yayınları.
- Dinler, V. (2013). Risâle-i müze-düzlük üzerine. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 2/3, 185-190.
- Er, O. ve Alyılmaz, S. (2022). *Web 2.0 Araçları ile kültür destekli yabancılara Türkçe öğretimi*. Duvar Yayınevi.
- Eren, S. (2023). Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretiminde dinleme becerisi. S. Alyılmaz, O. Er ve N. Şahin (Ed.), *Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretimi (1)* içinde (s. 33-50). Duvar Yayınları.
- Eroğlu, A. (2023). Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretiminde dijital teknoloji kullanımı. S. Alyılmaz, O. Er ve N. Şahin (Ed.), *Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretimi (1)* içinde (s. 191-212). Duvar Yayınları.
- Eser, R. S. (2023). Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretiminde yazma becerisi. S. Alyılmaz, O. Er ve N. Şahin (Ed.), *Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretimi (1)* içinde (s. 87-112). Duvar Yayınları.
- Gemalmaz, E. (2010). Türkçenin derin yapısı. yay. haz. C. Alyılmaz ve O. Mert, Belen Yayıncılık.
- Gök, V. (2023). Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretiminde ölçme ve değerlendirme. S. Alyılmaz, O. Er ve N. Şahin (Ed.), *Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretimi (1)* içinde (s. 213-242). Duvar Yayınları.
- Kasar, A. (2023). Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretiminde sözcük öğretimi. S. Alyılmaz, O. Er ve N. Şahin (Ed.), *Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretimi (1)* içinde (s. 133-150). Duvar Yayınları.
- Mert, O. (2002). Türkçenin eğitim ve öğretimi üzerine bir bibliyografya denemesi. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 19, 34-381.
- Polatcan, F. (2017). Dr. Semra Alyılmaz’ın öz geçmişi ve yayınları. Semra ALYILMAZ, Türkçede nesne tekrarlı fiiller, 345-349, Kesit Yayınları.
- Peçenek, O. (2023). Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretiminde ders kitaplarındaki anlatıların işlevsel açıdan incelenmesi: Gazi TÖMER – Yeni İstanbul A1-C1 düzeyleri. S. Alyılmaz, O.

- Er ve N. Şahin (Ed.), *Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretimi* (1) içinde (s. 307-328). Duvar Yayınları.
- Şahin, B. ve Er, O. (2023). Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretiminde motivasyon, öz yeterlik, kaygı ve tutum. S. Alyılmaz, O. Er ve N. Şahin (Ed.), *Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretimi* (1) içinde (s. 295-306). Duvar Yayınları.
- Şahin, H. Ve Domazetova, Z. (2023). Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretiminde metin uyarlama. S. Alyılmaz, O. Er ve N. Şahin (Ed.), *Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretimi* (1) içinde (s. 243-276). Duvar Yayınları.
- Şahin, N. (2023). Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretiminde temel kavramlar ve bilgiler. S. Alyılmaz, O. Er ve N. Şahin (Ed.), *Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretimi* (1) içinde (s. 1-32). Duvar Yayınları.
- Şen, N. (2023). Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretiminde dil bilgisi öğretimi. S. Alyılmaz, O. Er ve N. Şahin (Ed.), *Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretimi* (1) içinde (s. 113-132). Duvar Yayınları.
- Şimşek, B. (2023). Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretiminde kültürel farkındalık. S. Alyılmaz, O. Er ve N. Şahin (Ed.), *Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretimi* (1) içinde (s. 277-294). Duvar Yayınları.
- Tekin, E. ve Polatcan, F. (2023). Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretiminde okuma becerisi. S. Alyılmaz, O. Er ve N. Şahin (Ed.), *Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretimi* (1) içinde (s. 71-86). Duvar Yayınları.
- Yağmur, Ş. K. (2023). Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretiminde etkinlik geliştirme. S. Alyılmaz, O. Er ve N. Şahin (Ed.), *Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretimi* (1) içinde (s. 151-166). Duvar Yayınları.
- Yardımcı, H. Ve Şahin, N. (2023). Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretiminde öğretmen faktörü. S. Alyılmaz, O. Er ve N. Şahin (Ed.), *Türkçenin ikinci / yabancı dil olarak öğretimi* (1) içinde (s. 355-381). Duvar Yayınları.

Extended Abstract

The Turkish language has a very important place among the world languages. Today, Turkish is preferred to be learned by large masses due to desire, need, or necessity. Since the Old Turkish period, educational institutions have been opened in Turkey and abroad to teach both Turks and people of various nationalities, and many instructive Turkish works have been created. However, with the changes and developments in the world, new ways and different methods are needed in the teaching of Turkish, taking into account the level of the target audience. In this study, there is a review of the work titled Teaching Turkish as a Second / Foreign Language, which was prepared to help the increasing desire to learn Turkish and will guide the teachers who provide education in the field of teaching Turkish to foreigners and the researchers working in this field and will make a great contribution to the field.

Language, a natural product of coexistence, beliefs, culture, and civilization, weaves people together in the geographies where it is spoken, much like threads that form a carpet or a rug. With such an impact, language not only connects people within the same geography but also influences and engages individuals living in other regions.

Turks are among the most active nations in history. This activity has not only been for territorial expansion but also for actively maintaining their language through writing. Through these writing endeavors, they have perpetuated their existence and language. Their continued use of spoken and written language has led not only Turks themselves but also other nations to learn and use Turkish over time. The learning of Turkish for various reasons has contributed to the development and diversification of Turkish language education. Having a conscious

attitude and awareness of how education should be and how language should be used in terms of who, when, where, how, and why are necessary for knowing how education should be conducted.

The book "Teaching Turkish as a Second/Foreign Language," edited by Prof. Dr. Semra ALYILMAZ, Assoc. Prof. Dr. Onur ER, and Assoc. Prof. Dr. Nurullah ŞAHİN, was published by Duvar Yayınları on December 18, 2023. Comprising eighteen chapters written by twenty authors, this 381-page book, as emphasized by its editors in the preface, aims to assist scholars and educators in the field of Turkish language teaching by providing a comprehensive and scientific perspective on existing research and practices in this area.

Language consists of functional components such as listening, speaking, reading, and writing skills, which are all addressed in the book "Teaching Turkish as a Second/Foreign Language." Grammar and vocabulary instruction, particularly addressing compound verbs, which are among the most challenging for the target audience, are also evaluated. Activities developed considering the learners' levels, various methods, adaptation of frequently used instructional texts, and the use of digital technology in education are discussed. These studies on instructional materials are crucial for improving education to higher levels. Motivation, self-efficacy, anxiety, and attitude affecting the teaching process are examined, and separate sections are dedicated to measurement and evaluation methods useful for determining all these factors affecting teaching, underlining the role of the teacher. Language is a carrier of culture, underscoring the importance of including cultural awareness in teaching Turkish as a second/foreign language.

The methods chosen when teaching Turkish as a second/foreign language are crucial for establishing a solid foundation for the language. The selected method is essential for making education systematic, increasing efficiency, and keeping motivation at a high level, and these methods should be comprehensive enough to cover all language skills.

In the globalized world, knowing one foreign language is no longer considered sufficient; knowing multiple languages is necessary. With the prominence of teaching Turkish as a second/foreign language, digital technologies are also being used as tools in education. Technology products carry many aspects of the nations they belong to, including their languages, cultures, civilizations, ways of life, beliefs, and ideologies.